

Isoveljelle sisarpuoli?
Feministisen tietämisen mahdollisuudet
Tiedotustutkimus-lehdessä 1978–2008

Hanna Houtsonen
Journalistiikan ja sukupuolentutkimuksen
pro gradu -tutkielma
kevät 2018
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTIS- YHTEISKUNTATIETEELLINEN	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden ja yhteiskuntatieteiden ja filosofian
Tekijä – Author Hanna Houtsonen	
Työn nimi – Title Isoveljelle sisarpuoli? Feministisen tietämisen mahdollisuudet Tiedotustutkimus-lehdessä 1978–2008	
Oppiaine – Subject Journalistiikka ja sukupuolentutkimus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 75 + liitteet
Tiivistelmä – Abstract Sukupuolentutkimuksen oppiaine tuli osaksi suomalaista korkeakoulujärjestelmää 1980-luvulla. Samalla vuosikymmenellä alettiin myös julkaista ensimmäisiä tieteenalarajojen ylittäviä feministisiä tutkimuksia. Viestintätieteiden parissa näitä feministisiä tutkimuksia alkoi ilmestyä Tiedotustutkimus-lehdessä, jota julkaistiin tuolla nimellä 1978–2008. Tässä tutkielmassa selvitetään, millaisia feministisiä tiedonintressejä ja epistemologioita Tiedotustutkimuksessa tuotiin vuosina 1978–2008 esille. Tutkielmaa varten on lähiluettu Tiedotustutkimus-lehden 30 vuosikertaa. Yhteensä 469 artikkelitekstistä 55 täytti feministisen tutkimusotteen vaatimukset. 55 feministisestä tutkimusartikkelista yhdeksässä käsiteltiin feministisiä tiedonteorioita. Aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmin etsittiin vastauksia siihen, millaista feminististä tutkimusta lehdessä on ylipäättään julkaistu ja kuinka feministiset epistemologiat kirjoitettiin sisään osaksi yhteiskuntatieteellistä viestinnäntutkimuksen perinnettä. Teoriaohjaavan analyysin pohjana käytettiin feminististen epistemologioiden kolmijakoa tasa-arvokeskeiseen, nais erityyseen ja postmoderniin. Feministisen tutkimuksen kenttä näyttäytyy Tiedotustutkimuksen artikkeleissa varsin hajanaisena. Yksittäisinä kesto suosikkeina tutkimusalueiden suhteen aineistosta nousivat esiin televisio- ja elokuvatutkimus sekä lehtiaineistojen tutkimus. Feminististen epistemologioiden esittely tapahtuu julkaisun sivuilla vuosina 1986–1994. Vaikka tasa-arvokeskeinen tutkimus saa jonkun verran tunnustusta, on pääpaino kuitenkin nais erityyisten, sukupuolieroa korostavien ja postmodernien näkökulmien puolella. 1990-luvun puolella artikkeleissa resonoi jo tyytymättömyys pelkkään postmoderniin ripustautumisesta. Epistemologinen keskustelu ei kuitenkaan saa enää selkeää jatkoa.	
Asiasanat – Keywords Feministinen tutkimus, Tiedotustutkimus-lehti, epistemologia	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIELMAN ETENEMINEN	3
2 FEMINISTISISTÄ KÄSITTEISTÄ	6
2.1 KÄSITESANAKIRJA SUOMI-GRADU-SUOMI	6
2.1.1 Feministinen tutkimus	6
2.1.2 Naistutkimus ja sukupuolentutkimus	7
2.1.3 Median tutkimus	8
2.1.4 Feministinen median tutkimus	8
2.1.5 Sukupuoli	10
2.1.6 Seksuaalisuuden feministinen tutkimus	14
2.2 NAISTUTKIMUSTA SUOMESSA 1980-LUVULTA LÄHTIEN	16
2.2.1 Tiedeyhteisöön vakiintumisen aika	18
2.2.2 Naistutkimuksesta sukupuolentutkimukseksi	19
3 TIETO SUKUPUOLESTA JA FEMINISTINEN TIETO	21
3.1 MALLI FEMINISTISTÄ TIETO-OPEISTA	21
3.2 FEMINISTISEN TIEDON JA TEORIAN KRITIIKKI	22
4 LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI METODINA	25
4.1 LAAJAN AINEISTON LAADULLINEN ANALYYSI	28
4.2 TEORIASTA ANALYYSIIN JA TAKAISIN	29
5 TIEDOTUSTUTKIMUS-LEHTI AINEISTONA	33
5.1 MATRIISIN KEVYTKATSAUS	33
5.2 HUOMIOITA LAAJASTA ARTIKKELIAINEISTOSTA	35
5.2.1 Artikkelien kirjoittajat	36
5.2.2 Artikkelien aihepiirit ja aineistot	39
6 TIETEENFILOSOFINEN NEUVOTTELU	46
6.1 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	46
6.2 TIETEENFILOSOFISET ARTIKKELIT	48
6.2.1 Sukupuolta määrittelemässä	49
6.3 ARTIKKELEIDEN RYHMITTELY	51
6.3.1 Feministisen tutkimuksen kehitys	52

6.3.2 Tutkimusalojen välinen suhde	54
6.3.3 Tieto-opillisten jaottelujen hyödyntäminen	57
6.4 EPISTEMOLOGISET SUHTEET	58
7 MITÄ SUKUPUOLESTA ON VOITU TIETÄÄ?	62
7.1 SUKUPUOLESTA TEHDYT TUTKIMUKSET	62
7.2 FEMINISTISEN TIETÄMISEN MAHDOLLISUUDET	65
8 MITÄ VOIDAAN TIETÄÄ SEURAAVAKSI?	69
LÄHTEET	72
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Kuka tekee sen valtavan työn, että kertoo mitä naistutkimus on tiedotusopissa?---Kuka kirjoittaa tiedotusopin naisnäkökulmasta?” (Irma Kaarina Halonen, Tiedotustutkimus 1986:3, 82.)

Yli kolmekymmentä vuotta sitten mediatutkimuksen, tiedotusopin, viestinnän ja journalistiikan tutkimuksen naisnäkökulman olemassaoloa pohdittiin naistutkimuksen opiskelijoiden kesken käydyssä keskustelussa Tampereen yliopistolla, josta ylläoleva lainaus on peräisin. Tuolloin median feministisen tutkimuksen suomalaiset pioneerit, Irma Kaarina Halonen, Iris Ruoho, Tarja Savolainen ja Henrika Zilliacus-Tikkanen, aloittivat Halosen esittämän kysymyksen selvittämisen omista pääaineistaan käsin pohtien tämän uuden poikkitieteellisen paradigman mahdollisuuksia median, viestinnän ja journalismin tutkimuksessa (Halonen et al., 2007, 8). Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, millaista feminististä median tutkimusta tehtiin ja oli mahdollista tehdä Tiedotustutkimuslehden sivuilla vuosien 1978-2008 välillä. Mitä naistutkimuksellinen tieto tuolloin tiedotusopissa oli? Vaikka tutkielmassa toivotaan vastausten jäljille pääsemistä, tuskin täysin tyydyttävästi kyetään Irma Kaarina Halosen esittämään kysymykseen nytkään vastaamaan.

Vuonna 2009 Jyväskylän yliopiston journalistiikan pääaineen graduseminaarissa Jyväskylän yliopiston journalistiikan laitoksen johtaja Epp Lauk kysyi, miksei kukaan graduntekijöistä ole kiinnostunut kartoittamaan feminististä median tutkimuksen kenttää laajemmin. Tendenssinä on tuntunut olevan tapa tehdä yksittäisiä pro gradu -töitä enemmän ja vähemmän feministisestä näkökulmasta, mutta yleisesti ottaen tuntuma journalistiikan oppiaineen puolella on feministiseen tutkimukseen löysähkö. Siksi tämän pro gradun aiheeksi valikoitui kysymys naistutkimuksesta journalistiikan (ja laajemmin median) tutkimuksessa. Hypoteesini on, että median tutkijat ovat olleet jo pidemmän aikaa feministisestikin orientoituneita ja nämä kaksi alaa yhdistävää materiaalia tulee löytymään aineistoon runsaasti. Tutkimukseni tulee toivon mukaan lähitulevaisuudessa olemaan aiempaa tietoa kokoavana apuna muille mediasta ja feministisestä tutkimuksesta kiinnostuneille.

Työni analyysiaineisto on median tutkimuksen akateeminen, Tiedotusopillisen yhdistyksen julkaisema Tiedotustutkimus-lehti, jonka elinkaari tuolla nimellä ulottui vuodesta 1978 vuoteen 2008. Lehdessä alettiin julkaista väitöstilaisuusarvioita jo sen ensimmäisenä ilmestymisvuonna ja heti perään, 1979, sivuille pääsivät artikkelitekstit, jotka ovat oman aineistoni keskiössä. (Tiedotustutkimus 1978:3, 1 & 1979:3-4, 1.)

Suomalaisten korkeakoulujen tiedotusopin, journalistiikan ja mediatutkimuksen oppiaineissa tehdään jatkuvasti sukupuolta jollain tapaa esillenostavaa tutkimusta. Tieteelliset lehdet ovat opinnäytteensä tai tutkimusartikkelinsa valmiiksi saaneille tutkijoille tai tutkijaryhmille edelleen yksi legitiimi paikka saada työn tulos näkyviin. Tässä opinnäyttetyössä tavoitellaan tiedotusopin, journalistiikan ja mediatutkimuksen, joita jatkossa nimitän median tutkimuksen, ja naistutkimuksen/feministisen tutkimuksen yhteisiä ja risteäviä tutkimuslinjoja.

Tutkimuskysymykseni kuuluu: Kuinka sukupuolentutkimus kirjoitettiin sisään Tiedotustutkimus-lehden yhteiskuntatieteelliseen median tutkimukseen? Eritoten pohditaan sitä, kuinka luvuissa 4 ja 6 tarkemmin esiteltyjä feministisiä tieto-oppeja¹ nostettiin Tiedotustutkimus-lehden artikkeleissa esiin.

Koska laaja artikkeliaineistoni kattaa kaiken kaikkiaan 55 tieteellistä tekstiä, olen ensisijassa keskittynyt analysoimaan tieteenfilosofisia teemoja käsitteleviä tekstejä. Niitä löytyy aineistostani yhdeksän kappaletta. 46 muuta artikkelia tulevat kuitenkin osittain käsitellyiksi ja niiden pohjalta pyritään lopuksi sanomaan jotain siitäkin, millaista suomalaista feminististä median tutkimusta on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana tehty. Millaiseksi feministinen näkökulma on median tutkimuksessa muotoutunut? Millaiset aiheet ovat tulleet käsitellyiksi ja mitä aineistoja on tutkittu? Ketkä näkyvät ja kuuluvat artikkeleiden lähdeluetteloissa ja sitaateissa? Mitä ja miten sukupuolesta on sanottu? Työn tavoitteena on ensisijaisesti löytää vastauksia feminististen tieto-oppien näkymiseen tai näkymättömyyteen Tiedotustutkimus-lehdessä, mutta laajan aineiston turvin kykenen tekemään myös alustavan esityksen lehden feministisestä historiasta ylimalkaan.

---

¹ Matero, Johanna (1996): Tieto, s. 245–269 teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino.

1.1 Tutkielman eteneminen

Opinnäytetyöhön kuuluva työalustus aiemman samalle sektorille osuvan tutkimuksen esittelyllä on eritelty kahteen näkökulmaan luvussa kaksi, jossa käydään läpi median tutkimuksen ja naistutkimuksen haaroja. Näiden hybridi, feministinen median tutkimus, voi hypoteesini mukaan hyvin. Työn aloitukseksi valikoitu sitaatti teoksesta *Välittämisen tilassa. Feminististä mediatutkimusta synnyttämässä* (Halonen et al., 2007) kuuluu eittämättä poikkitieteellisen alan perusteoksiin. Sen lisäksi Iris Ruohon ja Sinikka Torkkolan kirjoittama *Journalismin sukupuoli* (2010) ja Anna Mäkelän, Liina Puustisen ja Ruohon toimittama *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* (2006) muodostavat pääosin feministisen median tutkimuksen yleistiedon tällä erää. Maamme kaikissa kahdeksassa yliopistossa on mahdollisuus opiskella sukupuolentutkimusta pää- tai sivuaineena. Näistä yliopistoista viidessä käytettiin vuosien 2013–2017 opinto-ohjelmien mukaan Mäkelän, Puustisen ja Ruohon toimittamaa kirjaa tenttikirjana sukupuolentutkimuksen oppiaineen mediaa käsittelevällä kurssilla. *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* nauttii siis jonkinasteisen kanonisuuden asemaa.²

Turun yliopistossa ja Åbo akademissa ei tarjota perus- ja aineopintoihin kuuluvaa mediakurssia lainkaan, joten näin ollen *Sukupuolishow* kuuluu kaikkien sukupuolentutkimusta opiskelevien ja median tutkimuksesta kiinnostuneiden tenttilukemistoon. Tähän ja kahteen aiemmin mainittuun teokseen pohjataan feministisen median tutkimuksen aiemman kartoituksen esittely seuraavassa pääluvussa. Samassa luvussa käydään läpi myös työn teorian sekä aineiston analyysin kannalta keskeisimmät käsitteet. Tarkoituksena on antaa tutkimuksen lukijalle kuva siitä, millaiselta pohjalta ponnistaen ja millaiseen jo olemassaolevaan kenttään tieteellisten feminististä median tutkimusta tekevien artikkeleiden kirjoittajat tekstejään tuottavat ja ovat tuottaneet.

Luvuissa kolme, 4.2 ja 6.1 esitellään Johanna Materon (1996, 269.) koostamaa mallia feministisistä tieto-opeista, joka on aineiston analyysin teoriaan pohjaavan metodin

---

² Lapin, Oulun, Itä-Suomen, Jyväskylän, Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistojen sekä Åbo akademian sukupuolentutkimuksen opinto-ohjelmat käyty tarkistamassa 23.5.2015. Itä-Suomen yliopiston sivuilla ei ollut tarkempia kurssikuvauksia lainkaan.

perusta. Pääluvussa kolme nostetaan myös esille feministisen teorian saamaa ja itse itselleen tuottamaa kritiikkiä.

Pääluvussa neljä esittelen työni menetelmän eli aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteet. Vaikkakin tutkielmassa on paljon kvantitatiivista sisältöä, tutkimuskysymykset vaativat kvalitatiivista tutkimusotetta. Sisällönanalyysi sallii, ja toisaalta vaatii, molempien lähestymistapojen yhteiskäytön. Laajempaan aineistoon sovelletaan lähtökohtaisesti aineistolähtöisempää analyysimenetelmää, kun taas varsinaiseen tutkimuskysymykseen haetaan vastauksia teoriaohjautuvan analyysimallin mukaisesti.

Luvussa viisi esitellään tutkielman laajaa, alkuperäistä aineistoa eli Tiedotustutkimus-lehteä vuosien 1978–2008 väliltä ja eritoten siitä sisällönanalyysin avulla tehtyjä analyttisiä löydöksiä. Näppärä artikkelimatriisi, johon on koottu kaikki lehden sukupuolta käsitelleet artikkelit, löytyy tutkielman liiteosiosta (liite 1). 55 artikkelin sirpaleiseksi jäävässä analyysissä eritellään joitain aineistosta nousseita alaluokkia kuten artikkelien kirjoittajista annettuja taustatietoja sekä artikkelien aineistoja ja aihepiirejä.

Luvussa kuusi tehdään tarkempaa sisällönanalyysia varsinaista ensisijaista tutkimuskysymystä koskien. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmällä käydään läpi kapeampi, yhdeksän artikkelin laajuinen materiaali, ja pyritään luokittelemaan sisällölliset löydökset suhteessa aiemmin esiteltyyn teoriakehikkoon (ks. esim. 6.1).

Seitsemänten lukuun aukikirjoitetaan analyysilukujen tulokset ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti palataan vielä aiemmin tiedetyn teoreettisen mallin pariin. Aineiston analyysin pitäisi johtaa tuloksiin, jossa Johanna Materon (1996, 269) jaottelu tieto-opillisista intresseistä saa aineistossa joko vahvistusta tai vastustusta, ehkä molempia. Tulosluvussa keskeisintä on pohtia vastauksia tutkimuskysymyksiin, eli toisin sanoen sitä, kuinka feministinen tutkimus sisäänkirjoitettiin Tiedotustutkimus-lehden sivuille. Millainen oli feminististen tekstien käsitys tiedosta Tiedotustutkimuksessa 1978–2008?

Viimeisessä luvussa esitellään mahdollista jatkotutkimusta ja yleisempää aihepiiriä koskevaa mielenkiintoa varten aukijääviä kysymyksiä, jotka tässä tutkielmassa todennäköisesti jäävät vaille vastauksia ainakin suurikokoisen aineiston takia. 55

artikkelin koottuja perustietoja tarkastellessa mieleen nousee jo joukko ihmetyksen aiheita, joihin ei tässä työssä edes osittaisen tyhjentävästi pyritä eikä kyetä vastaamaan. Feministisen median tutkimuksen kenttä näyttäytyy kaiken kaikkiaan hajanaisena, vaikka joitain spesifejä linjauksiakin pinnan alla väreilee. Feminististen epistemologioiden ja median tutkimuksen välinen suhde tuntuu aineiston lukumäärällisen kronologisen kaventumisen myötä problematisoituneelta. On syytä pohtia, johtuuko suhteen käsittelyn häivyttäminen sen luonnollistumisesta vai hiljentämisestä. Vuoden 1994 jälkeen Tiedotustutkimuksessa ei ilmestynyt enää yhtään artikkelia, jossa olisi suoranaisesti otettu kantaa tai tutkittu feministisen metodologian ja yhteiskuntatieteellisen tai median tutkimuksellisen tutkimuksen suhdetta.

Missä menevät feministisen median tutkimuksen jalanjäljet ja minne ne parhaillaan ovat feministisen median tutkimuksen tekijöitä kuljettamassa?

2 FEMINISTISISTÄ KÄSITTEISTÄ

Koska tutkielmassa sukellaan viestintätieteellisten artikkeleiden maailmaan feminismi edellä, on paikallaan selvittää feministisen tutkimuksen peruskäsitteistöä ja tutkimusotteen näkökulmaa.

2.1 Käsitesanakirja suomi-gradu-suomi

Seuraavaksi esitellään lyhyesti tutkielman kannalta keskeisimmät termit, jotka viitoittavat analyysia jo ennaltatiedetyn kehyksenä.³ Hypoteesina pidetään sitä, että ainakin osa analysoidusta aineistosta sopii yhteen tämän käsitesanakirjan määritelmien kanssa. Toisaalta työssäni käytetyt metodi, teoriaohjaavan aineistoanalyysin metodi, edellyttää perehtymistä aihealueen teoreettisiin peruseräkkeisiin. Näitä peruseräkkeitä ovat seuraavien termien taustoitus. Alla olevien käsitteiden valintaa perustellaan ja valinnan vain niihin rajaamista sillä, että ensinnäkin tässä ollaan tekemässä poikkitieteellistä analyysia, johon tarvitaan sekä naistutkimuksellinen (eli feministinen) että median tutkimuksellinen näkökulma. Sen lisäksi teoreettiseen pohjaan on rajattu aineiston sisällön kannalta keskeisimmät käsitteet: *sukupuoli* ja *seksuaalisuus*.

2.1.1 Feministinen tutkimus

Tässä opinnäytetyössä *feministisellä tutkimuksella* poikkitieteellistä diskurssia, jossa tehdään tutkimusta sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. Tämä tutkimuksellinen näkökulma on rakentunut olettamukselle, jonka mukaan länsimaisen tiedekäsityksen universaali ihmisyyden kuva on ottanut normikseen valkoisen, keskiluokkaisen ja heteroseksuaalin miehen. Tämä ihmisyyden kuva rakentuu vain suhteessa niin sanottuun toiseen, ei-rationaaliseen naiseen. Feministinen paradigma lähtee ajatuksesta, jonka mukaan naisesta on tehty eron merkki, samoin kuin seksuaalisuudesta, ruumiista ja rodusta. (Koivunen&Liljeström, 1996, 11.)

Feministisen tutkimuksen tavoitteina on ollut, ja on, yhtäältä purkaa ja tehdä näkyväksi vallalla olevien normaalitieteiden käsityksiä sekä toisaalta tuottaa uutta tietoa tavoin, jota perinteinen länsimainen tiedekäsitys ei ole aiemmin legitimoinut

---

³ Aineistoni analyysin viitekehys hahmottuu myös luvussa 3.4.1, jossa hahmottelen kuvaa aineistolle sopivasta matriisista.

tieteeksi. Tämä feminististä tutkimusta sitova kaksoistietoisuus jakaa tutkimusta tekevien mielipiteet siitä, tehdäänkö feminististä tutkimusta purkamisen vai rakentamisen periaattein. Toisaalta feministinen tutkimus on alati perinteisen tietokäsityksen ulkopuolella ja toisaalta se taas pyrkii sisään tuolle kentälle (lisää feministisistä epistemologioista luvussa 6.1). (Koivunen&Liljeström, 1996, 13.)

Toimittamassaan teoksessa *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta* (2004) Marianne Liljeström kokoaa feministisen tutkimuksen lähtökohdat kolmen periaatteen varaan. Tutkimusta ympäröivät ihanteet, normit, vallat ja suhde näihin ovat työn keskeinen osuus. Ensisijaista on siis kyseenalaistaa oletettu. Feministinen tutkimus ei koskaan synny poliittiseen tyhjiöön, vaan se käy jatkuvaa vuoropuhelua feminististen ryhmien kanssa. Näiden lisäksi feministinen tutkimus on tukemassa uusien tiedontuotannon ja –käsittelyn tapojen tuottamista. (Liljeström, 2004, 11.) Termi *feministinen tutkimus*, mieluummin kuin *naistutkimus*, tuo myös tutkijoiden mielestä paremmin esiin sen, ettei alalla tutkita ainoastaan naisia, vaan kaikkea hierarkioihin ja eriarvoisuuksiin liittyvää (Juvonen et al., 2010, 11).

2.1.2 Naistutkimus ja sukupuolentutkimus

Yliopistoissa vielä viime vuosiin asti nimellä *naistutkimus* opetettu aine on poikkitieteellinen oppiaine ja tutkimusala, jossa tuotetaan tietoa feministisen tutkimuksen lähtökohdista, sukupuolten merkityksestä historiallisessa, kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Oppiaineen nimi on muuttunut kaikissa suomalaisissa yliopistoissa 2010-luvulla *sukupuolentutkimukseksi*, vaikkakin esimerkiksi yliopistoyhteistyötä koordinoivassa Hilma-hankkeessa puhutaan edelleen osittain myös naistutkimuksen tekemisestä. Sukupuolentutkimuksessa selvitetään muun muassa eri sukupuolten välisiä suhteita. Sukupuolentutkimuksen oppiaineeseen kuuluvat myös tasa-arvo-, mies- ja queer-tutkimus.⁴ Opinnäytetyössäni käytän aineesta nimitystä naistutkimus, koska aineistoni materiaali on kasattu ennen nimenvaihtoa. Luvussa kaksi käyn tarkemmin läpi akateemisen naistutkimuksen lähivuosikymmenten vaiheita Suomessa.

⁴ <http://www.hilmaverkosto.fi/naistutkimus> (Katsottu 24.5.2015.)

2.1.3 Median tutkimus

Sanalla *media* voidaan viitata koko joukkoviestinten kenttään, mutta spesifimmin mediallyä tarkoitetaan nimenomaan viestinten käyttämää kieltä, kuvakerrontaa ja elehdintää (Mäkelä et al., 8). *Median tutkimus* käsittää kaiken suomalaisessa yliopistoperinteessä median alaa tutkivan tutkimuksen. Tutkimuksessani tämä tarkoittaa että tarkastelen sekä tiedotusopin, viestinnän tutkimuksen, journalistiikan että mediatutkimuksen oppialojen perinteitä. Yksi median tutkimuksen suomalaisista pioneereista, Veikko Pietilä, määrittelee median tutkimuksen kattokäsitteeksi joukkoviestinnän tutkimuksen (1997, 11), joka pitää sisällään sanomalehtiopin, lehdistö- ja tiedotusopin, tiedotusopin, tiedotustutkimuksen ja niin edelleen aina mediatieteeseen asti. Koska tutkimuksen aineiston sisältää artikkeleja kaikkien viestintävälineiden tutkimuksen saralta, median tutkimus on paras yhdistelmä kuvaamaan koko tätä joukkoa.

Mediatutkimus on nimellisesti vain Turun yliopistossa opetettavan pääaineen nimi. Turun yliopiston oppiaineessa tutkitaan koko mediakulttuurin kenttää.⁵ Toimituksellinen ja tiedonvälitystä varten valmistettu materiaali on journalistista ainesta. Mediatutkimuksen oppiaineessa tutkimuksen kohde eli *mediakulttuuri* pitää journalistisen aineiston tutkimuksen lisäksi sisällään myös kontekstin, jossa media on olemassa. Tähän tutkimusalueeseen kuuluvat myös median käyttöön liittyvät sosiaaliset suhteet ja median käyttämiseen liittyvät käytännöt. Myös median käytön aiheuttamien vaikutusten ja sen vaikutusten kohteiden tutkimus luetaan mediatutkimuksen kenttään. (Nieminen & Sihvonen, 2001, 10.) Näin ollen oppiaineen intressit kuvailisivat myös melko hyvin tämän opinnäytteen aihealuetta. Suomalaisen joukkoviestimiin kohdistuva tutkimus on kuitenkin nimekkeellisesti niin pirstoutunut, että tässä tutkimuksessa puhutaan selvyuden vuoksi akateemisen oppiaineen mediatutkimuksen sijaan *median tutkimuksesta*.

2.1.4 Feministinen median tutkimus

Feministinen median tutkimus hahmottaa median esityksiä sukupuolesta ja tarjoaa työkaluja subjektien oman identiteetin rakennustyöhön. 2000-luvun alun jälkeen feministinen median tutkimus käsittää niin tiedotusopin naistutkimuksen kuin

---

⁵ <http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/mediatutkimus/> (Katsottu 24.5.2015.)

viestinnän naistutkimuksenkin. Englanninkielinen sisartermi *feminist media research* liittyy feministisen median tutkimuksen vahvasti kulttuurintutkimuksellisiin perinteisiin. (Halonen et al., 2007, 13.)

Feminististä median tutkimusta hallitsee näkökulma naisiin tai naisista poispäin. Sukupuolten ilmenemät ja poissaolot ovat tutkimuksen sisältöinä. Tutkimusta luonnehditaan poikkitieteelliseksi, eivätkä samoja sisältöjä samankaltaisista tulokulmista tutkivat miellä itseään välttämättä feministisiksi median tutkijoiksi. Sukupuolten erilaisten mediarepresentaatioiden tutkimus on alan kantava voimavara. Myös mediatuotantoa, mediaorganisaatioita ja media-alojen ammattien sukupuolittumista on tutkittu ahkerasti. (Mäkelä et al, 8.)

Alan tutkimusta voi myös tarkastella suhteessa joukkoviestintätutkimuksen valtavirtaan. Tällöin feministisen tutkimuksenkin voi mieltää ajatuksiin viestinnästä siirtona, merkityksellistämisenä tai yhteisyytenä. Esimerkiksi siirtomallin hengessä on kritisoitu sitä, kuinka paljon tai vähän naiset näkyvät viestimissä. (Emt., 23–26.)

Yhden yhtenäisen naiseuden tutkimisesta feministinen median tutkimus luopui 1980-luvulla, jolloin koko subjektiviteetin käsite alkoi murentua. Vielä 1970-luvun naiskuvatutkimuksessa kritisoitiin medioiden antamia naiskuvauksia niiden epätodellisuudesta. Samalla sitouduttiin jonkunlaisen todellisen naiseuden ennalta-annettuun olemassaoloon. Nytemmin alan tutkimus on sosiaalisen konstruktionismin hengessä lähtökohdiltaan erilaista. Yhden toden subjektiviteetin etsintä ja vaatiminen on haalistunut. (Emt., 27–30.)

Feministinen median tutkimus on jatkuvasti ollut sukupuolikuvastojen tutkimuksen ohella kiinnostunut myös katsojatutkimuksesta. On kysytty, miten katsominen tai kuunteleminen vaikuttaa katsojaan teoreettisesti tai empiirisesti. Kuinka katsojan sukupuoli, ikä, rotu tai sosiaalinen tausta vaikuttaa katsomiseen? Yksi siteeratuimmista feministisen katsojatutkimuksen tutkijoista on Laura Mulvey, jonka mukaan katsojan positio on varattu miehelle ja katseen kohteena olemisen paikka naiselle. Mulveyta kritisoivat tosin ovat nostaneet osuvasti esille tämän jäykät oletukset mieskatseen aktiivisuudesta, katsojan heteroseksuaalisuudesta ja ylipäätään koko tulkinnan täydellisestä teoreettisuudesta vailla empiiristä kaikupohjaa. Tällä erää tutkijat ovat edelleen yksimielisiä siitä, että katsominen on politiikkaa ja katsomisen valtasuhteet ovat sukupuolittuneita. (Emt., 32–33, 35.)

Mulvey'n ja seuraavassa luvussa lyhyehkösti esittelemäni Judith Butlerin lisäksi Teresa de Lauretis kuuluu feministisen median tutkimuksen siteeratuimpiin tutkijoihin. De Lauretis toi alan teoreettiseen keskusteluun sukupuoliteknologian käsitteen. Hänen mukaansa sukupuoli on representaatio, jota jatkuvasti tuotetaan yhteiskunnallisissa instituutioissa. Yksi näistä sukupuoliteknologioita tuottavista instansseista on media. De Lauretiksen mukaan yksilöillä on kuitenkin valtaa nousta teknologioita vastaan ja kyky määritellä itse itseään. (Emt., 22–23.) Judith Butlerin teoria sukupuolesta performanssina on de Lauretiksen teorian kanssa läheistä sukua sillä erotuksella, että de Lauretis keskittyy korostamaan instituutioiden roolia sukupuolen muotojen uusintajina, kun taas Butler keskittyy enemmän yksilösubjektien toiminnan merkittävyyteen.

Feministisen median tutkimuksen katse median taloudellisiin rakenteisiin on jäänyt melko löyhäksi, jota myös tieteenalan sisällä on kritisoitu. On hyvä kysymys, voiko kapitalismin kourissa mitään muka paljastaa, murtaa tai muuttaa tutkimatta ja ymmärtämättä talouden toiminnallisia periaatteita? Tutkimuksen lähtökohta on kuitenkin selkeä. Media ja viestintä ovat aktiivisia merkityksiä tuottavia, uusintavia ja ylläpitäviä tahoja. Mediasisällöt eivät siirry passiiviselta tuotantotiimiltä passiivisille kuluttajille passiivisiin sosiaalisiin ympäristöihin. Tässä samassa tulee selväksi käsitys siitä, että mediassa tuotetaan jatkuvasti myös sukupuolta. (Emt., 38–41.)

2.1.5 Sukupuoli

Sisällöllisesti tutkielman keskeisin termi on *sukupuoli*. Sen määrittelemiseen tässä työssä käytetään pääosin kahta teosta, *Avainsanat* (1996) ja *Johdatus sukupuoleen* (2010), koska näissä useimpiin naistutkimuksen yliopistollisiin perusopintoihin sisältyvissä kirjoissa sukupuolta pyritään avaamaan selkeäsanaisesti ja yleistajuisesti. Samalla sukupuoli-termin määritelmästä muodostuu tässä tutkielmassa lähtökohtaisesti feministisestä tutkimuskirjallisuudesta ponnistava.

Ensimmäisenä huomio kiinnittyy sukupuolen suomenkieliseen monimerkityksisyyteen tavalla, jota useissa muissa kielissä on käsitelty jaotteleamalla sanoja eri sukupuolen mukaisin tunnusliittein. Esimerkiksi englanninkielessä sanalla *sex* viitataan biologiseen sukupuoleen ja sanalla *gender* sosiaaliseen sukupuoleen (Saresma et al., 2010, 12). Suomenkieli ei tunne jakoa biologiseen ja sosiaaliseen

sukupuoleen sinänsä, vaan sukupuolesta puhuttaessa on kätevintä tehdä nämä painotukset erikseen. Tutkimuksessa kysyttäessä, miten sukupuolta käsitteellistetään ja käytetään tutkimukseni aineistossa, ei käsitys sukupuolesta perustu pelkästään sen biologiseksi, ja näin ollen useasti essentiaalisiksi, tulkittuihin ominaisuuksiin. Suomenkieleen istutetut biologinen sukupuoli ja sosiaalinen sukupuoli ovat feminististen tutkijoiden käytössä siksi, että voitaisiin painottaa sukupuolen sosiaalista ja konstruktivistista luonnetta sen ennalta oletetun biologisen ulottuvuuden lisänä (Rossi, 2010, 22).

Ennen sex/gender-ajattelun yleistymistä sukupuolta pidettiin biologisten ominaisuuksien summana. Amerikkalaisen Thomas Laquerin nimeämässä yhden sukupuolen mallissa naista pidettiin vielä 1700-luvulla vajavaisena miehenä, koska ihmisen prototyyppi oli ontologisesti mies (Liljeström, 1996, 118). Sukupuolten jako kahtia omine itsellisine piirteineen sai vahvistusta aina 1500-luvulta eteenpäin, ja 1800-luvulla kahden sukupuolen malli oli jo vakiinnuttanut paikkansa. Charles Darwinin kehitysevoluutiivisia ajatuksia mukailleen miesten ja naisten biologiset ominaispiirteet hyväksyttiin kehittyneen tiettyyn pisteeseen. Evoluutiivisesti ihmisen kehityskertomus on siten jäänyt ristiriitaiseksi suhteessa muussa eläinkunnassa jatkuvasti tapahtuvaan kehityskulkuun (Rossi, 2010, 24). Liljeströmin mukaan biologisen sukupuolen tuottaminen alkoi 1700-luvulla, jolloin ihmissukupuolten ruumiinosille annettiin uusia, toisistaan erottuvia nimiä (Liljeström, 1996, 119). Feministinen biologismin kritiikki kyseenalaistaa biologian tarjoamia absoluuttisina totuuksina pidettyjä faktoja ehdottaen, ettei biologia, siinä missä mikään muukaan ihmistiede, ole ainoa ihmisen käyttäytymistä määräävä tekijä (Rossi, 2010, 24).

Ranskalaisfilosofi Simone de Beauvoirin teoksessaan *Toinen sukupuoli* (1949/2000, suomennettu 1980) esittelemä ajatus naisesta toisena sukupuolena on feministitutkijoiden parissa kerännyt niin kiitosta kuin kritiikkiäkin. Yhtäältä de Beauvoir tarjosi työkaluja sukupuolten välisen sarron ja vallankäytön näkyväksi tekemiseen, toisaalta de Beauvoirin mukaan naiset ovat itse suostuneet ottamaan miehiltä saamansa paikan, sukupuolisen toiseutensa, kritiikkittä vastaan (Lloyd, 1984/2000, 129–134).

Populaarikulttuuriinkin tarttunut hokema ”naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan” (de Beauvoir, 1949/2000, 154) oli se tarttumapinta, jolta 1970-luvun tutkimus pystyi

biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottelua jalostamaan. Sukupuoli ei ole olemassa sinänsä, vaan tulee siksi mikä on suhteessa toisiin. Naisen tapauksessa naisesta tulee toinen suhteessa mieheen. De Beauvoir argumentoi, että naiset valitsivat jo saavutetut edut ja toisen sukupuolen paikan omasta tahdostaan. Miehen on helppo olla toiseksi asettuvan naisen rinnalla, naisen, joka ei vaadi itsenäisyyttä tai subjektiutta siitä yksinkertaisesta syystä, että hän viihtyy osassaan (de Beauvoir, 1949/2000, 16).

De Beauvoirin tekstiä voi tulkita myös provokaationa, johon 1970–1980 -luvulla syntyneet radikaalit teoriat vastaavat. Gynosentristit kritisoivat de Beauvoirin ihmiskäsitystä miehestä ideaalisena subjektina. Naissukupuolen emansipoimisen tavoitteeksi ei enää kelpannut miehenkaltaiseksi tuleminen, vaan alettiin painottaa naissubjektin erityisyyttä (Kosonen, 1996, 184).

Akatemiaan sex/gender -käsiteparin toi Gayle Rubin vuonna 1975⁶. Omassa argumentoinnissaan Rubin erotti käsiteparin toisistaan tehdäkseen selväksi sukupuolten välisten epäkohtien sosiaalisen, kulttuurisen ja historiallisen, ei niinkään biologisen, sidonnaisuuden (Rossi, 2010, 27). Biologia on kuitenkin se pohja, jonka päälle sosiaalinen sukupuoli rakentuu ja näin ollen vaihtoehdot jäivät teoriassa edelleen kapeiksi. Vaikka sex/gender -jaottelu näkyy feministisessä tutkimuksessa edelleen vahvasti, on sitä myös pidetty riittämättömänä nimenomaan biologisen sukupuolen dekonstruktiohaluttomuutensa vuoksi (Rossi, 2010, 28).

Amerikkalaisen feministifilosofin Judith Butlerin teoriat sukupuolesta ja seksuaalisuudesta ovat 1990-luvulta eteenpäin saaneet naistutkimuksessa paljon tilaa. Butler onnistuikin 1990 ilmestyneessä *Gender trouble* -teoksessaan kokoamaan aikalaisfeministien ajatusliikehdintää samalla tarttuen laajemmin yhteiskuntaa puhuttaviin ilmiöihin. Butlerin teoriat nousivat pinnalle sopivasti feminismin epistemologisen toisen ja kolmannen vaiheen taittumakohdassa. Erityisenä syynä Butlerin edelleen jatkuvalla suosiolle voi pitää teorioiden irtisanoutumista niitä edeltäneistä (tasa-arvohakuisista tai gynosentrististä) lähtökohdista. (Teoksen suomennoksessa ”*Hankala sukupuoli*”, suomentaneet Pulkkinen & Rossi, 2006, 7–13.)

---

⁶ Rubin, Gayle (1975): “The traffic in women: Notes on the ‘political economy’ of sex” sivut 157–210 teoksessa Reiter, Rayna R. (toim.): *Toward an anthropology of women*. Monthly review press, New York.

Sukupuolen määräytyminen on Butlerin ajattelussa väistämättä osittain determinististä, sillä sukupuoli kulttuurisena sääntöjärjestelmänä edeltää yksilöä, kuten Butler on myöhemmässä työssään painottanut. Kyseessä ei kuitenkaan ole klassinen biologiseen ruumiiseen pohjaava determinismi (Butler, 1993, 12–13). Judith Butlerin filosofisesta perspektiivistä sukupuolta ei voida paikantaa luonnolliseen tilaan, vaan se on pikemminkin seurausta jatkuvasta tekemisestä. Sukupuoli vertautuu butlerilaisittain drag-esitykseen, sillä se luodaan ja esitetään osaltaan imitaation, toiston ja parodian kautta. (Werner, 2005, 20.)

Butlerilaisessa ajattelussa sukupuolta lähestytään genealogisesta näkökulmasta ja korostetaan sukupuolikategorioiden performatiivista luonnetta (Butler 1990/2008, 41 ja 25). Genealoginen näkökulma kulminoituu pitkälti Friedrich Nietzschen *Moraalin alkuperästä* –teoksessaan (Nietzsche, 1887/2007) esittämään ajatukseen moraalien ja vallankäytön suhteesta: moraalien vallitsevat muodot ovat seurausta vallankäytöstä eivätkä itsessään luonnollisia (Friedrich Nietzscheä mukailee Butler 1990/2008, 41). Myötäillen Nietzscheä ranskalaisfilosofi Michel Foucault on esittänyt, ettei myöskään seksuaalisuudella ole luonnollista alkuperäistä tilaa, vaan kyseessä on moraalien tapaan historiallisesti tiettyyn muotoon konstruoitunut ilmiö. (Michel Foucaultia mukailee Mäkelä, Puustinen & Mäkelä, 2006, 19.)

Butler puolestaan on tiettävästi ensimmäinen teoreetikko, joka on lähestynyt sukupuolikategorioita genealogisesta perspektiivistä. Tiivistetysti genealogista tarkastelua voisi kuvata alkuperiä ja syitä asettavien politiikkojen tutkimukseksi. Keskeinen huomio on myös identiteeteissä, jotka ovat genealogisesti ymmärrettyinä seurausta institutionaalisesta vallasta, käytännöistä ja diskursseista. Butlerin genealoginen kritiikki perustuu osaltaan keskeisesti Foucault'n ajatuksiin vallan merkityksestä miehen ja naisen kaltaisten entiteettien rakentajina. Foucault'n ajatuksen mukaan valta on luonteeltaan tuottavaa. Näin ollen butlerilaisittain genealogisesti kaikenlaisia valta-asetelmia kritisoiden voisi ajatella, että yhteiskunnalliset vallat, sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset instanssit, tuottavat myös miehen ja naisen. (Butler 1990/2008, 41–42.)

Tässä 1990-luvulta eteenpäin vallinneessa konstruktivistisessa yhteisymmärryksessä keskeisintä on ollut sukupuolen essentiaalit sukupuolet tarkastelun lähtökohtina. Sukupuolista on tullut enenevässä määrin liukuva, muovautuva, yhteiskunnallisten

osatekijöiden liikutteleva asemointijärjestelmä, jonka näyttämön yksi päärooleista kuuluu joukkotiedotusvälineille. Judith Butlerin sukupuolen performatiivisuuden käsite on avannut perinteisen sukupuoli-järjestelmän tulkitsemiseen uusia mahdollisuuksia. Sukupuolten ei tarvitse osua lokeroihin, jotka niitä varten on valmiiksi aseteltu ja joita niitä varten yhteiskunnallisesti ylläpidetään. Performatiivisuuden anti ruohonjuuritasolle on toisin tekemisen, toistamisen ja mukaessentiaalien muottien rikkomisen idea. (Puustinen, Ruoho & Mäkelä, 2006, 19–21.)

Feministisen tutkimuksen parissa klassikoksi nousseessa *Hankalassa sukupuolessa* Butler kirjoittaa osuvasti, ettei hänen tarkoituksenaan ole pröystäillä johonkin tiettyyn tapaan performoidun sukupuolisuuden ylivoimaisuudella, vaan hänen tavoitteensa teoretisoinnissaan on ja on ollut osoittaa kuinka ”---sukupuolta koskeva luonnollistettu tieto rajaa todellisuuden lamauttavasti ja väkivaltaisesti.” (Butler, 2008, 34.) Mahdollisuus vastustaa sukupuoleen liittyviä normeja paljastamalla nyt vallalla oleva järjestelmä, jossa sukupuolia toistetaan yhä samoin ja yhtä ahtaasti kuin aina ennenkin, on Butlerin filosofian mitä tärkein tavoite. Joensuun yliopiston naistutkimuksen professori (2005) Kaija Heikkinen näpäyttää Butlerin emansipatorisesta voimasta innostuvia panemalla merkille, ettei sukupuoli kuitenkaan ole yksilötasolla koskaan täysin vapaiden valintojen mukaisesti performoitavissa. Näille mahdollisille performatiiveillekin on omat rajansa, ja ne piilevät yhteiskunnan syvärakenteissa.

Kaiken kaikkiaan sukupuoli lähtökohtaisesti merkitsee tässä gradussa biologiaa, sosiaalista, historiallista ja kulttuurista konstruktia, neuvottelujen ja toistojen avulla tuotettuja, näkyviä ja näkymättömissä olevia sopimuksia. Sukupuoli on aktiivisten subjektien aktiivista merkitysten antoa ja tulkintaa. Analyysiluvuissa sukupuolta koskevat hypoteesit joutuvat testauksen alaiseiksi. Näyttäytyykö sukupuolesta tiedettävä samankaltaisena aineistossa vai ilmeneekö artikkeleista aivan erilaisten sukupuolikäsitysten maasto?

2.1.6 Seksuaalisuuden feministinen tutkimus

Naistutkimuksessa keskeinen tutkimusaihe on myös *seksuaalisuus*. Seksuaalisuutta voidaan lähestyä sukupuolen kaltaisena valtarakenteena, johon ihminen sosiaalistuu, ja jossa nainen on miehen halun kohde ja mies naisen haluaja. Yhteiskunnallisena ilmiönä seksuaalisuus siis on vahvasti kytköksissä sukupuolten välisiin

valtasuhteisiin (Lappalainen, 1996, 208). Seksuaalisuutta käsiteltiin jo 1800-luvun alun naisliikkeissä, hyvissä ajoin ennen 1960-luvun seksivallankumousta (emt., 213). Suomessa keskustelu sen sijaan oli vähäistä jo 1900-luvun alussa, ja on melko lailla yhä (emt., 215, 222). Feministinen seksuaalisuuden tutkimus voidaan juurruttaa Michel Foucault'n ajatuksiin seksuaalisuudesta historiallisena ilmiönä, jonka olemassaolo on kytköksissä tietoa tuottaviin diskursseihin (emt., 210). Seksuaalisuus ei ole, kuten ei sukupuoliakaan, olemassa ennalta-annettuna, vaan sitä tuotetaan jatkuvasti eri yhteyksissä. Feministisessä ajattelussa on toki tämänkin suhteen kaksi eri ääripäätä, essentialistinen ja konstruktionistinen. Postmoderni seksuaalisuuden tutkimus edustaa enimmäkseen konstruktionista laatua, jossa seksuaalisuus nähdään rakenteina ja vallankäyttönä (emt., 211–213).

Naisten seksuaalisuuden kanavointi äitiyden vaalimiseen loppui vasta toisen maailmansodan jälkeen. Ensimmäisiä merkkejä aiemmin pakolliseksi mielletyn heteroseksuaalisen ihanteen murtumisesta saatiin 1970-luvulla, jolloin alettiin puhua poliittisesta lesboudesta ja naisen seksuaalisesta nautinnosta. (Emt., 216–219.) Pakollisen heteroseksuaalisuuden kriitikko Adrienne Rich oli myötävaikuttamassa heteroseksuaalisen identiteetin dekonstruktiivisessa tutkimuksessa 1980-luvulta eteenpäin. Richin mukaan yksilöt pakotetaan heterosuhteisiin monimutkaisten valtajärjestelmien kautta eikä heteroseksuaalisuudessa sinällään ole mitään luonnollista (Liljeström, 2000, 262).

Yksi seksuaalisuutta ja median tutkimusta yhdistävistä aloista on pornografian tutkimus. Yhdysvalloissa syntyneet niin sanotut seksisodat saivat alkunsa 1970-luvulla, kun keskustelut pornovastaisuudesta ja pornomyönteisyydestä saivat tulta alleen. Heteroseksuaalisen pornon voi nähdä toistavan tietynlaista ymmärrystä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta, jolloin anti-pornoliikkeen ajatus pornon vastustamisesta on sukupuolen jäykkien esitysten vastustajien kanssa yhteneväinen. Pornon myönteinen tulkinta taas ehdottaa uusia lukutapoja konventionaaliakin kuvia tarjoavalle materiaalille. (Lappalainen, 1996, 220–222 ja Nikunen et al., 2005, 15.) Yksi median ja pornotutkijoiden tarjoamista uusista työkaluista on *pornoistumisen* käsite. Pornoistumisella tarkoitetaan pornoteollisuuden kasvua, kovan pornon valtavirtaistumista ja koko kulttuurisen ilmapiirin yliseksualisoitumista. Vaikka moraalinen ilmapiiri ei olisikaan liedentynyt, on raja

pornografian ja tavallisena pidetyn mediakuvaston välillä haalistunut. (Nikunen et al., 2005, 10–13.)

Seksuaalisuuden tutkimuksen yhteydessä on nostettava esiin vielä *queertutkimuksen* käsite. Livia Hekanahon mukaan (2010, 146) queer-teoriassa haastetaan jo perinteisiksi muodostuneita lesbo- ja homotutkimuksen käsitteitä ja lähestymistapoja. Omalla tavallaan queertutkimus siis ottaa jälleen askeleen eteenpäin valmiiksi olemassaolevien subjektipaikkojen dekonstruktiossa.

Tämän käsitelistauksen tarkoituksena on selkeyttää analyysiluvuissa 5 ja 6 esiinnousevia luokitteluja sisältöineen. Nämä feministiselle tutkimukselle keskeiset termit myös tukivat aineiston rajaamista ja matriisin rakentamista tärkeimpinä pidettyjen käsitteiden ja yläluokkien ympärille. Analyysin tulosten suhteen on mielenkiintoista tarkastella, mitkä feministisen tutkimuksen teemat korostuvat ja mitkä taas jäävät Tiedotustutkimuksessa katveeseen.

2.2 Naistutkimusta Suomessa 1980-lähtien

Naistutkimus, nykyään sukupuolentutkimus, oppiaineena käsittää sukupuolen tutkimuksen, feministisen tutkimuksen, homo- ja lesbotutkimuksen, queer-tutkimuksen ja kriittisen miestutkimuksen. Sukupuolentutkimukselle on ominaista monitieteinen näkökulma ja tieteenalojen rajoja ylittävä tutkimusote. Sukupuolentutkimuksen kohteena ovat erilaiset yhteiskunnalliset merkitysjärjestelmät ja vallat.⁷ Feministisen tutkimuksen ja naistutkimuksen käsitteiden suurin käytännön ero syntyy suomalaisen hallintojärjestelmän käytännöistä. Naistutkimus on ollut suomalaisen institutionaalisen feministisen tutkimuksen vastine.

Suomalaisten naistutkijoiden Anu Koivusen ja Marianne Liljeströmin mukaan (1996, 10) feminismiin tai naistutkimukseen voi poliittisena projektina käsittää keskustelujen sarjana, joissa käsitellään länsimaisen ajattelun tapaa määrittellä nainen. Naiseuden paradoksiksi feministisessä tutkimusperinteessä Koivusen ja Liljeströmin mukaan kutsutaan tieteen ja taiteen historiasta löytyvää ristiriitaa, jossa naisen asema on aina ollut objektin asema. Nainen on aina ollut tiedon ja esittämisen kohteena, mutta

⁷ <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus> (Katsottu 10.4.2018.)

kelvoton tietämään tai esittämään itse, kelvoton toimimaan subjektina (emt. 1996, 10).

Naistutkimuksen oppiaine perustettiin Yhdysvalloissa 1970-luvun alussa yhteiskunnassa velloneen radikaaliliikkeen myötä. Naistutkimuksen vahva kytkös yhteiskunnallisiin liikkeisiin näkyi myös oppiaineen pohjoismaisessa perustamisessa vuosikymmentä myöhemmin. Suomalaisen naistutkimuksen korkeakouluihin juurtumista edelsikin aktiivinen yliopistojen ulkopuolinen toiminta. Tutkimusalan syntyä vauhditti huomattavasti Tasa-arvoneuvoston (TANE) 1980-luvun alussa perustama tutkimusjaosto, jonka tehtävänä oli selvittää eri tieteenalojen ja yhteiskunnallisten sektoreiden tarvetta naistutkimukselliselle selvitystyölle. Toinen 1980-luvulla naistutkimusta merkittävästi edistänyt ja tukenut taho oli Suomen Akatemia, joka rahoitti useita alan yhteistyöryhmiä.⁸ On luontevaa ajatella, että koska suomalaisen naistutkimuksellisen työn tärkeimpänä alullepanijana oli TANE, oli tutkimuksen tähtäin pääosin tasa-arvokeskeinen.

Suomalaisen naistutkimuksen tarinan voi Helsingin yliopiston Kristiina-instituutin naistutkimuksen emeritaprofessorin Aili Nenolan mukaan katsoa alkaneen 1960-luvulla sukupuoliroolien ja niitä ylläpitävien rakenteiden tutkimuksella. Tutkimusten tavoitteena ei ollut roolien purkaminen tai hylkääminen vaan kahden erilaisen, miehen ja naisen roolien lähentyminen (Nenola, 1999, 160). Kaikissa Pohjoismaissa 1960-luvulla virinnyt tasa-arvokeskustelu liittyi vahvasti yhteiskunnan kehitykseen ja hyvinvointivaltion rakentamiseen. Äitien osallistuminen työelämään koettiin välttämättömäksi (Nenola, 1999, 161). Yksilön ulkopuolelta tulleen yhteisöjen taloudelliseen kehitykseen liittyvän tarpeen lisäksi aiemmin henkilökohtaisiksi ja yksityisiksi mielletyt naisten epätasa-arvon kokemukset käsitteellistettiin osaksi yhteiskuntajärjestelmää ja sen valtakätköksiä (Nenola, 1999, 159).

Yhteiskunnallinen feministinen liikehdintä 1960-1970-lukujen taitteessa laajeni lopulta akateemisen yhteisön keskuuteen. Yhteiskunnallisena liikkeenä feminismi on aina kamppailut naisten emansipaation puolesta ja tähdännyt naisten toimijuuden vahvistamiseen (Koivunen&Liljeström 1996, 11). Feministien aloittama naisten alistamiseen tähtäävien ajatustapojen ja normien kritisoiminen johti 1960-luvulla

---

⁸ <http://tane.fi/documents/1429808/1854322/Feministinen+aikamatka%2C+TANE-julkaisuja+9-06+pdf%2C+2855+kB.pdf/56c21e17-5899-4ada-8770-97e5ffa6781b>, sivut 22–33. (Katsottu 10.4.2018)

feministien ajautumiseen heidän kritisoimiensa instituutioiden ja yhteiskuntarakenteiden ulkopuolella. Feministisen tutkimuksen nähdään osittain vielä tänäkin päivänä sijaitsevan tuossa samassa oppositioasemassa suhteessa muuhun yhteiskuntaan (emt., 12). Samassa kaupassa feminismi sai osakseen niin sanotun kaksoistietoisuuden leiman: feminismin lähtökohdat kun ovat sekä valistuksen ihanteissa vapaudesta että noiden valistuksen edustaman vallan ja tietämisen liiton kritisoimisessa ja paljastamisessa (emt, 12).

Yhdysvalloista ja Saksasta muiden Pohjoismaiden kautta Suomeen levinneet aatteet tasa-arvotutkimuksesta liittyivät kiinteästi myös englantilaiseen empiristiseen tutkimukseen. Mutta jo 1980-luvun lopulta eteenpäin suomalaiset naistutkijat ovat olleet yhä enenevässä määrin kiinnostuneita ranskalaisesta psykoanalyysin ja filosofian traditiosta. Tämä näkyy suomalaisen akateemisen naistutkimuksen painottumisena yhä teoreettisempaan suuntaan (Nenola 1999, 165). Nenola nostaa artikkelissaan esiin akateemisen teoreettisen tutkimuksen ja käytännön poliittisen päätöksenteon ristiriidan. Teoreettisten pohdintojen ja arkielämän välinen kuilu kasvaa helposti liian suureksi. Nenola kuitenkin muistuttaa ettei ongelma ole yksin naistutkimuksen oppialan, vaan kaikkien yhteiskuntatieteellisiä aineita koskettava. Teoreettisen tutkimuksen lisäksi Suomessa tehdään runsaasti naisten historiaan ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyvää tutkimusta. (Nenola, 1999, 165.)

2.2.1 Tiedeyhteisöön vakiintumisen aika

Institutionaaliselle tasolle naistutkimus laventui 1970-luvun lopulla, jolloin julkaistiin ensimmäiset tieteelliset artikkelit aiheeseen liittyen (Nenola, 1999, 164). 1980-luvulla Suomessa perustettiin yhdistyksiä edistämään naistutkimusta ja naisten asemaa tieteenteossa. Nämä yhdistykset kuitenkin lakkautettiin 1990-luvun alussa, samoihin aikoihin kun naistutkimuksen akateeminen opetus vähitellen vakiintui suomalaisiin yliopistoihin. Ensimmäiset naistutkimuksen yliopistolliset opintokokonaisuudet järjestettiin Helsingin ja Tampereen yliopistoissa vuosina 1987 ja 1988.⁹

Suomen Naistutkimuksen Seura r.y. perustettiin 1988 ja samana vuonna se alkoi julkaista tieteellistä aikakauslehteä Naistutkimus-Kvinnoforskning. NT-KF-lehti on

⁹<http://tane.fi/documents/1429808/1854322/Feministinen+aikamatka%2C+TANE-julkaisu+9-06+pdf%2C+2855+kB.pdf/56c21e17-5899-4ada-8770-97e5ffa6781b>, sivu 33. (Katsottu 10.4.2018.)

alusta asti tarjonnut kirjoittajilleen vertaisarvioitujen tieteellisten artikkeleiden julkaisuun.

Suomen Miestutkimuksen Seura ry perustettiin 2006. Oppiaineena miestutkimusta ei vielä opeteta missään suomalaisessa instituutiossa, mutta naistutkimuksen opinnoissa on sija myös kriittiselle miestutkimukselle. Miestutkimusta tekevät tutkijat ovat kuitenkin ilmaisseet halunsa olla naistutkimuksesta osittain erillinen oppiala. Suomen Miestutkimuksen Seuran esittelytekstin mukaan yhdistyksen tehtävänä onkin koota eri ainelaitosten tai projektien vaikutuspiirissä työskentelevät miestutkimuksen tekijät yhteen.¹⁰ Heitä yhdistää tutkimuskohde eli maskuliinisuudet ja miehet sukupuolena. Miestutkimus voidaan kuitenkin myös nähdä osana feministisen tutkimuksen perinnettä naistutkimuksen yhtenä alalajina, jossa keskitytään tarkastelemaan vain tiettyä osaa sukupuolijärjestelmästä.

Suomen queer-tutkimuksen seura ry perustettiin 7. kesäkuuta 2004. Tämän tieteellisen seuran tavoitteena on edistää queer-tutkimusta Suomessa. Queer-tutkimukseksi seura määrittelee kriittisen sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimuksen, jonka alalajeja ovat esimerkiksi lesbo-, homo-, trans- ja bi-tutkimus sekä heteroseksuaalisuuden tutkimus.¹¹

2.2.2 Naistutkimuksesta sukupuolentutkimukseksi

Naistutkimuksen nimi muuttui 2010-luvulla kaikissa suomalaisissa yliopistoissa sukupuolentutkimukseksi, kuten luvussa 1.1.2 todettiin. Tällä hetkellä sukupuolentutkimusta voi Suomessa opiskella Åbo Akademin lisäksi Helsingin yliopiston Kristiina-instituutissa, Tampereen yliopistossa, Turun yliopistossa, Oulun yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Joensuun yliopistossa ja Lapin yliopistossa. Suuressa osassa yliopistoista on myös sukupuolentutkimuksen professuuri. Myös sukupuolentutkimuksen maisteriohjelmassa on mahdollista opiskella osassa yliopistoista.

Naistutkimuksen yliopistoverkosto Hilma perustettiin vuonna 2001. Siihen kuuluvat Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Lapin, Tampereen, Turun ja Oulun yliopistot.

¹⁰ <https://www.facebook.com/pg/SuomenMiestutkimuksenSeura> (Katsottu 10.4.2018.)

¹¹ <https://sqshome.wordpress.com/mika-sqs/> (Katsottu 10.4.2018.)

Verkoston tavoitteena on naistutkimuksen opetuksen valtakunnallinen kehittäminen ja tiedonvälityksen parantaminen. Hilma-verkosto järjestää myös verkkokursseja ja sen toimintaa kehitetään Opetusministeriön tuella.¹²

---

¹² <http://www.hilmaverkosto.fi/etusivu> (Katsottu 5.7.2015.)

3 TIETO SUKUPUOLESTA JA FEMINISTINEN TIETO

Aineiston teoreettista käsittelytapaa ennakoi feministisen tieto-opin tutkimuksen gradun tekijälle jossain määrin tuttu lähihistorian kulku. Millaista on aiempi feministinen tutkimustieto sukupuolesta? Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan pääosin kahden suomalaisen yliopistokurssikirjallisuuden perusteoksen avulla. Alaluvussa valotan sukupuolentutkimuksen haastavaa tilannetta ei-feministisen akatemian tarkkailun alla. Onko feministinen tieto kunnollista tietoa ja missä määrin?

3.1 Malli feministisistä tieto-opeista

Johanna Materon (1996, 253) mukaan feministiset tieto-opit sisältävät kaksi suurta jännitettä. Niistä ensimmäinen on Iris Marion Youngin tekemä humanistisen ja gynosentrisen tiedonintressin jako. Lähtökohdiltaan humanistinen feministinen tutkimus tavoittelee sukupuolten välistä tasa-arvoa, jossa sukupuoliero minimoituu. Gynosentrinen feminismi sen sijaan korostaa sukupuolieroa, nais erityisyyttä. Tähän näkemykseen sitoutuneita tutkimuksia ovat tuottaneet sekä sukupuoleen essentiaalisesti että anti-essentiaalisesti suhtautuvat tutkijat. Olennaista ei siis ole se, kuinka sukupuolten ero on syntynyt, vaan eron korostaminen. (Emt., 253.)

Yhteiskunnallisen, akatemian ulkopuolisenkin, feminismin historiaa on vaiheistettu siten, että feminismin niin sanottu ensimmäinen aalto 1800-luvulla edusti humanistista feminisimiä, toivottiinhan naisille miesten kanssa yhtäläisiä ihmisoikeuksia. Toisen aallon feministit 1960- ja 1970 -luvuilla taas jossain määrin radikalisoituvat, mikäli nais erityisyys ja sukupuolieron railakka korostaminen täten voidaan tulkita. Gynosentrinen juopa oli syntynyt. Kolmannen aallon feministit luetaan postmoderniksi, poststrukturalistiseksi liikkeeksi, joka sisältää usieta erilaisia feminismejä yhden feminismin sijaan. (Rossi, 2010, 25.) 1980-luvun jälkeen humanistinen ja gynosentrinen tulokulma ovat siis sekoittuneet sekoittumistaan.

Toinen feministisistä tieto-opeista löytyvä on tietokäsityksen jako valistuksen kartesiolaisen positivismin ja postmodernin kriittisyyden erottelu (Matero, 1996, 253). Kartesiolainen positivismi lienee siinä mielessä humanistisen tieto-opin sukua,

että molemmat jakavat ihanteen aidoista totuuksista, puhtaista havainnoista ja tiedon neutraaliudesta. Postmodernit feminismit ovat eri mieltä kaikesta tästä.

Näiden kahden jännitteen tukemana syntyvät feministisen tieto-opin historialliset kehukset (Matero, 1996, 269). Suurimmat jakolinjat kulkevat feministisen empirismin, standpoint-feminismin ja postmodernien feminismien väleissä. Tähän samaiseen selkeäsanaiseen, mutta kuitenkin varsin suurpiirteiseen jakoon pohjataan aineiston myöhemmin luvuissa 6 ja 7 tapahtuva temaattinen luokittelu kolmen eri tiedon teoreettisen linjauksen tuella (ks. luku 4.2). Tarkoituksena on analysoida, löytyvätkö nämä Johanna Materon tiivistämät feministisen epistemologian päälinjat myös tähän tutkimukseen kootun Tiedotustutkimus-lehden artikkeliaineistosta.

3.2 Feministisen tiedon ja teorian kritiikki

Tässä alaluvussa auki kirjoitetaan jo ennen aineiston analysointia tiedostettua feministisen epistemologian ja teorian kritiikkiä feministisen tieteenalan autokriittisestä näkökulmasta. Koska tutkielmassa on jouduttu turvautumaan englanninkielisiin lähdemateriaaleihin, käännösreferoinnit ovat graduntekijän omia. Warwickin yliopiston apulaisprofessorin Maria do Mar Pereiran¹³ (2012) lisäksi käsitellään Liz Stanley¹⁴ ja Sue Wisen¹⁵ (2000) näkemyksiä feministisen teorian uusiutumisen tarpeesta.

Tieteenalan ulkopuolelta kritiikki perustuu do Mar Pereiran mukaan monesti huumorin ja karikatyrisoinnin sävyttämään kommentointiin. Feministisen tutkimusalan kanssa voidaan tehdä yhteistyötä, mutta vain tietyin, jo olemassa olevin ehdoin. Tätä prosessia do Mar Pereira nimittää tieteenalan epistemologiseksi jakamiseksi: osa feministisestä tutkimuksesta on akatemiassa yleisesti katsoen validia tiedettä, osa ei. (do Mar Pereira, 2012, 283.) Akateemiseksi valtavirraksi kutsumansa instanssi on erottanut intellektuellin ja poliittisen feminismin toisistaan. Feminististä tutkimusta tekevät näkevät asian täysin päinvastoin, sillä eihän

¹³Warwickin yliopistossa työskentelevä Pereira on ollut mukana useissa eurooppalaisissa sukupuolentutkimuksen verkostoissa kuten Athena, Atgender ja GenderAct, joiden kautta luennoinnut muun muassa Jyväskylän yliopistossa (kirjoittaja avusti kurssin järjestämisessä).

¹⁴ Liz Stanley on sosiologian professori Edinburghin yliopistossa.
http://www.sps.ed.ac.uk/staff/sociology/stanley_liz (Katsottu 10.4.2018.)

¹⁵ Sue Wise on sosiologian emerita Lancasterin yliopistossa.
<http://www.lancaster.ac.uk/sociology/about-us/people/sue-wise> (Katsottu 10.4.2018.)

akateemista tutkimusta voi koskaan täysin erottaa poliittisista ulottuvuuksista (emt., 2012, 284).

Feministinen tutkimus on osittaisesti lunastanut paikkansa akatemiassa. Sen hyväksyttävään tekemiseen on edelleen tiettyjä ehtoja ja odotuksia. Hyvä feministinen tutkimus tehdään tietyllä tavalla, vailla liiallista aatteen julistusta tai tunteen paloa (emt., 2012, 288). Toinen valtavirtatieteessä kritiikkiä nostattava seikka on feministisen tutkimuksen potentiaalinen näkökulmien rajoittavuus tai varsinainen fiksoituminen esimerkiksi gender -käsitteeseen. Vakavampaa ja vahvempaa työnjälkeä saataisiin aikaiseksi, jos feminististä tutkimusta tehtäisiin jonkun muun tieteenalan teorioiden pohjalta tai sitä tekisivät ei-feministisesti orientoituneet tutkijat. ”Sukupuoli” koetaan do Mar Pereiran mukaan akatemiassa niin sanottuna hyvänä juttuna, mutta siihen ripustautuminen näyttää ulospäin eivakavastiotettavana. (Emt., 2012, 292–293.)

Aivan kuin ei tieteenala itsessään jo tätä aihetta olisi käsitellyt. Stanley ja Wise (2000) vaativat feministitutkijoiden heräämistä uudenlaiseen teoreettiseen keskusteluun. Yhtenä feministisen teorian jäykistymisen vaikuttimena Stanley ja Wise nimeävät myös do Mar Pereiran mainitseman akateemisen ja poliittisen tai arkipäiväisen feminismin erilleen ajautumisen/ajamisen. Akatemiaan on pesiytynyt feministinen eliitti, joka ylläpitää tieteenalan kaanonin. Käytäntö ja teoria ja sen muodostus ovat ajautuneet yhä kauemmas toisistaan ja ketä tahansa ei portinvartijoiden ohi lasketa. (Stanley & Wise, 2000, 266.)

Feministinen teoria on Stanley ja Wisen mukaan kriisissä siksikin, etteivät alan tutkijat käy teoriasta juurikaan keskusteluja. He penäävät artikkelissaan jopa ”järjen ja tieteen” palauttamista feministiseen tutkimukseen. (Emt., 2000, 276–277.) Todentuntuista on se, että ainoastaan näiden meihin feminististä tutkimusta tekeviin itseemme kohdistuvien kiusallisten ja kovien kysymysten kautta rakentuu mahdollisesti hedelmällistä metateoreettista keskustelua ja tieteenalan tilanne paranee. Johanna Materon tietoteoreettisessa hahmotelmassa (Matero, 1996, 263–265) esiintyvä ”feministisen synteesisprojektin” käsite näkyy myös do Mar Pereiran, Stanley ja Wisen harjoittaman kritiikin keskiössä. Naiserityinen ja postmoderni

dekonstruktiiivisuus näyttävät ajautuneen liian kauaksi toisistaan ja tutkimuksen teon kannalta epistemologiset lähtökohdat ovat muuttuneet entistä haastavimmiksi.

Italialaisfilosofi Vera Tripodi (2011/2014, 93–96) ottaa myös kantaa postmodernien feminismien mahdottomalta tuntuvaan ihanteeseen subjektin täydellisestä hajottamisesta. Sukupuoli analyttisena välineenä on kuitenkin edelleen käyttökelpoinen sorrettujen ja erilaisten valtajärjestelmien alisteisuudessa olevien auttamiseen, virheiden osoittamiseen ja korjaamiseen.

4 LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI METODINA

Tutkimuksen metodologinen katsantokanta on isossa kuvassa laadullinen, mutta se sisältää myös määrällisen vivahteen aineiston kokoamisen vaiheessa (ks. liite 1). Laadullisessa tutkimuksessa aineisto pyritään järjestämään kompaktiin muotoon sen sisältämää tietoa kadottamatta. Sirpaleisen tiedon yhteen kokoamisella ja jäsentelyllä on tarkoitus saada aikaan selkeää informaatiota käsillä olevasta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122).

Juha Varron mukaan yksi laadullisen tutkimuksen hyvää tasoa pohjustava tekijä on fenomenologisen menetelmän ja hermeneuttisen tulkinnan yhteiskäyttö (Varto 1992, 110). Tutkimukseni tiedollista asennetta voi luonnehtia löysähkösti fenomenologiseen ihanteeseen kurottamiseksi, mutta loppujen lopuksi vahvemmin hermeneuttiseen tulkintaan ja ymmärrykseen perustuvaksi (emt., 85, 64). Tarkoituksena on palata tutkimukseni aineistoon aina uudelleen ja uudelleen, kunnes olen omista lähtökohdistani katsottuna tavoittanut aineiston henkeä riittävästi, eli toisin sanoen kyennyt vastaamaan sille esittämiini kysymyksiin. Yhtenä tuloksellisesti suurimpana riskinä on laadullisessa tutkimuksessa tavoiteltujen tutkimustulosten kertaluontoisuus, joka johtuu Varron mukaan (emt., 64) tutkimuskohteen erilaisista tematisoinneista. Tämä huomio on syytä pitää mielessä määrällisesti varsin laajan aineistoni analysoinnin haastavuudessa.

Tiedon historiallisuus ja paikantuneisuus kuitenkin lievittää kyseistä huolta, koska tutkijan persoonan läsnäolo on välttämätön paha. Erityisesti feministinen metodologia, muiden kriittisten metodologioiden ohella, antaa painoarvoa tiedon ja sen tuottajan paikantuneisuudelle (Liljeström 2004, 11). Feministinen tutkimus ei ole klassinen oma sektorinsa siinäkään, että sillä olisi vain yksi tietty feministinen metodologinen tulokulma. Kaikkea feminististä tutkimusta kuitenkin yhdistää pyrkimys tuoda esille mahdollisesti piilotettuja vallan rakenteita, tarkastella tiedon ja vallan suhteita sekä totta kai tuottaa uutta tietoa sukupuolesta, iästä, luokasta, rodusta, seksuaalisuudesta ja kykenevyydestä, tai kaikesta tästä samaan aikaan. (Emt., 21.)

Tässä työssä tämä näkyy erityisesti hallitsevan vallan, eli aineistosta nousevien päätelmien, horjuttamisena mahdollisia nyt syntyviä ajatuskuluja alustaen. Pelkästään sukupuolen mainitseminen tutkimusasetelmassa ei siis tee tutkimuksesta feminististä. Tiedon hankkimisen kriittisellä ja usein dekonstruktiiivisella motiivilla on tässä kohtaa suuri merkitys.

Paljon on käyty keskustelua siitä, kykenevätkö feministitutkijat tekemään lainkaan kvantitatiivista tutkimusta vai aiheuttaako sitoumus feministiseen epistemologiaan yritykselle ylitsepääsemättömän esteen. Samaan aikaan esimerkiksi tasa-arvotutkimus toteutuu käytännön tutkimustyössä yhä edelleen pääosin kvantitatiivisin menetelmin. Nimenomaan kvantitatiivisilla tutkimuksilla kyetään tekemään näkyväksi suuria vallan rakenteita ja jakaumia myös ihmistutkimuksessa. Feministisen tieteenkritiikin mukaan vaikein ongelma perinteisessä määrällisessä tutkimuksessa kuitenkin on harhaanjohtava ajatus tieteellisten tutkimustulosten puolueettomuudesta ja neutraaliudesta.

Hyvässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkija ei näy, tutkijaa ei ole, ja tämä on feministisen epistemologian viitekehyksessä sietämätön ajatus. (Ronkainen 2004, 46-49.) Tämän työn aineistoa kuitenkin käsiteltiin myös määrällisten kysymysten ja luokittelujen avulla, koska aineisto on yksinkertaisesti niin suurikokoinen. Feministisen huolen tutkimusotteen puolueellisuudesta, poliittisuudesta, voi taltuttaa yhdistämällä määrälliseen tarkasteluun laadullisen pohdintaa.

Feministiselle epistemologialle uskollisena opinnäytteessäni vaikuttaa alusta loppuun varsin vastakkaiset näkemykset metodologioiden jähmettyneisyyden ja vapauttamisen välillä. Feministinen tieteenkritiikki vannoo tieteidenvälisten raja-aitojen ylittämisen nimeen, kun taas patriarkaalisten ihanteiden ja poliittisten päämäärien hallitsema tiedeakatemia on pitänyt Liljeströmin mukaan nuo linjat tiukasti kiinni. (Emt., 12.) Tässä työssä käytettävä sisällönanalyysin menetelmä on klassisen objektiivisuusideaalin suhteen kevyimmistä päästä ja sallii tutkimuksen tekijälle erilaisia vapauksia unohtamatta vastuuta tutkijan oman kiinnittyneisyyden tunnustamiseen ja tunnistamiseen.

Tämän opinnäytteen kohdalla kiinnikkeet ovat ilmeiset, kun gradua valmistellaan kahden eri pääaineen kirjoihin, journalistiikkaan ja sukupuolentutkimukseen. Kriittinen kysymyksenasettelu ja aineiston dekonstruktiivinen läpikäyminen sitovat työn tekijän ilmiselvän tiiviisti feministiseen metodologiaan. Ennako-oletukseni aineistoni edustamien perinteisten tutkimustekstien epätasa-arvoisuudesta, sortavuudesta ja poliittisuudesta synnytti jo tutkimuskysymyksenkin ja on ilman muuta osa lähilukuja ja analyysiosioita.

Vaikka tutkimuskysymykset edellyttävätkin tiettyjen teoriakiinnikkeiden tunnustamista käsitteiden hahmottelun muodossa, kallistuu aineiston analyysi kuitenkin painavammin aineistolähtöisen vapauden puoleen. Kompromissina syntyy teoriaohjaavan aineiston sisällönanalyysin menetelmä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 109). Ottaen huomioon näkökulman jossa tietyt ennakoasetelmat, kuten opinnäytetyöhön sisältyvät tutkimuskysymykset, ohjaavat tutkimuksentekijää jo aineiston hankintavaiheessa, ei sisällönanalyysin aineistolähtöisyys tarkoita teorialähtöisyyden täyttä mahdottomuutta. Päinvastoin, puhtaasti aineistolähtöisen analyysin tekijä törmääkin todellisuuteen, jossa minkäänlaista aineiston analyysia ei varsinaisesti voi toteuttaa ilman jonkunlaisia teoreettisia kiinnikkeitä jo tiedettyyn (emt., 108).

Koska aineisto koostuu kahdesta eri tavoin, erilaisten tutkimuskysymysten avulla rajatusta ryhmästä (laajempi aineisto, jossa 55 tieteellistä artikkelia ja kapeampi aineisto, jossa yhdeksän tieteellistä artikkelia), käytetään näihin aineistoihin keskenään hieman erilaisia tutkimusmenetelmiä. Aineiston laajuudesta ja monimuotoisuudesta johtuen pelkistäminen vaati tarkkaa lähilukua. 30 lehtivuosisikerran lähilukeminen oli aikaa vievää, mutta aineiston pelkistäminen käsiteltävään muotoon, tämän työn tapauksessa artikkelimatriisin muotoon, oli tehtävä. Kaksi erilaajuista matriisia (ks. liitteet 1 ja 2) esittelevät pelkistämistyön tulokset. Näitä kahta matriisia tarkempine sisältöineen käsitellään jatkossa kuitenkin hieman erilaisin metodologisoin ottein, sillä keskeisin tutkimuskysymys ohjaa tarkastelemaan lähemmin vain kapeamman matriisin sisältöjä. Laajempaa aineistokokonaisuutta käsiteltiin vahvemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin, kun taas kapeampaa aineistojoukkoa analysoitiin teoriaohjautuvammin.

4.1 Laajan aineiston laadullinen analyysi

Jari Metsämuurosen (2008, 60) mukaan tutkimuksesta tulee luotettavampi, kun siihen sovelletaan useampaa kuin yhtä metodia. Koska työn kokonaisuaineisto on mittava, on mielekästä yhdistää laadulliseen sisällönanalyysiin myös rajattu joukko määrällisiä kysymyksiä. Määrällistä erottelua varten työhön on lisätty 55 artikkelin laskennallisia tietoja sisältävä artikkelimatriisi. Erottelussa esiintyvät teemat nousivat aineistosta käsin toistuen tunnistettavasti yhä uudelleen ja uudelleen. Näitä määrällisesti analysoituja kategorioita olivat: kirjoittajien taustatiedot, kirjoitusten aihepiirit, kirjoituksiin käytetyt aineistot sekä kirjoituksissa mainitut lähteet (ks. liite 1 ja luku 5).

Aineiston keräämistä ja analysointia ei täysin voi ajallisesti erotella toisistaan. Joutuuhan tutkimuksen tekijä jo heti aineiston rajauksen alussa pitämään mielessään alustavat tutkimuskysymykset, jotka ohjaavat rajaamaan tutkimusmateriaaleja. Metsämuurosen mukaan laadullisen aineiston keräämisessä ja analysoinnissa ei oikeastaan välttämättä ole eroa ollenkaan (emt., 48.) Eija Syrjäläisen mukaan (1994, 90) laadullinen sisällönanalyysi on yksinkertaisimmillaan aineiston läpikotaista tuntemista, ajattelutyön avulla toteutettavaa aineiston teoretisointia, keskeisimpien teemojen erottelua, tutkimuskysymysten täsmentelyä ja sitä seuraavaa uutta aineiston luokittelua sekä saatujen teemaryhmien puoltamista tai horjuttamista aineiston avulla ryyditettynä analyysin tuloksen siirtämisellä laajempaan asiayhteyteen.

Milesin ja Hubermanin (1984) esittelemän mallin mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 114, 115) sisällönanalyysi alkaa tutkimuskysymysten ohjaamalla laajempien kokonaisuuksien pelkistämällä käsiteltävään muotoon. Näitä pelkistettyihin alaluokkiin jaettuja huomioita yhdistelemällä edetään kohti laajempaa tutkimuskysymykseen vastaamista. Näin ollen analyysissa edetään siis induktiivisesti eli pyritään pääsemään yksittäisistä havainnoista yleisiin tulkintoihin (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 95–97). Tällaisella työskentelytavan riskinä on se, että tutkimustulos näyttäytyykin vain yksittäisinä luetteloina ja kategorioina, ja varsinainen työn tulos eli päätelmien teko, tulosten abstrahointi, jää vaillinaiseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 117).

Toisin kuin tarkemmin rajatun aineistokokonaisuuden suhteen, laajemman aineiston analyysin alustukseksi käytettiin lähinnä feministisen tutkimuksen keskeisimpiä termejä, jotka on auki kirjoitettu luvussa 2.1. 55 artikkelia sisältävä laajempi aineistomatriisi koottiin osin valmiiksi määritellyin väljätköin tutkimuskysymyksiin ja osin teksteistä lähiluennalla esiinnoussein kysymyksiin ja vastauksiin¹⁶. Tutkimuskysymyksen kannalta oli selvää, että teksteistä etsittiin määritelmiä sukupuolelle, mutta juuri tuon yläluokan tarkempi sisällönanalyysi osoittautui tekstien monitulkintaisuuden ja vapaamuotoisuuksien myötä kannattamattomaksi. Yleisellä tasolla sukupuoleen liittyviä määritelmiä pyritään kuitenkin haarukoimaan aineiston käsittelyluvussa 5. Määrällistä erottelua sovellettiin kirjoittajien erittelyyn, kirjoittajien taustatietoihin, julkaisuajankohtiin, aineistojen tyyppeihin sekä keskeisten lähteiden esiintymistiheyteen. Myös kirjoitusten aihepiirit (jotka artikkeleissa selväsanaisesti määriteltiin tai jotka jouduttiin tulkitsemaan epämääräisemmin esitetyistä aiheen esittelyistä) oli mielekäästä pyrkiä ainakin jossain määrin teemoittelemaan omiin ryhmiinsä.

Näin ollen ei aineiston laajempikaan sisällönanalyysi ollut aivan puhtaasti aineistolähtöistä, vaan tutkimuskysymyksiin pyrittiin vastaamaan luokitteluun, joissa hyväksikäytettiin aiheista jo ennalta tiedettyä. Tämä työskentelytapa osoittautui kallistuvan niin ikään teorialähtöisen sisällönanalyysin suuntaan. Tuomen ja Sarajärven (2018, 141) mukaan nämä aiemmin tunnetut ja aineistolle jo etukäteen esitellyt teoriat sitovat tutkimuksen teorialähtöisen analyysin teoriaan.

4.2 Teoriasta analyysiin ja takaisin

Kapeampaan aineistoon sovellettiin aiempaa menetelmää suoremmin teoriapohjaista lähestymistapaa. Aineistolähtöisen ja teorialähtöisen sisällönanalyysin välimalli, teoriaohjautuva sisällönanalyysi, sopi parhaiten tämän opinnäytetyön tiukemmin rajatun (yhdeksän artikkelia) aineiston käsittelyyn. (Kiviniemi 2001, 72; Tuomi 2007, 132–135.) Näin ollen tutkimuksessa edetään aiemman tutkimuskysymystäni koskevan teorian esittelyn jälkeen normaaliin aineiston sisällönanalyysiin ja lopuksi palataan jälleen jo aiemmin tutkittuun ja tiedettyyn. Menetelmän teoriaohjaavuus paljastuu juuri tässä työssä syntyneiden havaintojen ja tulosten aiemmin tiedetyn ja

---

¹⁶ Esimerkiksi osoittautui kiintoisaksi tarkkailla määrällisesti eri lähteiden käytön määriä artikkeleiden lähdeluetteloita vertailemalla.

tutkitun yhteensovittamisvaiheessa. Nyt syntyneen analyysin ja aiemman teorian keskinäinen vuoropuhelu saa parhaassa tapauksessa aikaan uusia kysymyksiä jatkoa varten ja ensisijaisesti vastauksia tutkimuksen alussa esitettyihin kysymyksiin.

Varsinaisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe oli pelkistäminen eli redusointi, jossa tutkimuskysymys lisäkysymyksineen ohjasi poimimaan laajemmasta aineistosta kapeampaan matriisiin vain varsinaisten ensisijaisten tutkimuskysymysten kannalta olennaiset artikkelit (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111).

Pelkistämisen jälkeen sisällönanalyysissa siirrytään ryhmittelyvaiheeseen. Ryhmittely eli klusterointi tarkoittaa tutkimuskysymysten kannalta olennaisten asioiden luokittelua ja nimeämistä (emt., 112). Tässä vaiheessa otettiin varsinaisesti esiin teoriapohja, jota vasten aineistosta etsittiin samankaltaisia tai teoreettisista lähtökohdista eriäviä tekstejä. Ryhmittelyn jälkeen jäljellä oli vielä aineistosta esiin kaivettujen teemojen käsitteellistäminen eli abstrahointi (emt., 115). Tämä tarkoitti tutkimuskysymykseen palaamista ja siihen vastaamista aiemmin muotoiltujen teemojen kriittisen uudelleen tarkastelun kautta. Tässä abstrahoinnin vaiheessa käsittelyyn liitettiin jo etukäteen tiedetty ja sovitellaan yhteen aiemmin tutkittua ja tiedettyä nyt tutkittuun ja opittuun (emt., 116).

Tutkimuksen menetelmään sisällytetty teoriaohjaavan sisällönanalyysin ote tarkoitti käytännössä sitä, että ennen aineiston analysoinnin aloittamista käytiin läpi se käsitteellinen tieto, mitä tutkimuskysymyksen suhteen oli syytä tutkimuksen lukijalle eksplikoida (ks. luku 1.2). Teoriapohja, jonka valossa analysoitiin kapeampaa artikkeliaineistoa, koostuu kolmesta erilaisesta ja kuitenkin osittain päällekkäisestä epistemologisesta esityksestä.

Johanna Matero (1996, 253) esittelee teorian tutkimusintressien humanistisesta tai gynosentrisestä olemuksesta sekä kartesiolaisen positivismin tai postmodernin kriittisyyden tiedonintresseistä. Tutkimukseen sovellettuna teoriapohjan hyödyntäminen tarkoitti sitä, että aineistolta kysyttiin onko tekstien sukupuolinäkemyksessä tasa-arvokeskeinen vai nais erityinen, sukupuolieroa korostava. Näiden kahden tieto-opillisen reitin lisäksi Materon tarjoama epistemologinen kehikko esittää vaihtoehdoksi myös postmodernin, moninaisiin eroihin keskittyvän

tutkimusotteen (emt., 259). Aineiston analyysissä tekstejä luokiteltiin tämän kolmijaon perusteella, vaikkakin epistemologioiden päällekkäisyys ja rinnakkain esiintyminen oli jo ennalta oletettavissa.

Tieto-opillinen tematisointi Julia Kristevan (1993) ja Sandra Hardingin (1991) käsitysten valossa Johanna Materoa (1996, 269) mukaillen:

- * sukupuolten määrällinen analysointi, tasa-arvovaatimus
- * sukupuolieron korostaminen, nais erityisyys
- * sukupuolen dekonstruoiminen, moninaiset erot

Johanna Materon koostaman kolmijakoisen epistemologisen esityksen jatkeeksi hän nostaa esiin myös ”feministisen synteesisiprojektin” (emt., 263–265), jossa ideaalisesti tavoiteltaisiin nais erityyisen ja postmodernin kriittisen, dekonstruktiiivisen tutkimusotteen yhdistämistä.

Päivi Kosonen kuvailee samaa ilmiötä (Kosonen, 1996, 7–19) teoksen *Naissubjekti* ja postmoderni Johdanto-artikkelissaan, jossa pohditaan postmodernin tutkimuksen synnyttämää ongelmaa subjektin kadottamisesta, totaalista purkamisesta. Mielenkiintoisena näkökulmana Kosonen nostaa esiin ajatuksen, että subjektiuden täydellinen hajottaminen on naisten kohdalla tuhoisampaa kuin miesten, eihän naisten suhde subjektiuteen koskaan ole ollut samanlainen kuin miehillä (emt., 12). Kirjoituksesta heijastuu huoli ja kaikuu kritiikki postmodernin liiallisuuksiin menevästä abstrahoinnin halusta, jolloin koko tosielämän poliittinen kosketuspinta feminismejä todellisuudessa koskettaviin seikkoihin on vaarassa kadota (emt., 13). Mitä postmodernin feminismin hajottamien subjektien tilalle syntyy (emt., 16)? Naisista ei voida enää puhua yhtenä kollektiivina, mutta samalla unohdetaan se, ettei nainen itsessään ole koskaan saanut osakseen samanlaista subjekti asemaa kuin mies (Heikkinen, 2005).

Materon nimeämä ”feministinen synteesisiprojekti” pohtii samoja kysymyksiä ja tämän tutkimuksen aineiston analyysissä tämä neljännen vaiheen projektiksi nimetty ajatus tulee näkymään analyysin tulosten tulkinnassa luvussa 7. Viimeisessä luvussa

eli luvussa yhdeksän yhdistetään analyysin tuloksia mediakulttuurintutkija Rosalind Gillin (2007) ajatuksiin postfeministisestä mediakulttuurista ja kysymyksiin siitä, mitä feministisen tutkimuksen pitäisi tällä hetkellä itseasiassa tutkia.

Suurin ero puhtasveriseen aineistolähtöiseen sisällönanalysointiin teoriaohjaavassa analyysissä on juuri käsitteiden käsittelyssä, esittelyssä ja päätelmien teossa, jossa aineisto saatetaan yhteen aiemmin tunnettujen teoreettisten käsitteiden kanssa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 133.) Teoriaohjaavassa analyysissä käsitteet esitellään aineistolle jo ennen aineiston auki sahaamista (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 116).

5 TIEDOTUSTUTKIMUS-LEHTI AINEISTONA

Tässä luvussa esitellään koko tutkimuksen laajempi artikkeliaineisto ja analysoidaan sen sisältöjä lähinnä määrällisin intressein. Koko aineiston esittelevä koonti löytyy tutkielman lopusta (liite 1). Koska työn päätutkimuskysymyksiä käsitellään kuitenkin vain pienemmän aineiston parissa, käydään tässä pääluvussa läpi laajempaa aineistoa varsin pinnallisesti ja ainoastaan niiltä osin kuin sitä on mielekästä käsitellä. Tulosluvussa tämän pääluvun sisältämää analyysia kootaan yhteen ja kirjoitetaan auki keskeisimmät huomiot 55 artikkelin sisällöistä. Samalla pyritään myös sanomaan jotain siitä, millaista sukupuoleen liittyvää tutkimusta Tiedotustutkimus-lehdessä ylimalkaan tehtiin.

Aineistoon viittaamisen tavoista mainittakoon, että tekstin lukemisen mielekkyyden vuoksi aineiston artikkeleihin tullaan jatkossa viittamaan kirjoittajan nimen ja artikkelin julkaisun suhteen lehden vuosikerran ja –numeron tarkkuudella. Tiedot artikkeleiden tarkasta sijainnista kussakin julkaisussa on luettavissa artikkelimatriiseista (liitteet 1 ja 2).

5.1 Matriisin kevytkatsaus

Alla olevaan kaavioon on koottu Tiedotustutkimus-lehden artikkelisisältöjen määrällinen jakaantuminen vuosina 1978–2008. Jo vuodesta 1979 lehden sisällysluettelossa selkeästi nimettiin tekstit, joita julkaisussa pidettiin ”Artikkeleina”. Näin ollen tämän tutkimuksen listaus perustuu lehden omaan näkemykseen siitä, mitkä tekstit luokiteltiin artikkeleiksi ja mitkä joksikin muuksi. Näitä artikkelitekstien ulkopuolelle rajattuja kirjoituksia ovat olleet muun muassa väitöskirjatöiden käsittelyt, esseemäiset katsaukset ajankohtaisiin teemoihin ja kirja-arvostelut. Vuoden 1978 numeron 3 pääkirjoituksessa rohkaistaan lähettämään lehden toimitukseen monenlaista viestinnän tutkimukseen liittyvää aineistoa (Tiedotustutkimus 1978:3, 1). Kenties osittain tämän kehoituksen ansiosta uutislehtisestä kehittyikin seuraavien vuosikymmenten aikana täysimittainen tieteellinen julkaisu, jonka sivumäärät lähentelevät parhaillaan sataa per julkaisu.

Artikkelien lukumäärä lehdessä lähti tasaiseen kasvuun heti vuodesta 1980 ja muutamia poikkeusvuosia lukuunottamatta pysytteli noin 15 ja 30 artikkelin vuositasolla. Tiedotustutkimus julkaisi neljä numeroa vuodessa, joinakin vuosina neljäs numero julkaistiin niin sanottuna tuplanumerona ja se kirjattiin lehteen tyylillä

”vuosi: 4–5”. Feministisen tutkimuksen kannalta vuodet 1986, 1988 ja 2002 olivat antoisimmat; 1986 ja 1988 julkaistiin molempina vuosina kahdeksan feminististä tutkimusta eritellyttä tai esitellyttä artikkelia ja vuonna 2002 seitsemän. Muut sukupuolta tutkimusintressinä hyödyntäneet tekstit julkaistiin tasaisemmin, yhdestä neljään artikkelia per vuosi. Tosin vuosina 1978–1981, 1985, 1987, 1989–1991, 1998 ja 2006–2007 ei julkaistu yhtään artikkelia, joissa olisi ollut kysymys sukupuolentutkimuksen ja median tutkimuksen yhdistämisestä. Näin ollen feministinen tutkimus on poissa Tiedotustutkimus-lehden sivuilta yhteensä 12 vuosikerran ajan. Artikkeleiden julkaisutiheyttä on kuvattu alla olevassa taulukossa (taulukko 1).

Artikkelien julkaisutiheys Tiedotustutkimus-lehdessä (Taulukko 1)

Vuosikerta	Artikkeleita yhteensä	Aineiston artikkeleita
1978	0	0
1979	3	0
1980	8	0
1981	13	0
1982	26	2
1983	13	1
1984	15	1
1985	30	0
1986	20	8
1987	11	0
1988	18	8
1989	14	0
1990	6	0
1991	15	0
1992	30	3
1993	22	1
1994	28	3
1995	22	2
1996	19	1
1997	20	2
1998	13	0
1999	14	3
2000	15	1
2001	14	2
2002	16	7
2003	9	2
2004	10	4
2005	10	1
2006	12	0
2007	8	0
2008	15	3
Yhteensä	469	55

5.2 Huomioita laajasta artikkeliaineistosta

Tässä alaluvussa käydään läpi laajempaa, 55 artikkelia käsittelevää aineistoa muutaman luokittelun mukaisesti. Jaot muodostuivat osin aineistosta käsin ja osin aineistolle jo rajausvaiheessa esitettyjen tutkimuskysymyksiä tukevien kysymysten avulla. Osa aineistosta on tässä luvussa esitetty määrällisin keinoin ja osaa analysoidaan laadullisemmin, enemmän tutkimuskysymysten pohjalta tarkasteltuna. Esimerkiksi aineiston teemaa ”aihepiiri” ei ollut hedelmällistä pakottaa laskennalliseen muotoon, koska jokainen artikkeliteksti sisältää useitakin aiheita yhtäaikaisesti.¹⁷ 55 artikkelin aihepiirien redusointi yksinkertaisimpiin alaluokkiin olisi tässä tapauksessa tarkoittanut sitä, ettei redusointi olisi onnistunut: alaluokkia olisi syntynyt miltei saman verran kuin yläluokkia jo oli olemassa.

Edellä (ks. alaluku 4.1.) esitettiin artikkelien vuotuinen jakautuminen lehden ilmestymishistorian aikana. Artikkelien kirjoittajien tausta ja sukupuoli ja tekstejä varten käytetyt aineistot löytyvät teksteistä tai lehden kirjoittajatiedoista enimmäkseen selvästi. Artikkeleissa käytettyjä metodeja ei sen sijaan useinkaan ole suorasanaisesti selitetty kulloinkin käytetyn metodologian kohdalla. Näissä tapauksissa artikkeleista metodisia piirteitä ja kirjattu ylös huomioita kunkin artikkelin tyyliä. Tuloksinvaraisuudesta johtuen näiden metodologisten piirteiden sarake on kuitenkin yksi yläluokista, joita ei tässä työssä tulla sen syvemmin analysoimaan.

Artikkeleista löytyvät sukupuolen määritelmät ovat artikkelien tekstin, artikkeleissa julkaistun tutkimuksen ja artikkelien kirjoittajien käsityksiä sukupuolesta. Artikkelien sukupuolen määritelmiä käsittelevään taulukoinnin kohtaan on kirjattu keskeisimpiä tekstien, tutkimusten ja kirjoittajien näkemysten mukaisia sukupuolta määrittäviä seikkoja. Artikkelien keskeisimmillä käsitteillä tarkoitetaan teksteissä toistuvia termejä tai ensi kertaa esiin nousevia feministisen tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia käsitteitä, ja näitä käsitteitä on eritelty myös taulukoinnin loppupäähän. Artikkelin keskeisiksi lähteiksi luetaan lähteet, jotka on joko selkeästi kirjoitettu auki lähteen teoriakeskeisyyden osalta tai joita on siteerattu läpi artikkelitekstin toistuvasti.

---

¹⁷ ks. esim. Timonen, Ilkka: Sotaharjoitusjutut ja varustelukulttuuri. Artikkelin aiheena ovat armeijaa koskevat lehtitekstit, mutta tarkastelussa nostetaan esiin sukupuolten väliset erot. 1986, 37–47.

55 artikkelin jaotteluun jotensakin käsiteltävään muotoon oli ensimmäinen askel tarkemman aineiston rajauksen tekemiseksi. Kapeampaan aineistoon on rajattu vain yhdeksän näistä kymmenistä teksteistä, mutta ilman koko aineiston läpikäyntiä ja erittelyä taulukoinnin avulla ei varsinaiseen tutkimuskysymykseen vastaavia tekstejä olisi voinut erotella.

Vaikka laajempi aineisto jää työssä syvemmin käsittelemättä, on perusteltua säilyttää koko 55 artikkelin lista ja taulukointi huomioineen työn liiteosiossa. Tässä luvussa avataan laajemman aineiston koontitaulukkoa sen sisältöä määrällisesti ja osittain laadullisesti analysoimalla ja osoittamalla seikkoja, joista joitakin johtopäätöksiä voi työn lopputuloksia ja mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä varten esittää. Suuri osa taulukoinnista löytyvästä yläluokkiin lajittelusta jää kuitenkin käsittelemättä aineiston laajuuden ja sen sisällön monitulkintaisuuden vuoksi.

5.2.1. Artikkelien kirjoittajat

Aineistoni 55 artikkelista 11 on miesten kirjoittamia, 44 naisten. Teksteistä vain kahdella on useampi kuin yksi kirjoittaja (”Tytökullat emansipaation asialla”, 1988:2 ja ”Tiedenaiset suomalaisten sanoma- ja aikakauslehtien haastatteluissa”, 2004:4), molemmilla näistä kirjoittajia on kaksi ja molemmat teksteistä ovat naisten tuottamia. Kertakirjoittajia artikkelien tekijöistä oli 36. Useammin kuin kerran kirjoittivat Dan Steinbock (kaksi artikkelia, 1982:2 ja 1982:4), Erkki Karvonen (kaksi artikkelia, 1988:2 ja 1992:1), Kaarina Nikunen (kaksi artikkelia, 1997:2 ja 2002:3), Katariina Kyrölä (kaksi artikkelia, 2002:2 ja 2004:3), Irma Kaarina Halonen (kolme artikkelia, 1986:3, 1988:2 ja 2002:3), Tarja Savolainen (kolme artikkelia, 1986:3, 1994:2 ja 1995:1), Susanna Paasonen (kolme artikkelia, 1997:2, 1999:4 ja 2003:3) sekä Iris Ruoho (neljä artikkelia, 1992:1, 1993:1, 1994:2 ja 2001:3). Näin ollen aineistoni 55 artikkelilla on yhteensä 44 eri kirjoittajaa.

Artikkelien kirjoittajista annetut tiedot vaihtelevat. Yhdessätoista artikkelissa ei kirjoittajasta kerrota nimen lisäksi mitään muuta. Lehti 1988:2 ei sisältänyt tietoja kirjoittajista yhtä poikkeusta lukuun ottamatta¹⁸ ja viisi aineistoni artikkeleista on osa kyseistä julkaisua. Viimeinen taustoittamaton artikkelin kirjoittaja esiintyy aineistossa lehden numerossa 1995:2.

¹⁸ Karttunen, Anu: ”Kulttuurisen mykkyuden äänitorvi. Miten naistenlehteä voi ymmärtää?” 1988:2, 19–24.

Vain yhden kirjoittajan kohdalla ilmoitetaan pelkkä ammattinimike (numerossa 1986:3, s. 64–71): Seija Nummijoki on ”toimittaja”. Yhdessä tapauksessa (Terhi Rantanen) kirjoittajan taustasta kerrotaan työpaikka ja ammattinimike (Helsingin yliopisto, viestinnän laitos, vs. apulaisprofessori), muttei kirjoittajan omaa tutkintonimikettä.

Yhtätoista puuttuvaa taustoitusta (joiden myötä aineistosta puuttuu yhdeksän eri kirjoittajan taustatiedot) lukuunottamatta muut kirjoittajat ovat artikkeliansa tekohetkellä olleet akateemisesti kouluttautuneita tai kouluttautumassa. Eri tiedekunnista näkyvimmin on edustettuna yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, 16 kirjoittajalla on yhteiskuntatieteellinen korkeakoulututkinto. Seitsemällä kirjoittajalla on viestintätieteellinen tutkinto ja kaksitoista kirjoittajista suorittaa tai on suorittanut filosofian kandidaatin, maisterin, lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon. Vain kahdella kirjoittajalla (Dan Steinbock ja Riitta Pirinen) on tutkinto kahdesta eri tiedekunnasta. Heistä Dan Steinbockilla on sekä filosofian lisensiaatin että viestintätieteiden kandidaatin tutkinto. Steinbock luetaan matriisissa humanistiksi, koska merkintä hänen viestintätieteellisestä tutkinnostaan on kirjattu lehteen vasta myöhempinä vuosina. Riitta Pirinen on valmistunut yhteiskuntatieteiden maisteriksi ja liikuntatieteiden lisensiaatiksi.

Eri yliopistollisista laitoksista saa eniten mainintoja Turun mediatutkimuksen laitos (neljän kirjoittajan tiedoissa¹⁹). Tampereen yliopiston tiedotusopin laitosta edustaa kolme kirjoittajaa²⁰ ja samaisen yliopiston naistutkimuksen laitosta myöskin kolme kirjoittajaa²¹. Moninkertaisista artikkelin julkaisijoista kolme on liikkunut vuosien varrella laitoksesta toiseen. Irma Kaarina Halonen kirjoittaa aineistossa ensimmäistä kertaansa (1986:3) tiedotusopin laitokselta Tampereelta ja viimeisen tekstinsä (2002:3) hän tuottaa Turun yliopiston mediatutkimuksen laitokselta. Susanna Paasonen sen sijaan on kulkeutunut Turun yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuslaitokselta (artikkelit 1997:2 ja 1999:4) Tampereen yliopiston mediakulttuurin tuntiopettajaksi (2003:3). Tarja Savolainen on julkaissut

¹⁹ Ilona Virtanen (2002:2), Katariina Kyrölä (2002:2 ja 2004:3), Janne Rovio (2002:2) ja Katariina Kantola (2003:4)

²⁰ Irma Kaarina Halonen (1986:3, 1988:2 –artikkelissa ei mainintaa laitossidoksista ja 2002:3 Halonen ilmoittaa työpaikakseen Turun yliopiston mediatutkimuksen laitoksen), Iiris Ruoho (1992:1 –artikkelissa ei mainintaa, mutta 1993:2, 1994:2 ja 2001:3 maininta löytyy) ja Kaarina Nikunen (1997:2 ja 2002:3)

²¹ Minna Nikunen (2001:3), Sanna Kivimäki (2002:2) ja Tuula Juvonen (2004:2)

ensimmäisen artikkelinsa aineistossani (1986:3) yhteiskuntatieteiden ylioppilaana, mutta seuraavassa tekstissään hänen taustalaitoksekseen on kirjattu viestinnän laitos (1994:2, 1995:1 –artikkelissa ei laitosmerkintää).

Artikkelien kirjoittajien kotilaitosmerkinnöissä pääosassa olleiden tiedotusopin, viestinnän, naistutkimuksen ja mediatutkimuksen laitosten lisäksi kirjoituksia on tuotettu sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksilla (Riitta Pirinen, 1999:2 ja Harri Sarpavaara, 2005:4-5), yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksella tai yhteiskuntatutkimuksen laitoksella (Erkki Karvonen, 1992:1, 1988:2 Karvosen artikkelissa ei taustatietoja, Aino Saarinen, 1986:3 ja Airi Linjakumpu, 2008:5), taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella (Susanna Paasonen, 1999:4) sekä mediatieteen laitoksella (Marjo Laukkanen, 2004:3). Viestinnätutkimusta tai naistutkimusta silmälläpitäen erikoisimmat yliopistolliset laitostaustat aineiston artikkelien kirjoittajatiedoissa ovat Mikko Penttilällä (1999:2, englantilaisen filologian laitos) ja Anssi Männistöllä (2002:2, Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus). Liisa Husu ja Liisa Tainio ovat merkanneet (yhteisartikkeli 2004:4-5) taustavaikuttimekseen Helsingin yliopiston tutkijakollegiumin. Pääaine-erikoisuudeksi kohoaa yksi kirjallisuuden oppiaineen edustajan teksti (Sanna Karkulehto, 2008:5).

Ainoa ei suomenkielinen teksti, Henrika Zilliacus-Tikkasen artikkeli numerosta 1992:1, on tuotettu journalistiikan pääaineen yliopettajan ominaisuudessa Svenska Social- och kommunalhögskolanissa (Ruotsalaisessa sosiaali- ja yhteiskuntatieteidenkorkeakoulussa). Akateemisesti vapaimmiksi liikkujiksi voinee luonnehtia Dan Steinbockia (1982:2 ja 1982:4, Suomen Akatemia), Marja-Leena Kalkkista (1986:3, Oy Yleisradio Ab) sekä Seija Nummijokea (1986:3, ei akateemista sidosta). Pääaine- tai laitossidostensa suhteen aineistossani jää selvittämättä yhdentoista kirjoittajan taustat johtuen lehden antamista puutteellisista tiedoista.

Artikkelien kirjoittajien tiedoissa (pois lukien aiemmin mainitsemiani yhdentoista puuttuvien artikkelikirjoittajien taustatiedoista) on mainittu kirjoittajan kotipaikkakunta, työnantajataho tai opiskelupaikka. Suomen Akatemia, Taideteollinen korkeakoulu, Svenska högskolan ja Oulun yliopisto ovat kukin saaneet kertaluontoisen maininnan kirjoittajien tiedoissa. Lapin yliopistosta

aineistossa on kaksi kirjoitusta. Seitsemän aineiston artikkeleista on toimitettu Helsingistä tai Helsingin yliopistosta. Myös Turun yliopisto –kytköksiin aineistossa on seitsemän tekstiä. Tampereen yliopisto työntekijöineen ja opiskelijoineen on parhaiten edustettuna tekstien lukumäärässä. Tampereen yliopisto mainitaan yhteensä 14 kirjoittajan taustatiedoissa. 1990-luvulla Tampereen yliopiston valta-asemaa aineiston artikkeleissa ravisti muutama Helsingin yliopistossa tehty artikkeli, mutta 2000-luvun taitteen jälkeen artikkelien kotipaikkakuntaisuus on monipuolistunut. Kahdestakymmenestä artikkelista ”vain” kahdeksan on tamperelaisia. Turun yliopisto sen sijaan näkyy aineistossa aiempaa paremmin edustettuna. Noista 2000-luvun taitteen jälkeisistä 20 artikkelista kuusi on tehtailtu Turun yliopiston mediatutkimuksen oppiaineessa/laitoksella. Maantieteellisesti suuren harppauksen kohti laajempaa otantaa tekee Marjo Laukkasen teksti vuodelta 2004, jonka kotipaikaksi on kirjattu Lapin yliopisto.

Kaiken kaikkiaan aineiston antamat kirjoittajia koskevat tiedot tarkentuvat ensimmäisistä, 1980-luvun teksteistä kohti vuoden 2000 jälkeisiä tekstejä. Vuodesta 1997 eteenpäin jokaisen kirjoittajan kohdalla on mainittu tutkintonimike, pääaine/pääainelaitos sekä yliopisto. Näiden lisäksi on satunnaisesti kirjattu kirjoittajan ammattinimike tai opiskelijastatus artikkelitekstin kylkeen.

5.2.2 Artikkelien aihepiirit ja aineistot

Matriisin sarakkeissa ”Aihepiiri” ja ”Aineisto” käydään läpi aineiston jokaisen kirjoituksen varsinaista asiasisältöä. Tiedotustutkimus-lehden rakenteellinen kehitys teki artikkeliansa aihepiirien hahmottamisesta nopeampaa vuodesta 1993 eteenpäin, jolloin jokaisen artikkelin aloitussivulle alettiin taittamaan lyhyt tiivistelmä tai esittely tekstin aihepiiristä, keskeisistä tavoitteista ja mahdollisen tutkimuksenteon vaiheista. Varhaisin tuohon muottiin taitettu artikkeli aineistossani on Iris Ruohon ”Perhesarja lajityyppinä. Ruusun aika ja perheen artikulaatio” (1993:2, 75–85). Tiivistelmässä kerrotaan suorasanaisesti, mitä aihetta/aiheita artikkelissa on käsitelty²². Tiedotustutkimuksen julkaisemat artikkelien tiivistelmät tai esittelyt

²² Esimerkkinä em. Iris Ruohon artikkelin tiivistelmän aloituslause: ”Kirjoituksessa pohditaan kotimaisen televisiosarjan Ruusun ajan lajityyppiominaisuuksia tekijöiden ja katsojien sopimuksena geneerisestä ’todennäköisyydestä’ – siitä miten sarjassa asioita käsitellään ja mitä asioita käsitellään. - - ”

helpottavat aihepiirivertailun lisäksi myös esimerkiksi aineistojen ja metodien vertailusta kiinnostuneita.

Vaikka feministisen tutkimuksen tunnistaminen ei onnistukaan ainoastaan tutkimuksen aihepiiriä tarkastelemalla (vrt. esim. Liljeström, 2004, 11), on sukupuolen nimeäminen ja jonkinasteinen esiinnostaminen Tiedotustutkimus-lehden historiassa tulkittavissa askeleeksi kohti feministisen tutkimuksen mahdollistumista, määrällistä kasvua ja sisällöllistä syventymistä. Näin ollen lehden elämänkaaren artikkeleista on rajattu 55 feministisen artikkelin joukkoon myös tekstit, joissa ei välttämättä lähtökohtaisesti pureuduta feministisen tutkimusideaalin mukaisesti suoranaisesti vallan rakenteisiin, yhteiskunnallisiin hierarkioihin ja sukupuolen ja näiden välisiin suhteisiin. Alaluvussa 6.4 kuitenkin selviää, että myös puhtaasti tasa-arvokeskeisestä näkökulmasta kirjoitetut tekstit ovat tärkeä osa median tutkimuksen feminististä historiaa. Myöhemmin yleistyneet ja radikaalimmin feministiset lähestymistavat ovat mahdollistuneet tasa-arvokeskeisten tutkimusintressien myötä.

Ennen vuotta 1993 lehden artikkelien muotoseikat vaihtelivat. Näin ollen kaiken kaikkiaan 23 kirjoitusta ei sisällä edellä esiteltyä tiivistelmälaatikkoa ja matriisia varten tehdyn aihepiirien ja aineistojen rajaaminen on tehty artikkelien sisällönanalyttisellä lähiluennalla. Osa teksteistä on hyvin vapaamuotoisia, esseemäisiä, eikä kirjoituksen aihepiiriä varsinaisesti rajata tai kohdisteta missään vaiheessa²³. Toisaalta osassa teksteissä mainitaan heti alkuun kirjoittajan asettama tutkimustavoite²⁴ tai tulokulma²⁵, josta aihepiiri on pääteltävissä. 32 tekstistä, jotka ovat ilmestyneet välillä 1993–2008, löytyy tiivistelmälaatikko.

Koska artikkeleiden aihepiirit ovat keskenään risteäviä, on niiden yksinkertaistaminen yksiselitteiseen muotoon kannattamatonta. Sen sijaan artikkeleiden aihepiirien yleistä hahmottamista palvelee kaikista selväsanaissimmin ilmaistujen aiheiden erittely. Selkeiksi julkaistujen tekstien aihepiireiksi aineistosta erottuivat mainonta, televisio/televisiosarjat, journalismi, lehdet, elokuva, internet,

²³ Esimerkiksi Esa Sirosen artikkeli (1983:3, 33–41) ”Silmäyksiä – aistien antropologiaan” pohtii erilaisia aihepiiriä yleisellä tasolla

²⁴ Esimerkiksi Tarja Savolainen (1986:3, 33–41, ”Nainen on toinen televisiossakin. Ajatuksia ohjelmatarjonnan tasapuolisuudesta) kirjoittaa neljännessä kappaleessa: ” - - - Seuraavassa pyrin tarkastelemaan sukupuolten välisiä eroja joukkotiedotuskäyttyymisessä kulttuuritutkimuksen näkökulmasta. - - - ”

²⁵ Esimerkki Sari Näreen (1986:3, 42–52) ”Katsefallos ja kiimaisen naisen arkkityyppi” tekstissä: ” - - - Lähtökohtanani on, että pornografian naiskuvassa heijastuu pornoa kuluttavan miehen psyykinen rakenne. - - - ”

queertutkimus, feministinen tutkimus, viestinnän tutkimus, median kuluttaminen ja joukkotiedotusvälinekäyttäytyminen, ruumiillisuus, naiskuva/mieskuva, sukupuolten väliset erot eli sukupuolten vertailu sekä naistutkimuksen suhde tiedotusoppiin. Välineellisesti televisio, uutisointi, lehtijournalismi, elokuva ja vietinnän tutkimushistoria osoittautuivat määrällisesti suurimmiksi ryhmikseen.

Aineistosta käsin voi myös nähdä, mitkä aiheet ovat eniten saaneet palstatilaa suhteessa lehden ajalliseen kehitykseen. Ennen varsinaisesti feministisistä lähtökohdista tehdyn tutkimuksen esiinnostusta Tiedotustutkimuksessa julkaistiin viisi artikkelia, joissa sukupuolta tai sukupuolieroa sivuttiin jossain määrin. Dan Steinbockin tekstit (1982) käsittelevät mainontaa ja sukupuoleen liitetyt ominaisuudet mainitaan teksteissä ikään kuin ennaltamäärättyinä tosiasioina (Steinbock, esim. 1982:2, 57). Esa Sironen (1983) kirjoitti pornosta tunnustaen ”patriarkaalisen alistamisen” olemassaolon ja pohtien ”feministien” mahdollista mukaantuloa pornografian vastavoimien puolelle (Sironen, 1983, 39).

Pertti Alasuutari (1984) kirjoitti television käyttötavoista ja naisista ja miehistä toisilleen vastakkaisina, omat alueensa hallitsevina yksilöinä (Alasuutari, 1984, 17). Pertti Alasuutari myös kyseenalaistaa tekstissään sukupuolten yhteiskunnallisella tasolla tapahtuvaa rakennusprojektia ja argumentoi sen puolesta, että ennemmin tai myöhemmin perherakenteita koskevat paineet tulevat näkymään myös käytännön muutoksina, muutoksina niin rakenteissa kuin yksilötasollakin (emt., 20). Ilkka Timonen (1986) arvelee kirjoitti artikkelinsa arvelee käsitteleistä lehtijutuista. Aivan kuten jo Pertti Alasuutarin artikkelissa kaksi vuotta aiemmin (1984) myös Timonen argumentoi sukupuolta koskevien sosiaalisten sopimusten puolesta. Naisuus ja miehuus on siis jotain sosiaalisella tasolla sovittua ja tietyin ehdoin konstruoitavissa olevaa (Timonen, 1986, 40).

Näissä viidessä artikkelissa sukupuolta nostettiin analyysin kohteeksi jo siinä määrin²⁶, että tekstien sisällyttäminen feministisen juovan syntymiseen Tiedotustutkimuksen-lehden historiassa on perusteltua. Nämä sukupuoleen jo analyttisesti suhtautuneet tekstit voi nähdä myötävaikuttimena 1980-luvun loppupuolen feministisen tekstitulvan mahdollistamiselle. Huomionarvoinen seikka

²⁶ Esimerkiksi Esa Sironen tekstissä (1983:3, 33–41) ”Silmäyksiä – Aistien antropologiaan” mainitaan termi ”feministit” ensimmäistä kertaa lehden historiassa, kun Sironen pohtii onko ”---kamppailu pornografiaa vastaan---” mahdollista (emt., 39).

on myös se, että kaikki viisi ennen vuotta 1986 julkaistut sukupuoliaiheita sivunneet tekstit olivat neljän eri miehen kirjoittamia. Vuosien 1986–2008 lehdissä mieskirjoittajia aineistossa esiintyi viisi.

Tiedotustutkimuksen 1986:3 -numeroa voidaan pitää sukupuolelle omistettuna numerona aihepiiriin liittyvien tekstien lukumäärällisen runsauden (kuusi kappaletta) vuoksi, ja sen sivuilla ilmestyivät ensimmäiset lähtökohdiltaan feministiset artikkelitekstit. Lehden kuudessa feministisesti orientoituneessa artikkelissa käsiteltiin naistutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen välistä tieteenfilosofiaa (Saarinen, 1986 ja Ollila, 1986), sukupuolten välisiä eroja joukkotiedotuskäyttäytymisessä (Kalkkinen, 1986 ja Savolainen, 1986), pornolehtien mieskuluttajia (Näre, 1986) ja naisjournalismia (Nummijoki, 1986).

Naistutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen välistä suhdetta pohdittiin jatkossakin (Ruoho, 1992; Karvonen, 1992; Zilliacus-Tikkanen, 1992; Rantanen, 1994 ja Savolainen, 1994), ja tämä joukko artikkeleita tulee analysoiduksi luvussa 6. Huomion arvoista on se, että vuoden 1994 jälkeen tätä tieteidenvälistä kysymyksenasettelua ei Tiedotustutkimuksessa enää selväsanaisesti esiinny, vaan feministiset artikkelitekstit ikään kuin palaavat yksittäistutkimusten teon tai esittelyn tasolle.

Televisioon kohdistunutta tutkimusta on lehden sivuilla julkaistu taajaan. Aineistossa tekstejä, joissa tutkimuksen kohteena on ollut joko televisio välineenä, television tuottamat todellisuudet tai television kulutus, on yhteensä neljätoista ja tekstit jakautuvat julkaisun aikavälille 1982:4–2005:4–5. Televisiota käsitelleissä teksteissä on tarkasteltu muun muassa katselutottumuksia (Alasuutari, 1984; Kalkkinen, 1986), televisiomainontaa (Steinbock, 1982; Sarpavaara, 2005), television sukupuolikuvastoja (Nikunen, 1997) ja sukupuolirepresentaatioita (Ojajärvi, 1996) sekä homoseksuaalisuutta tv-sarjoissa (Moritz, 1988; Virtanen, 2002).

Televisioaineistoa on käytetty yhdentoista artikkelin pohjana (Steinbock, 1982 ja 1982; Alasuutari, 1984; Ahonen & Rajalahti, 1988; Moritz, 1988; Ojajärvi, 1996; Paasonen, 1997; Virtanen, 2002; Kyrölä, 2002; Sarpavaara, 2005 ja Karkulehto, 2008). Pelkästään elokuvaa aineistona on käytetty Janne Rovion (2002) artikkelissa ”Kovat kundit eivät tanssi?”. Elokuvaa medianäkökulmasta tutki myös Tarja Savolainen (1995),

joskin teorialähtöisemmästä näkökulmasta kiinnittäen huomionsa elokuvahistoriankirjoitukseen.

Kuten jo aiemmin on todettu, yhdeksän artikkelia käsitteli feministisen tutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suhdetta (Halonen, 1986; Saarinen, 1986; Nummijoki, 1986; Ruoho, 1992; Karvonen, 1992; Zilliacus-Tikkanen, 1992; Rantanen, 1994; Savolainen, 1994 ja Ruoho, 1994). Muita aiempaa keskeisemmin tutkimusta tarkastelevia ja jo tunnustettua tutkimustietoa analysoivia artikkeleita aineistossa on 12 kappaletta (Kalkkinen, 1985; Ollila, 1986; Winship, 1988; Ruoho, 1993, 1994 ja 2001; Savolainen, 1995; Nikunen, 1997; Männistö, 2002; Halonen, 2002 ja Paasonen, 2003). Näin ollen tutkimuksen tutkimusta lähtökohtaisesti pohtineita ja pääaineistonaan käyttäneitä artikkeleita aineistossa on yhteensä 20 kappaletta.

Lehtiaineistoja (uutisia, artikkeleita tai lehtihaastatteluja) on käytetty artikkeleiden aineistoina yhteensä 21 tekstissä (Timonen, 1986; Näre, 1986; Halonen, 1986; Karttunen, 1988; Pajunen, 1988; Saukko, 1995; Penttilä, 1999; Pirinen, 1999; Mäkelä, 1999; Nikunen, 2001 ja 2002; Kivimäki, 2002; Kyrölä, 2002 ja 2004; Männistö, 2002; Kantola, 2003; Juvonen, 2004; Laukkanen, 2004; Husu & Tainio, 2004; Töyry, 2008 ja Karkulehto, 2008).

Jo tässä erottelussa on merkillepantavaa, etteivät artikkelien tekoon käytetyt aineistotkaan ole ainoastaan yksittäisistä lähteistä poimittuja vaan useissa artikkeleissa hyödynnetään suorasanaisesti tai rivien välissä useampaa kuin yhtä lähdeaineisto. Aineistoja on voitu sämplätä esimerkiksi käyttämällä lehtiaineistojen lisäksi haastatteluja (Ruoho, 1993), yleistä kirjallisuutta ja artikkelin kirjoittajan omia kokemuksia (Saukko, 1995), internetsivustoja ja televisioaineistoja (Kyrölä, 2002 ja Karkulehto, 2008) sekä lehtiaineiston analyysiin käytettyä aiempaa tutkimusta (Männistö, 2002).

Eryyisessä naisten- tai tyttöjenlehtiä on käytetty materiaaleina kolmessa tutkimuksen artikkelissa (Karttunen, 1988; Laukkanen, 2004 ja Töyry, 2008). Pornografiaa on tutkittu kahdessa artikkelissa (Steinbock, 1983 ja Näre, 1986) ja ”miestenlehdiksi” (Näre, 1986, 42) ja ”miesten uusiksi lehdiksi” (Penttilä, 1999, 22) nimettyä aineistoa on tutkittu kahdessa artikkelissa.

Susanna Paasonen (1999) keskittyy Tiedotustutkimuksen feminististen artikkelien historiassa ensi kertaa ainoastaan internetaineistojen analysointiin pohtiessaan miten verkon sisällönsuunnittelijat huomioivat verkon käyttäjien sukupuolta. Artikkelin aineistona on käytetty verkko-oppaita ja naisille suunnattuja verkkosivuja. Katariina Kyrölän (2002) ja Airi Linjakummun (2008) artikkeleissa on myös käytetty internetaineistoja.

Haastatteluaineistoja on käytetty kolmessa artikkelissa (Ruoho, 1993 ja 2001 sekä Nikunen, 2002).

Aineistojen lähdeluetteloista ja tekstien sisällä viitatuista tutkijoista tai teoreetikoista kiistattomasti käytetyin on Judith Butler²⁷, jonka nimi mainitaan yhteensä 13 artikkelin²⁸ lähdeluettelossa. Judith Butler toi feministiseen tutkimukseen ajatuksen, jonka mukaan sukupuolen essentialismi murennetaan ja sukupuolesta tulee tekemistä, ei olemista (Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 19–21). Näkökulma, jonka mukaan sukupuoli ei enää olekaan lähtökohtaisesti biologiaa, löi itsensä selvästi läpi myös tutkimuksen aineiston artikkeleissa. Tämä butlerilainen konstruktivistinen ote on oireenmukaisesti varsin postmoderni ja käyttökelpoisuudestaan huolimatta se törmää samoihin subjektitasoa koskeviin ongelmiin kuin muutkin postmodernit tulokulmat. Butlerilaisessa ajattelussa huomio kiinnitetään kuitenkin myös sukupuolta materialisoiviin välineisiin, esimerkiksi journalismiin tai median lajityyppeihin. (Emt., 21.) Pelkkä sukupuolen esittämisen politiikan abstrakti tarkastelu ei siis riitä, vaan tutkimus on lähtökohtaisesti juurrutettava myös käytännön tasolle, materiaaliseen elämänpäiriin.

Teresa de Lauretis²⁹ mainitaan kahdeksan artikkelin³⁰ lähteissä. De Lauretiksien keskeisin välineellinen anti feministiselle median tutkimukselle on ollut teoria sukupuoliteknologiasta. Sukupuoliteknologiat ovat instansseja, joissa sukupuolta tuotetaan jatkuvasti, kaikissa yhteiskunnallisissa järjestelmissä kuten mediassa (Mäkelä et al., 2006, 22). Laura Mulveyta³¹ on käytetty lähteenä neljässä artikkelissa,

²⁷ Ks. tutkielman sivut 12–14.

²⁸ Saukko, 1995:2; Ojajärvi, 1996:2; Paasonen, 1997:2, 1999:4 ja 2003:3; Kyrölä, 2002:2 ja 2004:3; Virtanen, 2002:2, Kantola, 2003:4; Juvonen, 2004:2, Laukkanen, 2004:3, Sarpavaara, 2005:4–5 ja Linjakumpu, 2008:5.

²⁹ Ks. tutkielman sivut 9–10.

³⁰ Ollila, 1986:3; Ruoho, 1992:1; Karvonen, 1992:1; Ruoho, 1994:2; Ojajärvi, 1996:2; Nikunen, 1997:2; Paasonen, 1999:4 ja Sarpavaara, 2005:4–5.

³¹ Ollila, 1983:3; Ahonen & Rajalahti, 1988:2; Karvonen, 1988:2 ja Rovio, 2002:2.

kuten myös Ien Angia³². Feministisen mediatutkimuksen perusteoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen* (Mäkelä et al., 2006) kiteytetäänkin nimenomaan Butlerin, de Lauretiksen ja Mulveyn muodostavan feministisen mediatutkimuksen yleisimmin käytetyn teoriapohjan (emt., 43 ja ks. tutkielman s. 10).

Suurin osa tekstien keskeisistä lähteistä hajoaa monen spesifimmän teoreettisen osaamisalueen piiriin ja sen tiettyjen teoreetikoiden maininnatkin jäävät sirpaleisiksi artikkeleiden lähdeluetteloiden keskinäisessä vertailussa.

---

³² Esimerkiksi televisiota tutkinut Ien Ang nimetään lähteeksi yhteensä neljässä (Winship, 1988:3; Ruoho, 1992:1 ja 1994:2; Virtanen, 2002:2) televisiotutkimusta käsitelleessä artikkelissa.

6 TIETEENFILOSOFINEN NEUVOTTELU

Tässä alaluvussa analysoidaan tarkemmin 55 artikkelin aineistosta rajaamaani yhdeksää artikkelia, jotka suorasanaisimmin käsittelevät naistutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen välistä suhdetta tieteenfilosofisella tasolla. Yhdeksän tieteenfilosofisen artikkelin liite (liite 2) löytyy tutkielman loppuosasta. Näiden artikkelien lähiluennalla ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin pyrin vastaamaan keskeisimpiin tutkimuskysymyksiini. Artikkelit osoittavat kuinka sukupuolentutkimus kirjoitettiin sisään osaksi yhteiskuntatieteellistä median tutkimusta, millä tavoin feministisiä tieto-oppeja nostettiin kirjoituksissa esille ja millaisiin haasteisiin naistutkimuksellisesta näkökulmasta kirjoittavat tutkijat mahdollisesti kokivat törmäävänsä perinteisen yhteiskuntatutkimuksen kentällä. Ennen aineiston analyysia oletan, että feministisen tutkimuksen ja median tutkimuksen välillä on ollut tarpeellista käydä neuvotteluja siitä, millaiselle pohjalle tieteenaloja yhdistävää tutkimusta on ryhdytty tuottamaan. Aineiston rajaus tapahtui noudattaen tätä periaatetta.

Huomionarvoista rajauksenmukaisessa artikkelien keräämisessä oli se, että tieteenfilosofiset kirjoitukset ajoituivat vuosien 1986–1994 välille. Miksi tieteenalojen yhteensovittamista pohtivia tekstejä tarvittiin? Ja miksi niiden tarve tuntui myös kuin veitsellä leikatun katoavan?

6.1 Teoreettinen viitekehys

Tiedotustutkimus-lehden 55 feministisesti virittyneen artikkelin joukkiosta on rajattu tutkimuskysymyksen kannalta keskeisimmät artikkelit käyttäen teoriapohjana, teoriaohjaavan analyysini pohjana, Johanna Materon (1996, 245–269) tekstiä tiedosta ja tieto-opeista³³. Kirja, josta Materon teksti löytyy, on ensimmäisiä suomenkielisiä kokoelmateoksia, joka pyrki 1990-luvulla kattavasti esittelemään nais- ja feministisestä tutkimuksesta kiinnostuneille alan keskeisimpiä käsitteitä ja teorioita. Näin ollen kirjan artikkelien vaikutus on esimerkiksi yliopistollisia sukupuolentutkimuksellisia opintojaan suorittaneelle ollut keskeinen.

”Avainsanat on selkeästi jäsenneilty käsikirja, joka johdattaa lukijansa feministisen tutkimuksen perimmäisten käsitteiden äärelle.” (Koivunen & Liljeström (toim.) (1996), takakansi.)

³³ Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) (1996): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino.

Kirjan esittelemät näkemykset alan peruskäsitteistä ovat siis suomenkielisen feministisen tutkimuksen piirissä ainakin jossain määrin yleisesti hyväksytyjä. Johanna Materon esittelemä kooste laajemmin kanonista asemaa nauttivista tietopeista on selkeä ja käyttökelpoinen työkalu aineiston tieto-opillisten sisältöjen erittelyyn.

Oppialoja yhdistävistä artikkeliteksteistä etsin vastaavuuksia Materon (emt., 269) tieto-opilliseen kehykseen, jossa eritellään kolmen naistutkimusteoreetikon, Iris Marion Youngin, Julia Kristevan ja Sandra Hardingin, linjauksia naistutkimuksellisista epistemologioista. Matero muistuttaa, ettei hänen epistemologiakoosteensa ole koko totuus tai välttämättä sitä lähelläkään (emt., 265). Feministisen tutkimusotteen mukaisesti ei ole tarkoituskaan tavoittaa koko laajaa tietämisen ja tiedon kenttää, mutta ehkä osa siitä.

Materoa mukaillen (emt., 269) Iris Marion Youngin käsitys naisen asemasta ja mahdollisista pyrkimyksistä on yhtäältä humanistinen, tasa-arvokeskeinen, ja toisaalta gynosentrinen eli nais erityisyyttä korostava. Julia Kristevan teoriassa mukaan liitetään kolmas ulottuvuus, sukupuolieron hylkääminen ja sen ylittäminen. Myös Sandra Harding tunnustaa tämän kolmannen ulottuvuuden, jota voi nimittää postmoderniksi feminismiksi. Tällöin koko sukupuolen kategoria muuttuu häilyväksi ja sen keinotekoisuus ja poliittisuus pyritään paljastamaan.

Näiden kolmen, Materon esittelemän teoreetikon ajatusten pohjalta kysyn omalta aineistoltani, onko tämä lopulta kolmijakoinen järjestelmä esitelty, nähtävissä, sisäänkirjoitettu Tiedotustutkimus-lehden tieteen teorioita käsitteleviin artikkeleihin.

Tutkielma hypoteesina on, että Materon koostama esitys tietopeista, käsityksistä ymmärtää mitä on ymmärrettävissä, tulee jollainlailla näkyväksi aineiston artikkelikirjoituksissa. Kolmijakoista epistemologista kehikkoa tullaan jatkossa nimittämään siten, että tieto ja sen hankkimisen intressi on voinut olla 1) tasa-arvokeskeistä, 2) nais erityistä ja sukupuolieroa korostavaa tai 3) moninaisiin eroihin keskittyvää, postmodernia tutkimusta. Tiiviillä esityksellä kyetään olemaan palaamatta toistuvasti Materon (1996, 269) esittelemän teoriakehikon monimutkaisuuteen. Teoriakehikon yksinkertaistaminen mahdollistaa tutkimustulosten selkeämmän luokittelun ja vastaa teorialähtöisen aineistonanalyysin tarpeisiin.

Johanna Matero esittelee kolmeen näkökulmaan jaetun epistemologisen ymmärryksen lisäksi vielä neljännekin lähestymistavan, niin sanotun ”feministisen synteesiprojektin”. Tasa-arvokeskeisen, nais erityyisen ja postmodernin tiedonintressin jälkeen ja/tai lisäksi tietoa on mahdollista tuottaa ”feministisen synteesiprojektin” mukaisesti nais erityyisyyttä ja postmoderneja ihanteita yhdistellen. Tässä tapauksessa tiedon objektiivisuusideaalia ei täysin hylätä, mutta samaan aikaan tutkijan/tietäjän paikantuneisuutta ja subjektiivisuutta ei myöskään kielletä. (Emt., 264.) Postmodernin tutkimusintressin ongelmakohdiksi kun ovat osoittautuneet muun muassa ontologiset kysymykset subjektiin sitoutumattomuudesta joka johtaa kokonaisen naisen käsitteen purkautumiseen joksikin tavoittamattomissa olevaksi. Näin ollen konkreettisiin ongelma kohtiin puuttuminen saattaa postmodernismin nimissä osoittautua vähintään haastavaksi, jopa täysin mahdottomaksikin. (Emt., 262, 263.) ”Feministinen synteesiprojekti” on siis yritys tilkitä postmodernin tutkimusotteen ongelma kohtia ja tähän ongelmaan Matero nostaa esiin nais erityyisen näkökulman, jonka avulla subjekti voidaan puhalttaa jälleen eloon.

Tämän tutkimuksen aineiston analyysin osalta Materon lyhyesti ideoima ”feministinen synteesiprojekti” on otettu huomioon analyysin tulosten tulkinnassa, mutta varsinaiseen artikkelien analysointiin tätä neljättä luokkaa ei olla tuotu mukaan sen pinnallisen luonteensa vuoksi.

6.2 Tieteenfilosofiset artikkelit

Tässä alaluvussa eritellään aineiston artikkeleita määrällisesti. Aineistoa käydään läpi kirjoittajien taustatietojen, kirjoitusten aineistojen, kirjoitusten metodien, kirjoitusten sukupuolille antamien määritelmien, keskeisten käsitteiden ja lähteiden avulla.

Yhdeksän artikkelia ilmestyivät numeroissa 1986:3 (kolme artikkelia), 1992:1 (kolme artikkelia) ja 1994:2 (kolme artikkelia). Yhdeksällä artikkelilla on kahdeksan eri kirjoittajaa, Iris Ruoho on kirjoittanut aineiston artikkeleista kaksi (1992:1 ja 1994:2). Yhtä tekstiä (Nummijoki, 1986) lukuunottamatta kaikkien kirjoittajien tausta on artikkelien julkaisuhetkellä yliopistoissa. Seija Nummijoen taustatiedoiksi on kirjattu, että hän on helsinkiläinen toimittaja (Tiedotustutkimus 1986:3, 64). Artikkelien tekijöistä kaksi on Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen

apulaisprofessoreja (Halonen³⁴ ja Rantanen), yksi yliopettaja journalistiikan Svenska Social- och kommunalhögskolanissa, kolme tutkijaa (kaksi Tampereen yliopistossa, Ruoho 1992 ja Karvonen, ja yksi Helsingin yliopistossa, Savolainen) ja kaksi assistenttia Tampereen yliopistossa (Saarinen ja Ruoho, 1994³⁵). Kirjoittajista seitsemän on naisia, Erkki Karvonen mies. Kuusi tekstiä on tehty Tampereen yliopiston vaikutuspiirissä, vain kolme toisaalla.

Vuosien 1992–1994 välillä julkaistuissa kuudessa artikkelissa käytettiin aineistona aiempia tutkimustekstejä niin viestinnän tutkimuksen kuin naistutkimuksen ja feministisen tutkimuksen aloilta. Vuoden 1986 artikkelitekstien aineistoja olivat journalistiset lähteet, tarkemmin erittelemättömät naistutkimukselliset julkaisut ja Joukkotiedotustutkimuksen naistukiryhmän kokoama materiaali. Kaikki tekstit täyttävät tieteellisen artikkelin tunnusmerkit tieteellisine lähdeviitteineen ja argumentointitapoineen. Kaikkien yhdeksän artikkelin tyyli on pohdiskeleva, aiemman tieteenalan filosofisen ja epistemologisen olemassaolon tunnustava ja tunnistava.

6.2.1 Sukupuolta määrittelemässä

Aineiston tekstien määritelmiä sukupuolista on kirjattu aineistomatriisiin omaa jo tutkielman tekijän aiempaa feministiseen terminologiaan liittyvää teoretietoa hyväksi käyttäen. Teksteissä ei välttämättä suoranaisesti ilmaista, että sukupuoli olisi esimerkiksi ”konstruoitu” tai ”tuotettu”. Sen sijaan jokaisesta tekstistä on etsitty artikkelin itsensä sisältämiä, sen sisään kirjoitettuja väitteitä, uskomuksia ja teorioita siitä, millainen ja mitä sukupuoli voi olla.

Aino Saarinen nostaa esiin ”yhteiskunnallisen sukupuolen”, joka on jatkuvien neuvottelujen tulos (Saarinen 1986:3, 17). Samaisessa lehdessä Irma-Kaarina Halonen jo kirjoittaa tästä ”ideologisen tulkinnan” mahdollisuudesta ja/tai vaarasta, journalismin esityksistä, joissa sukupuolisia paikkoja houkutellessaan uusintamaan tai toistamaan. Halonen esittelee ajatukset ”neuvottelevasta” ja ”vapauttavasta tulkinnasta”, joiden kautta perinteisiä kulttuurisia paikkoja voisi myös kyseenalaistaa (Halonen 1986:3, 8). Myös Iris Ruoho kirjoittaa molemmissa aineiston artikkeleissa (1992:1 ja 1994:2) sukupuolten esityksistä televisiossa. Televisio on yksi

³⁴ Irma-Kaarina Halonen on myös Tiedotustutkimus-lehden numeron 1986:3 päätoimittaja.

³⁵ Iris Ruoho on 1994 myös osa Tiedotustutkimus-lehden toimituskuntaa.

yhteiskunnallinen vallankäytön näyttämö, jonka avulla luodaan esityksiä erilaisista subjektipositioista (Ruoho 1992, 68 ja Ruoho 1994, 53). Seija Nummijoki näkee, että yksilön on ensin tultava tietoiseksi omasta sukupuolestaan, jotta sen ”alistavuudesta” voi vapautua (Nummijoki 1986:3, 65). Nummijoki myös esiin henkilökohtaisen poliittisuuden. Näin ollen myös yksilön sukupuolesta tulee poliittinen muuttuja (emt., 67).

Tarja Savolaisen esityksen mukaan sukupuoli on erilaisten hierarkioiden ja järjestelmien kautta/avulla luonnollistettu ja piiloon jätetty ”ilmiö” (Savolainen 1994:2, 31). Koska artikkeli pyrkii esittelemään ”feministisen metodologian” rakentumista, suhtautuu se lähtökohtaisesti sukupuoleen jonain, joka on paljastettava ja johon liittyviä kytköksiä on purettava (emt.). Erityisesti Erkki Karvonen toistelee artikkelissaan ”Sukupuolen tutkimus kulttuurintutkimuksena” (Tiedotustutkimus 1992:1, 71-74) ”representaation” käsitettä. Yhtäältä representaatiot tuovat ilmi vallalla olevaa kulttuurista järjestystä, mutta toisaalta ne eivät ainoastaan tuo näitä ”yhteisiä uskomuksia” ilmi vaan myös jatkuvasti rakentavat niitä (Karvonen 1992, 73-74).

Myös Henrika Zilliacus-Tikkasen artikkelissa (Tiedotustutkimus 1992:1, 75–80) sukupuoli on jotain, mikä on representoitu yhteiskunnallisissa rakenteissa. Zilliacus-Tikkasen mukaan juuri siksi noita rakenteita on ryhdyttävä tutkimaan (emt., 76). Sukupuoli on osa ”---rakenteisiin, rutiineihin ja perinteisiin sisäänrakennettuja arvoja.” Zilliacus-Tikkanen kiinnittää huomionsa myös naistutkijoidenkin parissa elävään käsitteelliseen ongelmaan sukupuolten dikotomisuudesta: käytännön työn tasolla sukupuoliin liittyviä yhteiskunnallisia oletuksia ja ennakkositoumuksia on haastavaa lähteä purkamaan. (Emt.) Ja vaikka subjektiivisesti koettu sukupuoli olisikin muutettavissa, ei tämä automaattisesti tarkoita sukupuolen merkitysjärjestelmän muutoksia (1992:1, 77). Terhi Rantasen artikkelissa (Tiedotustutkimus 1994:2, 21–29) sukupuoli tuodaan esiin viestinnän historiankirjoituksen häivyttämä kategoriana. Historiankirjoissa seikkailevat tieteelliset paradigmat ja teoriasuuntaukset, eivät ihmiset ja heidän toimintansa. Sukupuolta ei yksinkertaisesti pidetä huomionarvoisena seikkana (emt., 28).

Yhteistä kaikille aineiston teksteille on sukupuolen problematisointi käsitteenä feministisen tutkimuksen peruslähtökohtia mukailten. Eritoten 1980-luvun

kirjoituksissa sukupuolta luonnehdittiin pääasiassa yhteiskunnallisten rakenteiden ylläpitämäksi ja konstruoimaksi käsitteeksi. 1990-luvun artikkeleissa keskityttiin entistä enemmän ajatukseen sukupuolen ja representaation yhteydestä, mutta myös muistutettiin, että julkisessa tehdyt sukupuolen esitykset eivät välttämättä sido yksilöä uusintamaan esityksiä jatkuvasti täysin samoin. Muutos nähtiin mahdollisena.

Tekstien keskeisimmiksi käsitteiksi on tähän kirjattu tekstien aihepiirien ja feministisen tutkimuskehityksen kannalta tärkeimmät ja teksteissä intertekstuaalisesti ja/tai rinnakkain toistuvat käsitteet. ”Naisnäkökulmaa” ja ”naiskulttuuria” ja ”naiserityistä tutkimusta” nostettiin esiin kolmessa tekstissä (Halonen 1986, 3, 5–6; Nummijoki 1986, 64, 68 ja Ruoho 1994, 43). ”Julkista ja yksityistä” pohdittiin erityisesti ainakin kolmessa artikkelissa (Halonen 1986, 3, 8–9; Saarinen, 1986, 14 ja Savolainen, 1994, 35–36), vaikkakin koko feministinen tutkimusote sisältää julkisen vallankäytön näkyväksi tekemisen ja on eritasoisesti läsnä kaikissa aineiston artikkeleissa.

”Sorrosta” ja ”vapautumisesta” keskusteltiin erityisesti kolmessa artikkelissa (Halonen 1986, 5; Nummijoki 1986, 65 ja Savolainen 1994, 39). Yhteiskunnallisia symbolisia merkitysjärjestelmiä ”Nainen” ja ”Mies” käsiteltiin kahdessa artikkelissa (Karvonen 1992, 74 ja Ruoho 1994, 53). ”Sukupuolijärjestelmä” nimettiin myös kahdessa tekstissä (Saarinen 1986, 11 ja Savolainen 1994, 32).

Aineiston keskeisimmät, lähdeviitteissä eniten esiintyneet tutkijat ovat Sandra Harding (Saarinen 1986, Zilliacus-Tikkanen 1992 ja Savolainen 1994), James W. Carey (Karvonen 1992 ja Rantanen 1992), Teresa de Lauretis (Ruoho 1992, Karvonen 1992 ja Ruoho 1994) ja Liisa Rantalaiho (Halonen 1986 ja Savolainen 1994).

6.3 Artikkeleiden ryhmittely

Yhdeksän artikkelin aineiston on koottu teksteistä, joissa käsiteltiin suoranaisesti naistutkimuksen tai feministisen tutkimuksen kehitystä (Halonen 1986, Saarinen 1986 ja Zilliacus-Tikkanen 1992), sukupuolentutkimuksen ja kulttuurin- tai viestinnätutkimuksen suhdetta (Nummijoki 1986, Karvonen 1992, Rantanen 1994 ja Savolainen 1994) sekä suoranaisesti tutkimuksen pohjalla olevia vastaavia tieto-

opillisia kolmijakoja käsitelleitä teorioita (Ruoho 1992 ja 1994). Tämän rajauksen suoritin, jotta pystyttäisiin selvittämään, kuinka feminististä epistemologiaa tuotiin median tutkimukseen Tiedotustutkimus-lehden artikkeleissa.

Vaikka useissa Tiedotustutkimus-lehden feministisesti asetelluissa artikkeleissa³⁶ sivuttiin median ja feministisen tutkimuksen alojen yhdistämistä, ristiinmenoa tai parittamista, ainoastaan ylläluetelluissa yhdeksässä artikkelissa tekstien lähtökohta on selkeän teoreettinen. Iris Ruohon kaksi tekstiä perustuvat tietoteoreettisen kolmijaon päälle, eikä niitä voi hypoteesini huomioon ottaen aineistosta jättää pois. Yhdeksästä artikkelista erottuu siis kolme selkeää alaluokkaa: 1) naistutkimuksen tai feministisen tutkimuksen kehitys, 2) sukupuolentutkimuksen ja kulttuurin- tai viestinnän tutkimuksen suhde ja 3) tieto-opillisten jaottelujen esiinnostaminen. Näiden alaluokkien muodostumista perustelen seuraavissa alaluvuissa.

6.3.1 Feministisen tutkimuksen kehitys

Naistutkimuksen ja feministisen tutkimuksen kehitystä eritellään ja esitellään yhteensä kolmessa tekstissä. Irma Kaarina Halonen avaa artikkelissaan ”Naiset, julkisuus ja journalismi” (Tiedotustutkimus 1986:3, 3-11) aivan uuden aikakauden feministisen median tutkimuksen menneisyydessä. Artikkelissa kirjoitetaan sukupuolista ensimmäistä kertaa sukupuolet kyseenalaistaen. Koko sukupuolen kategoria tulee problematisoiduksi ensi kertaa.

”Seuraavaksi naisnäkökulmaan. Journalismin suhteen se esittää ainakin yhden kysymyksen: kuinka nykyinen (normaali)journalismi voisi muuttua naisten vapautumisen voimaksi? Olisiko mahdollista luoda naisten vastajulkisuus, jossa tajunnat organisoituvat erityisiksi naistietoisuuksiksi?” (Halonen 1986, 5.)

Halosen teksti on Tiedotustutkimuksen historiassa ensimmäinen, jossa nostetaan esiin sukupuolen ja yhteiskunnallisen vallankäytön, tässä tapauksessa journalismin näyttämön, yhteys. Halonen argumentoi, että naiset pidetään poissa julkisilta areenoilta, institutionalisilta istuimilta (emt., 9). Halonen on lehden artikkelihistoriassa ensimmäinen kirjoittaja, joka puhuu naistutkimuksesta legitimoituna ja akateemisena diskurssina (emt., 6). Ihanne tilanne journalismin kentällä olisi Halosen mukaan se, että jonkunlainen ”naisjournalistinen diskurssi”

³⁶ Esimerkiksi Halonen, Irma-Kaarina (1986:3, 3–8): Naiset ja julkisuus: länsimainen uutiskäsitys ja nainen ei uutisena tai Pajunen, Pirjo (1988:2, 25–32): Sisällä, ulkona vai molempia? Naiset journalistisessa diskurssissa.

(emt., 8) otettaisiin käyttöön ja vallalla olevaa ”patriarkaalisen kulttuurin uusintamista” alettaisiin kyseenalaistamaan (emt., 8).

Aino Saarinen (Tiedotustutkimus 1986:3, 11–25) esittelee artikkelissaan koko naistutkimuksen akateemisen kehityskaaren vuoteen 1986 mennessä. Teksti esittelee naistutkimuksen ideologista ja käytännöllistä taustaa perusteista lähtien:

”Käsitys naisista yhtäaikaisesti sekä alistettuina että subjekteina antoi mahdollisuuden tarkastella yhteiskuntaa sukupuolijärjestelmänä, nais- ja mieskulttuurien jännitteisenä suhteena, jossa yhteiskunnallinen sukupuoli, naiseus ja mieheys, on jatkuvan käytännöllisen ja ideologisen kamppailun kohde ja tulos.” (Saarinen 1986, 17.)

Artikkelissa argumentoidaan selvästi, että feministinen tutkimus suhtautuu ”hegemoniseen tieteseen” alueena, jossa käytetään ”analyyttistä välineistöä, jolla todellisuutta tarkastellaan hierarkkisina kaksijakoisuuksina” kuten subjektin ja objektin dualismina (emt., 22). Näin ollen feministinen tietoteoria ei näe muuta mahdollisuutta kuin dekonstruoida tieteen normaalikäytäntöjä ja pyrkiä luomaan oma feministinen epistemologiansa (emt., 22). Saarinen myös alleviivaa, ettei naistutkimuksen asema akatemiassa ole vielä kovin vakaa eikä varsinkaan pitkäikäinen ja että naisehtoista tutkimusta on tehty ensin vain naisliikkeiden piirissä (emt., 19). Naisliikkeissä syntyneiden tutkimusten huomiointi akateemisessa maailmassa synnytti uudenlaisen ”tutkijaidentiteetin” (emt., 19).

Henrika Zilliacus-Tikkanen pohtii artikkelissaan ”Utmaning för kvinnoforskningen”³⁷ (Tiedotustutkimus 1992:1, 75–80) naistutkimuksen kehitystä vertailemalla 1970-luvun naisia näkyvämmäksi tekevää tutkimusta 1990-luvun ”reflektiiviseen vaiheeseen” (emt., 75). Tämän Zilliacus-Tikkasen nimeämän reflektiivisen vaiheen lopputulema on todennäköisesti uudenlaisen tieteenkritiikin harjoittaminen. Tässä vaiheessa tutkijoilla on halu nostaa esiin erityisiä mies- ja naisnäkökulmia (emt., 76). Zilliacus-Tikkanen argumentoi, että vaikka naisten lukumäärä on eri yhteiskunnan osastoilla lisääntynyt, on kuitenkin aiheellista kysyä, onko mitään sukupuolen suhteen muuttunut. Vastauksia kysymykseen voi löytää ainoastaan kääntämällä tutkimuksellinen katse instituutioihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin sekä arvoihin. Kirjoituksessa spekuloidaan, että naisten lukumäärän vähittäinen lisääntyminen erilaisilla yhteiskunnallisilla, vaikutusvaltaa omaavilla

³⁷ Artikkelitekstin, ”Haasteita naistutkimukselle”, käänös omani.

aloilla, kuten suurten lehtiyhtiöiden johdossa, olisi jo johtanut jonkunlaisiin muutoksiin valtaapitävien järjestelmien rakenteissa. (Emt., 76.)

Sukupuoliin liittyviin oletuksiin viitaten Zilliacus-Tikkanen argumentoi seuraavaa:

”Sukupuoli-identiteetin sisältö muuttuu, mutta sen myötä ei välttämättä muutu sukupuolen merkitys järjestävänä tekijänä. Erot sukupuolen sisällä ovat isoja, kaikki muu on mahdotonta!”
(Zilliacus-Tikkanen 1992, 77.)

Zilliacus-Tikkasen mielestä naisia koskevat homogeenisyyden oletukset tällaisesta keskinäisestä samuudesta ovat jostain syystä paljon korkeammalla kuin vastaavat oletukset miesten kohdalla (emt., 77). Naistutkimuksen työtä artikkelissa luonnehditaan monivivahteiseksi ja jatkuvasti liikkuvaksi. Tästä jatkuvasta liikkeestä johtuen yksittäisiin teoriakehikoihin jymähtäminen ei Zilliacus-Tikkasen mukaan sovellu alan tutkimusotteeksi. (Emt., 78.)

6.3.2 Tutkimusalojen välinen suhde

Seija Nummijoen artikkeli ”Naisjournalistin huoneentaulu” (Tiedotustutkimus 1986:3, 64–71) esittelee toimittajakunnalle kysymyksiä siitä, kuinka journalismi voisi hyödyntää naisnäkökulmaa, naisliikkeen ja naistutkimuksen antia. Nummijoki ihmettelee naisjournalistien välisen sisarellisuuden puutetta, ikään kuin solidaarisuus naistoimittajien kesken olisi tyystin poissa (emt., 64). Nummijoki ihmettelee, miten tiedotusvälineet ovat voineet vuoteen 1986 saakka jättää nais erityisen tietoisuuden vaille huomiota (emt., 65).

Naistoimittajille hän haluaa esitellä naistutkimuksen ja kattavammin naisliikkeen perusajatuksia, joiden varassa toimittaja voisi vapautua häntä itseään sortavista käytänteistä.

”Feminismissä painotetaan jokaisen naisen yksilöllisyyttä, hänen oikeuttaan ja velvollisuuttaan kuunnella omaa itseään, hänen kehittyvää kykyään tehdä sen mukaisia ratkaisuja ja yleensä naisen vapautumisen kannalta välttämätöntä mahdollisuutta elää valitsemallaan tavalla.” (Nummijoki 1986, 66.)

Feministisen tutkimuksen keskeisimmistä ajatuksista Nummijoki nostaa esiin fraasin ”henkilökohtainen on poliittista” ja havainnollistaa ajattelutapaa nostamalla naisen ruumiin yhteiskunnallisten neuvottelujen ja vallankäytön esimerkkialueeksi (emt., 67). Jotta journalismin parissa työskentelevä naisväki voisi vapautua, tai ehkä osuvammin vapauttaa itse itsensä, on väen ensin tunnistettava sortoa aiheuttavat rakenteet ja käytännöt. Vasta tunnistamisen jälkeen emansipaatio on mahdollinen

(emt., 68). Loppujen lopuksi naistoimittajuuden emansipaatio voisi johtaa tilanteeseen, jossa toimittajuutta edustaisi ensisijassa ihminen, ei sukupuoli (emt., 71). Näin ollen naistoimittajien vapautuminen alistavien rakenteiden alta johtaisi koko sukupuolieron häivyttämiseen, jopa purkamiseen.

Erkki Karvosen artikkeli ”Sukupuolen tutkimus kulttuuritutkimuksena” (Tiedotustutkimus 1992:1, 71–74) tuo esille kulttuurisissa tutkimussuuntauksissa käytetyn ”kolmijäsenisen merkitysrelaation” ja sukupuolentutkimuksen suhteen. Tällä kolmijäsenisellä merkitysrelaatiolla Karvonen tarkoittaa sukupuolten representaatioita tutkittaessa sitä, että on hyödyllistä ottaa käyttöön perinteisen merkityksen ja ymmärryksen kahtiajaon lisäksi kolmas tekijä, välittäjä. Karvosen esimerkkinä on naiskuva, jota tutkitaan esimerkiksi tiedotusvälineiden avulla. Tässä yhteydessä tiedotusvälineet ovat välittäjän paikalla ja siten aina osa naiskuvista syntyviä tulkintoja. (Emt., 72.)

Karvosen mukaan juuri feminismissä on tavoitteena muuttaa yhtälön kolmatta osaa, ”kaikkea ymmärrystä välittävää” osaa (emt., 73). Ennen välittävän osan muutosta eivät yksilötkään voi muuttua.

”[Näin] representaatiot ovat sosiaalisen sukupuolen (gender) konstruktioiden uudelleen tuottamisen (uusintamisen) paikkoja, mutta myös mahdollisen muuttamisen ja eri tavoin tuottamisen paikkoja.”
(Karvonen 1992, 74.)

Vaikka sukupuolen(kin) toisin esittäminen on mahdollista, Karvonen muistuttaa, että toisin esittämisellä voi yksilölle olla kova hinta. Esimerkiksi mediarepresentaatioista suuresti poikkeava naiseuden esittäminen voi johtaa yksilötasolla torjunnan kokemuksiin. Näin ollen feminismikin oikeastaan kamppailee ”kulttuurista kolmatta” vastaan eikä niinkään yksittäisten tosielämän ihmisten esityksiä vastaan. Suuri kysymys piilee siinä, kuinka tätä ”kulttuurista kolmatta” pystyttäisiin muuttamaan. (Emt., 74.) Sukupuolta representoidaan kulttuuriteollisuudessa ja yksilöt enemmän tai vähemmän uusintavat näitä representaatioita omassa henkilökohtaisessa elämässään.

Terhi Rantasen tekstissä ”Yhdestä moneen. Viestinnän oppihistorioiden välttämättömyydestä” (Tiedotustutkimus 1994:2, 21–29) pureudutaan siihen, miten naiset loistavat poissaolollaan viestinnän oppihistorian esityksistä. Ongelmallista on, että oppihistoriat yleensäkin kirjoitetaan käyttämällä pääosin vain kirjoitettuja lähteitä. Naisten osuus viestinnän alan julkaisuissa on äärimmäisen pieni. Vaikka jo

1940-luvulla naisetkin nousivat puhujanpönttöön konferensseissa, ei näistä esiintymisistä ja esityksistä ole viestinnän historiankirjoituksissa juurikaan mainintoja (emt., 26–27). Toiseksi tutkimuskysymyksen kannalta mielenkiintoiseksi huomioksi Rantanen kirjaa, että koko viestinnän oppihistoria tuntuu näyttäytyvän vain paradigmoina ja koulukuntina. Ikään kuin tieteenala haluaisi väkisin istuttaa itsensä tiukkaan muottiin pitääkseen kiinni niin sanotusta oikeasta tieteestä (emt., 28). Juuri tällaisen epistemologisen järjestelmän ylläpitoa feministinen tutkimus pyrkii itsekritiikissään purkamaan hyväksyen teoreettisen kentän jatkuvan liikkumisen ja vaikeasti hahmotettavuuden.

Suorasanaisesti feminististä joukkoviestinnän tutkimusta käsittelee kirjoituksessaan (Maistuisiko omena pahantiedonpuusta, oi Eeva? Feministisen tutkimuksen metodologiasta, *Tiedotustutkimus* 1994:2, 31–41) Tarja Savolainen. Savolainen väittää, että suomalainen viestinnän tutkimus on taipuvainen sukupuolisokeuteen ja toisaalta tekeillä oleva feministinen viestinnän tutkimus on aivan liikaa keskittynyt ainoastaan televisio- ja elokuvatutkimukseen. Savolaisen mukaan tieto sukupuolesta aiempaa laajemmalla viestinnän kentältä on feministiselle tutkimukselle ja naisliikkeelle itselleen ehdottoman tärkeää. (Emt., 32.)

Feministisen tutkimuksen tärkeä tehtävä olisikin nimetä ja nostaa esiin ongelmia, joita ei muka ole olemassa. Jotta tämä onnistuisi, on feministinen tutkimusote kiinteästi ymmärrettävä yhteydessä vallan ja epätasa-arvon näkökulmiin. Ei riitä, että viestinnän tutkimuksessa keskitytään tekemään määrällisiä tutkimuksia sukupuolten esiintymisistä. Feministinen tutkimusote vaatii ”hierarkioiden ja alistusjärjestelmien” näkemistä ja paljastamista. (Emt., 33.) Tutkijan tavoitteena on sukupuolijärjestelmän toiminnan ja sukupuolen merkityksen ymmärtäminen (emt., 32). Savolaisen esityksessä tällaista feminististä metodologiaa rakennetaan viiden näkökulman avulla: ”---yksityisen alue, reproduktio, naiskulttuuri- ja traditio, subjektin konstruktio diskursiivisesti ja naisten alistaminen” (emt., 31).

6.3.3 Tieto-opillisten jaottelujen hyödyntäminen

Vaikka Iris Ruohon kaksi tekstiä³⁸ ovatkin aineiston seitsemästä muusta artikkelista eroten ensikädessä tarkemmin rajattuja koskemaan juuri televisiotutkimusta ja eritoten naissisältöjä ja naisille suunnattuja sisältöjä koskevaa tutkimusta, käyttää Ruoho apunaan kuitenkin viestinnän tutkimuksen naistutkimuksellisia teoriakehikkoja tavoin, jotka vastaavat osuvasti tutkimuskysymykseeni naistutkimuksen epistemologisesta kehityksestä median tutkimisessa.

”Mä en haluu mekkoo! Naispuolisen katsojan jäljillä” (1992:1, 62–70) artikkelissa esitetetään Ruohon nimeämän ”tiedotusopillisen naistutkimuksen” (emt., 62) teoreettista rakentumista Tiedotustutkimus-lehdelle ennennäkemättömän selkeällä tavalla.

Ruoho erittelee Julia Kristevan ja Ann E. Kaplanin teorioista johtaen tutkimuksen kolmivaiheisen kehityskaaren. Ensimmäisessä vaiheessa sukupuolen esiinottanut tutkimus keskittyi sukupuoliroolien tutkimukseen ja määrälliseen analyysiin. Toisessa vaiheessa naiskuvien tutkimus yleistyi ja alkoi keskustelu erityisestä ”naiskulttuurista” ja naisen erosta suhteessa mieheen. Kolmannessa vaiheessa (1990-luvun alussa) sukupuolisuuden, maskuliinisuuden ja feminiinisuuden, kahtiajakoa alettiin murentaa, purkaa, ja naisten keskinäisille eroille alettiin tehdä näkyviä paikkoja tutkimusteksteissä. (Emt., 62–63.)

Artikkelissaan erityisesti television naiskuvatutkimusta pohtinut Ruoho päätyy toteamaan, että televisiosarjojen kuluttajat voivat käyttää sarjojen parissa useita erilaisia lukutapoja. Siksi perinteisestä naiskuva-ajattelusta poiketen myös samaistumismahdollisuuksia on aina enemmän kuin yksi. (Emt., 68.)

Toisessa selkeästi naistutkimuksen epistemologian kehitystä erittelevässä artikkelissa ”Saippuoiden feministinen kritiikki: naiseuden ja saippuoiden yhteydestä eron politisointiin” (1994:2, 42–55) Iris Ruoho esittelee Rosi Braidotin teoriaa saippuaopperoiden tutkimukseen sovellettuna. Ruohoa kiinnostavien saippuaopperoiden tutkimusta on tehty sukupuolieroa neutralisoivana tutkimuksena, sukupuolieroa korostavana tutkimuksena ja sukupuolieroa ”politisoivana”,

³⁸ ”Mä en haluu mekkoo!” Naispuolisen katsojan jäljillä, Tiedotustutkimus 1992:1, 62–70 ja Saippuoiden feministinen kritiikki: naiseuden ja saippuoiden yhteydestä eron politisointiin, Tiedotustutkimus 1994:2, 42–55.

dekonstruoivana tutkimuksena. Ruoho myös osoittaa, että saippuaopperoiden tutkimuslinjat myötäilevät naistutkimuksellisia kehityslinjoja:

”Historiallisesti ajatellen nämä [eri ajat] vastaavat tasa-arvotutkimusta, nais erityistä feminististä tutkimusta ja postfeminististä eroja dekonstruoivaa tutkimusta.” (Ruoho, 1994:2, 43.)

Eri tutkimusnäkökulmissa, jotka osittain ovat olemassa myös limittäin, yhtäaikaisesti, suhtaudutaan siis sukupuolieroon lähtökohtaisesti eri tavoin.

Saippuaopperan merkityksellisyys sukupuolisia(kin) sosiaalisia merkityksiä luovana koneistona on Ruohon mukaan peruste feministisen tutkimuksen osoittamalle mielenkiinnolle tutkimuskohdetta kohtaan. Sosiaalisia merkityksiä luovat ”diskursiiviset käytännöt” innostavat tutkijaa pohtimaan tutkimuskohteen suhdetta yhteiskunnalliseen valtaan. (Emt., 53.)

6.4 Epistemologiset suhteet

Tässä luvussa analysoidaan yllä ryhmiteltyjen artikkeleiden suhdetta aiemmin esiteltyyn teoriaan feministisen tutkimuksen epistemologian kehityksestä (ks. luku 6.1). Johanna Materon (1996) koostama feministisen epistemologian kehitys voidaan tiivistää kolmeen näkökulmaan: tutkimus voi olla 1) tasa-arvokeskeistä, 2) nais erityistä tai 3) moninaisia eroja korostavaa, postmodernia. Aineistoni artikkeleissa nämä erilaiset epistemologiset näkökulmat esiintyvät limittäin eivätkä näy olevan toisiaan poissulkevia. Yhdessäkään artikkelissa ei lähdetä siitä, että nyt käsillä oleva kirjoitus olisi koostettu ainoastaan yhdestä tietystä tiedonteoreettisesta näkökulmasta. Artikkeleiden luokittelu kolmeen toisistaan yhtäältä erillään olemassaolevaan ja toisaalta päällekkäin ilmenevään epistemologiseen näkökulmaan on tuotettu laadullisen sisällönanalyysin periaatetta noudattaen, lähiluennan ja yhteisten ja eriävien sisältöjen korostamisen avulla. Analyysin tavoitteena on ryhmitellä aineistoa suhteessa kolmijakoiseen feministisen epistemologian malliin ja tutkia, mikä tai mitkä näkökulmat ovat Tiedotustutkimus-lehden feministisissä tiedonteoreettisissa teksteissä saaneet eniten jalansijaa, mitkä vähiten.

Puhtaasti sukupuolten määrälliseen analysointiin ja tasa-arvotoiveisiin keskittyy aineistossani Terhi Rantanen (1994). Rantasen artikkelissa keskitytään tuomaan esiin naisten lukumäärä eli puuttuminen viestinnän oppihistoriasta. Tätä myöten Rantanen esittää vaatimuksen asiantilan korjaamisesta eli sukupuolten välisen tasa-arvon

palauttamisesta myös viestinnän oppihistoriaan (Rantanen 1994, 26-27). Epistemologisesti tasa-arvokeskeistä keskustelua voidaan pitää arvokkaana siksi, ettei minkäänlainen nais erityinen tai postmoderni tutkimus ole mahdollista ennen kuin tasa-arvokysymykseen on puututtu.

Selkeimmin feministisen epistemologian teoriat nousevat esille Iris Ruohon artikkeleissa (1992 ja 1994). Teksteissä nimetään suoraan kolme tieto-opillisesti keskeistä lähestymistapaa: sukupuolten määrällinen analyysi, sukupuolieron korostaminen ja lopulta sukupuolieron purkaminen. Nämä Ruohon esittelemät lähestymistavat ovat samat mitä Johanna Materon erittelyssä on käyty läpi. Ruoho esittelee eri epistemologisten määrittelyjen avulla omia tutkimuskohteitaan.

Iris Ruoho kuitenkin korostaa, että hänen hyväksikäyttämänsä Julia Kristevan naisliikkeen kolmivaiheinen jako (jota Johanna Materon teoriassakin siis sovelletaan), on kyseenalainen analyysin väline yksioikaisuutensa vuoksi. Artikkelissa muistutetaan, ettei yhtäkään tutkimusta oikeastaan saa mahtumaan vain yhden tietyn vaiheen sisälle. (Ruoho 1992, 63.) Ajatus näiden naisliikkeen vaiheiden päällekkäisyyksistä näyttäytyy selkeästi myös tämän tutkimuksen aineistoa analysoidessa.

Eritoten omaa tutkimuskohdettaan (saippuaopperaa) ajatellen Ruoho tunnistaa jo tehdystä tutkimuksen vuoden 1994 artikkelissaan kolme vaihetta, jotka tulevat myös selkeästi Johanna Materon mukaisen mallin mukaan nimetyksi (Ruoho 1994, 43). Samassa artikkelissa Ruoho sivuaa ajatuksena Materon esittelemää ”feminististä synteesiprojektia” toteamalla, että (sukupuoli)eroa korostava, nais erityinen tutkimus ja postmoderni, koko sukupuolieron politisoiva ja kyseenalaistava tutkimus elävät paraikaa rinnakkain (emt., 52).

Irma Kaarina Halosen kirjoituksessa (1986) korostetaan nais erityistä, sukupuolieroa painottavaa näkökulmaa. Halonen pohtii keinoja, joilla journalismista voisi tulla yksi naisten ”vapauttamisen” areena ja mitä naiset itse voisivat asian eteen tehdä (Halonen 1986, 5). Johanna Materon esityksessä tämä aspekti näkyy sukupuolieron neutralisoivan ja sukupuolta dekonstruoivan välissä. Aino Saarinen sen sijaan haastaa niin sanotun normaalitieteen harjoittamaa ”dikotomisuutta”, ja vaikkakin tavoitteena on naisehtoisen tutkimuksen lisääminen, on sen tavoite kuitenkin kaikenlaisten mustavalkoisuuksien ja kahtiajakojen esille tuominen (Saarinen 1986,

22). Saarisen artikkelissa siis tavoitetaan sekä sukupuolieron korostamiseen tyypillinen epistemologinen näkemys, mutta jo hahmotellaan moninaisten erojen näkemistä ja sukupuolikategorioiden horjuttamista.

Seija Nummijoen tekstissä (1986) painotetaan nais erityisen löytämisen ja esiinnostamisen tärkeyttä (Nummijoki 1986, 65). Pelkkä tasa-arvokeskeiseen ajatteluun tähtäävä toiminta ei riitä, sillä sukupuolten välillä vallitseva ”alistussuhde” piilee rakenteissa eikä siten ole redusoitavissa pelkästään yksilötasolle (emt., 70). Vaikka Nummijoki tuo värikkäästikin esiin nais erityisen merkitystä, tärkein tavoite (journalismin tekemisessä) olisi löytää yksilöstä ”kokonainen ihminen” (emt., 71). Siispä nais erityisistä vaatimuksistaan huolimatta Nummijoen tekstissä päädytään myös haaveilemaan moninaisten erojen tunnistamisesta ja sukupuolieron yli näkemisestä. Vahvimmat argumentit hän kuitenkin suuntaan nimenomaan nais erityiseen ja sukupuolieroa korostavaan näkökulmaan.

Erkki Karvosen artikkelissa (1992) argumentoidaan sen puolesta, että sukupuoli on jotain jatkuvasti erilaisissa välineissä ja suhteissa tuotettavaa. Tekstissä nostetaan esiin, että juuri feminismi tehtävänä ja tavoitteena on vaikuttaa noihin tuotoksiin. Tieto-opillisesti asetelmaa tarkastellen Karvonen siis kirjoittaa, sukupuoli on jotain jatkuvasti muovautuvaa ja tehtävää. Feminismin, ja sen sisältäen feministisen tutkimuksen, tehtävänä on ”kulttuuristen kolmansien” (tässä esimerkkitapauksessa mediarepresentaatioiden) tunnistaminen ja muuttaminen. Johanna Materon epistemologista esitystä ajatellen Erkki Karvosen artikkelissa suhtaudutaan myönteisesti moninaisiin eroihin ja näin ollen Karvosen kirjoitusote on hyvin lähellä postmodernin feministisen tutkimuksen ihanteita.

Henrika Zilliacus-Tikkanen artikkelissa (1992) todetaan suoraan, ettei naistutkimuksellisen tutkimuksen tekeminen ole hedelmällistä kiinnittymällä mihinkään yhteen tiettyyn teoriakehikkoon (Zilliacus-Tikkanen 1992, 78). Artikkelissa käydään läpi sukupuolta huomioivaa ja myös naiset erityisesti huomioivaa tutkimusta, mutta samalla ikään kuin esitetään vaatimus, että tämä tähänastinen ei riitä vaan tutkimusotteissa on tavoiteltava pidemmälle menevää purkamisen ihannetta. Tätä purkamistyötä olisi syytä tehdä nimenomaan yhteiskunnallisten rakenteiden ja arvojen parissa. (Emt., 76.) Näin ollen Zilliacus-Tikkanen käy läpi epistemologisesti koko kolmijakoisen joukon näkökulmia, antaen

osittain arvoa tasa-arvovaatimukseen perustuvalla tutkimuksella, sukupuolieroa ja nais erityisyyttä korostavalle tutkimukselle mutta eritoten argumentoi moninaisten erojen ja sukupuolieron tunnistamista pidemmälle menevän tutkimuksen puolesta (emt., 76). Johanna Materon kolmivaiheisessa epistemologisessa mallissa Zilliacus-Tikkasen 1990-luvulla esittämä toive on yhtäläinen postmodernin feministisen tutkimuksen ihanteiden kanssa.

Tarja Savolaisen artikkelin (1994) suhde feministisiin epistemologioihin on monisyinen: artikkelissa käydään läpi niin tasa-arvokeskeistä, nais erityistä kuin moninaisia erojakin korostavaa tutkimusta (Savolainen 1994, 34). Tasa-arvokeskeistä tutkimusta tarvittiin, jotta nais erityistä tutkimusta voitiin alkaa tehdä (emt., 35). Oman kantansa feministiseen tutkimukseen Savolainen ilmaisee selkeästi aukikirjoittamalla, että feministinen tutkimus on nimenomaan tutkimuksen lähestymistapa, ei kohde:

”--jossa huomio kohdistuu sukupuolen, sukupuolijärjestelmän ja sukupuolieron tutkimiseen vallan ja epätasa-arvon näkökulmasta ja tällöin on keskeistä alistamisen ja hallinnan analysointi sekä poliittisten muutosstrategioiden etsiminen naisten aseman parantamiseksi ja sukupuolijärjestelmän muuttamiseksi.” (Savolainen 1994, 33.)

Tutkimusotteen vaade on siis selvästi myös nais erityinen. Savolainen painottaa, ettei pelkkä feministisen teorian hyödyntäminen tutkimustyössä riitä: nimenomaan metodologian, lähestymistapojen, on oltava juurrutettuja feminismiin itseensä (emt., 34). Postmoderni epistemologia näyttäytyy artikkelissa lähinnä subjektien konstruktivisuuden käsittelyssä. Koska subjektien ajatellaan olevan erilaisten yhteiskunnallisten näyttämöiden seassa diskursiivisesti rakentuneita, myös sukupuolet ovat. Konstruktio on pyrittävä purkamaan ja tämä purkamistyö liittyy kiinteästi postmoderniin tutkimusihanteeseen (Matero 1996, esim. 260, 262).

7 MITÄ SUKUPUOLESTA ON VOITU TIETÄÄ?

Tässä luvussa eritellään analyysilukujen pohjalta syntyneitä tuloksia. Tutkimuskysymyksen mukaisesti pohditaan, kuinka feministinen epistemologia näkyi Tiedotustutkimus-lehden artikkeleissa ja millainen suhde lehtiaineiston sisällöllä lopulta on teoreettiseen alustukseen feministisistä epistemologioista. Oliko Johanna Materon esittelemä tiedon teoreettinen jaottelu (ks. luku 6.1) nähtävissä aineiston artikkeleissa? Entä astuttiinko aineistossa jo kolmijakoisen erittelyn lisäksi Materon nimeämän ”feministisen synteeriprojektin” piiriin, vai jäikö postmodernin tutkimuksen jälkeisten tutkimusihanteiden hahmottelu vasta alkutekijöihinsä? Tutkimuskysymyksen kannalta on tarkoituksena hahmotella sitä, millaista feminististä tietoa Tiedotustutkimus-lehden artikkeleissa oli epistemologisesti mahdollista tuottaa.

Luvussa käydään ensin läpi laajemman 55 artikkelin pinnallisen analysoinnin perusteella kootut havainnot. Runsaasta aineistosta huolimatta varsinaiseen analyysiin päätyi määrällisesti melko vähän tuloksia aineiston laajuuden hallittavuuden takia. Siitä huolimatta tulosten raportoinnissa on syytä kiinnittää huomiota niihin tiedon murusiin, joita 55 artikkelin sisällönanalyttinen lähiluenta tuotti. Tästä työstä voi olla käytännön hyötyä muille yleisemmästä aihepiiristä, feministisistä median tutkimuksesta kiinnostuneille. Kaiken kaikkiaan 469 Tiedotustutkimus-lehden elinkaaren aikana kirjoitetusta artikkelista rajattu 55 artikkelin aineisto on jo sinällään yksi tutkimustulos ja kertoo määrällisesti feministisen näkökulman suhteellisesta laajuudesta tai kapeudesta lehden historiassa.

7.1 Sukupuolesta tehdyt tutkimukset

Alaluvussa 7.1 eritellään 55 artikkelin aineistosta tehtyjä sisällönanalyttisiä tuloksia. Tulosten raportoinnin tavoitteena on koostaa tietoja, joiden varassa aihepiiristä, feministisistä median tutkimuksesta, kiinnostunut voi mahdollisesti helpommalla työllä löytää Tiedotustutkimus-lehden historiasta etsimänsä. Tulososiossa voidaan luonnostella kuva aineiston artikkelien kirjoittajista, siitä, ketkä aihepiirin parissa ovat halunneet päästä ääneen tai toisaalta on päästetty ääneen, sekä siitä, millaisista aihepiireistä ja aineistoista käsin kirjoituksia lehteen on tehty. Tämän

perusteella pystytään toteamaan perustellusti jotain siitä, millaista feminististä tutkimusta Tiedotustutkimus-lehden sivuilla vuosina 1978—2008 tehtiin.

12 vuosikertaa lukuunottamatta feminististä tutkimusta julkaistiin Tiedotustutkimuksessa vuosittain. Vuodet 1986 (kahdeksan artikkelia), 1988 (kahdeksan) ja 2002 (seitsemän artikkelia) olivat feministisen artikkelikirjoittelun kannalta määrällisesti runsaimmat.

Aineiston kirjoittajien taustojen luokittelu osoittautui haastavaksi Tiedotustutkimuksen vaihtelevien käytäntöjen vuoksi. Vasta vuodesta 1997 eteenpäin jokaisen artikkelitekstin yhteyteen kirjattiin artikkelin kirjoittajan tutkintonimike, pääaine tai pääainelaitos ja korkeakoulu. Aineiston 55 tekstillä oli yhteensä 44 eri kirjoittajaa. Heistä yhdeksän oli miehiä ja miehet kirjoittivat 55 artikkelista yhteensä 11. Naiskirjoittajia oli 36 ja he kirjoittivat yhteensä 44 artikkelia. Enemmän kuin yhden artikkelin kirjoitti kahdeksan kirjoittajaa, joista mainittakoon tuotteliaimmat eli Irma-Kaarina Halonen (1986:3, 1988:2 ja 2002:3), Tarja Savolainen (1986:3, 1994:2 ja 1995:1), Susanna Paasonen (1997:2, 1999:4 ja 2003:3) ja Iiris Ruoho (1992:1, 1993:1, 1994:2 ja 2001:3). Vain kaksi artikkelia kirjoitettiin kahden henkilön voimin (Ahonen ja Rajalahti, 1988:2 ja Husu ja Tainio, 2004:4–5).

Yhdentoista kirjoituksen kohdalla kirjoittajien taustoista ei kerrottu mitään. Muilta osin korkeakoulukuntien edustavuudessa nousee parhaiten esiin yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Yliopistojen välillä kirjoittajien taustatiedoissa, joko opiskelijan tai henkilökunnan ominaisuudessa, saa eniten mainintoja Tampereen yliopisto, Turun yliopisto ja Helsingin yliopisto. Tampereen yliopisto artikkelien kirjoittajien taustatietojen vertailussa useimmin mainittu taustatieto. Huomionarvoista tosin on se, että tamperelaisten tekstien ylivalta selkeästi alkoi taittumaan 2000-luvun alun jälkeen ja muun muassa Turun ja Helsingin yliopistoista tuli paremmin edustettuja.

Aineiston artikkelien aihepiirit jakaantuivat laajalle skaalalle. Aihepiirien tunnistettaviksi alaluokiksi nimettiin naistutkimuksen suhde tiedotusoppiin (joka on tämän tutkielman varsinaisen tutkimuskysymyksen kohteena ollut analyysin kohde), mainonta, televisiotutkimus, median kuluttaminen ja joukkotiedotusvälinekäyttäytyminen, sukupuolten vertailu, journalismi ja lehdet,

queertutkimus, feministinen tutkimus, viestinnän tutkimus, elokuva ja internet sekä ruumiillisuus ja naiskuva/mieskuvatutkimus. Artikkelin aineistoina käytettiin eniten aiempaa viestinnän tutkimushistoriaa, televisiota, yleistä uutisointia, rajatumpaa lehtijournalismia ja elokuvia. Aihepiirien ja aineistojen selvärajainen yksinkertaistaminen alaluokkiin osoittautui siltä osin mahdottomaksi, että usea artikkeli sisälsi useamman kuin yhden aiheen ja useassa kirjoituksessa käytettiin myös useampaa kuin yhtä aineistoa³⁹. Analyysin lopputuloksina luonnehditaan yleisellä tasolla määrällisesti eniten palstatilaa saaneita aihepiirejä ja aineistoja.

Pääosin jonkun enemmän tai vähemmän spesifin aihe-alueen aiempaa tutkimusta keskityttiin analysoimaan yhteensä 20 artikkelissa⁴⁰. Lehtiaineistoja käytettiin yhteensä 21 artikkelissa. Televisiota televisioaineiston turvin tutkittiin yhdessätoista artikkelissa. Kuten jo aiemmin tässä luvussa on todettu, yhdeksän artikkelia käsitteli feministisen tutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen välistä suhdetta. Naistenlehtiaineistoa tarkasteltiin kolmessa artikkelissa, pornografiaa kahdessa ja miestenlehtiä kahdessa artikkelissa. Internetistä kerättyä aineistoa käytettiin kolmessa tekstissä. Haastatteluaineistoa käytettiin kolmessa artikkelissa. Määrällisesti sisäkkäin ja päällekkäin esiintyneiden aihepiirien ja aineistojen takia alaluokkien tiukka jaottelu ei onnistu, mutta yleisellä tasolla voidaan todeta, että televisio- ja lehtiaineistot ja –aiheet ovat olleet Tiedotustutkimuksen feministisen tutkimushistorian suosituimpia alueita.

Aihepiirien ja aineistojen suhteen yksi poissaolollaan erottuva alue on median taloudelliset rakenteet. On syytä kysyä, miksi feministitutkijat eivät ole kokeneet tarpeelliseksi tutkia rahavallan ja mediavallan yhteyksiä.

Lehden feminististen artikkeleiden siteeratuimmat lähdeluetteloista löytyvät teoreetikot olivat Judith Butler, Teresa de Lauretis, Laura Mulvey ja Ang Len. Tämä yleisimpien lähdeteoreetikoiden suosittuus menee yksi yhteen suomalaisen alan perusteoksen ”Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen” (Mäkelä

³⁹ Esimerkiksi Saukko, Paula (1995:2, 40–54): ”Tyttörukat kulttuurin ansassa.” Syömähäiriöt ja niiden esittämisen politiikka. Artikkelissa aiheena yhtäältä syömishäiriöiden mediaesitykset ja toisaalta näiden esitysten poliittisuus, aineistona kirjallisuutta, lehtijuttuja ja artikkelin tekijän omia kokemuksia aiheesta.

⁴⁰ Toisaalta esimerkiksi Iris Ruohon artikkelit (1992:1 ja 1994:2) käsittelevät aihepiirin puolesta myös televisiosisältöjä, mutta lähtökohtaisesti analyysissa teoriakeskeisiksi teksteiksi luettiin aiemman tutkimuksen varaan vahvasti nojaavat artikkelit. Ruohon kaksi tekstiä on tästä aihepiirien sekakäytöstä tyyppiesimerkki.

et. al, 2006) näkemyksen kanssa: Suomessa tehty alan tutkimus on pitkälti juuri naiskuvatutkimusta ja katseen politiikan tutkimusta. Butler, de Lauretis ja Mulvey ovat näiden alojen klassikoita. (Emt., 43.)

Kokonaisuudessaan Tiedotustutkimus-lehden 1978-2008 julkaisuista feministisen tutkimuksen suhteen voidaan todeta, että yksittäisten tapaustutkimusten raportointi oli yleisempää kuin esimerkiksi omaksi ryppääkseen nivoutunut epistemologisten kysymysten käsittelyä koskevan keskustelun julkaisu. Tämä johtaa helposti tutkimuskentän hajanaisuuden tunteeseen. Vaikka feministisen median tutkimuksen ala on tieteenhistoriallisesti nuori, on aiheellista kysyä, tarvittaisiinko ajoittain jo tehdyn tutkimuksen kokoavia katsauksia, kenties samantyyppisellä ajatuksella kuin millä tätä tutkielmaa ryhdyttiin kirjoittamaan.

7.2 Feministisen tietämisen mahdollisuudet

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen teoriaohjaavan sisällönanalyysin lopputuloksia.

Tieteenfilosofiksi luonnehdituille teksteille oli ylimalkaan yhteistä niiden problematisoiva suhtautuminen sukupuolen käsitteeseen sinänsä. 1980-luvun teksteissä keskityttiin korostamaan yhteiskunnallisten rakenteiden roolia sukupuolen konstruktioissa, kun taas 1990-luvulle tultaessa haluttiin muistuttaa, etteivät julkiset esitykset sido yksilöä toistamaan sukupuolta automaattisesti samoin. Artikkeleiden hengessä tapahtui ikään kuin luonnollinen kronologinen siirtymä nais erityisestä sormella osoittamisesta kohti sukupuolen performatiivisuuden auvoista emansipatoriaa.

Epistemologisen analyysin teoriapohjana käytettiin Johanna Materon koostamaa kolmijakoista epistemologista esitystä (ks. luku 4.1), jonka mukaan feminististä tietoa tuotetaan kolmesta erilaisesta näkökulmasta: 1) tasa-arvokeskeisestä, 2) nais erityisestä, sukupuolieroa korostavasta tai 3) postmodernista, monien erojen näkökulmasta. Analyysiluvussa 6.4 aineiston sisältöjä vertailtiin tähän Materon koostamaan teoriakokonaisuuteen.

Analyysin tulokset on pelkistettävissä seuraavan taulukon sisältöön:

Artikkelien epistemologiset painopisteet (Taulukko 2)

TASA-ARVOKESKEINEN	NAISERITYINEN	POSTMODERNI
Rantanen (1994)		
	Halonen (1986)	
	Saarinan (1986)	Saarinan (1986)
	Nummijoki (1986)	Nummijoki (1986)
		Karvonen (1992)
Zilliacus-Tikkanen (1992)	Zilliacus-Tikkanen (1992)	Zilliacus-Tikkanen (1992)
Savolainen (1994)	Savolainen (1994)	Savolainen (1994)
Ruoho (1992)	Ruoho (1992)	Ruoho (1992)
Ruoho (1994)	Ruoho (1994)	Ruoho (1994)

Ylläolevaan taulukkoon on sijoitettu kaikki aineiston yhdeksän artikkelia suhteessa Materon kolmijakoiseen feministisen epistemologian esitykseen. Kunkin artikkelin erityinen epistemologinen näkökulma on merkattu taulukkoon artikkelin lihavoinnilla suhteessa kyseiseen epistemologiseen näkökulmaan. Normaalifontilla taulukoidut tulokset osoittavat, että saman tekstin sisällä otettiin huomioon ja nostettiin esiin useampia kuin yksi epistemologinen näkökulma. Artikkeleiden luokittelu suhteessa näihin tiettyihin epistemologisiin tulokulmiin on kuitenkin loppujen lopuksi enemmän tai vähemmän keinotekoinen: esimerkiksi Tarja Savolaisen artikkeli (1994) on pääpiirteiltään selkeän postmodernistiseen epistemologiaan kurottava, mutta myös kuitenkin ärhäkän nais erityisiä ihanteita painottava. Kuten analyysiluvuissa 6.3 ja 6.4 tuli esille, suurin osa artikkeleista yhdisteli feministisen epistemologian eri lähestymistapoja. Vain kolme (Rantanen, 1994; Halonen, 1986 ja Karvonen, 1992) artikkelia oli selkeästi kiinnittynyt yhteen epistemologiseen näkökulmaan kerrallaan.

Vuoden 1986 artikkeleissa korostui kärkeväkin nais erityisyyden vaade. Analyysin päätteeksi tämä tuntuu ymmärrettävältä, kun otetaan huomioon se, millaiseen median tutkimuksen ympäristöön feminististä näkökulmaa oltiin tuomassa: eihän Tiedotustutkimuksessa tätä ennen lähtökohtaisesti feminististä tutkimusta oltu julkaistu. Naista, tai sen paremmin sukupuolta ylipäätään, ei muutamaa pinnallista poikkeusta lukuunottamatta oltu tutkittu, eikä varsinkaan naisten lähtökohdista.

Sekä nais erityinen, sukupuolieroa korostava että postmoderni, subjektin dekonstruoimiseen ja moniin eroihin keskittyvä tiedonintressi saivat

Tiedotustutkimuksen artikkeleissa eniten näkyvyyttä. 1990-luvun puolella julkaistuista teksteistä voi myös todeta, että Johanna Materon ”feministiseksi synteesiprojektiksi” nimeämä, kaikki epistemologiset tulokulmat yhtä aikaa sisältävä näkökulma valtasi feministisen median tutkimuksen metateoreettisen keskusteluilmapiiriin. Kahdessa artikkelissa (Ruoho 1992 ja 1994) todettiin suoraan, ettei epistemologisia näkökulmia tule käyttää jäykästi toisistaan erillään.

Tiedotustutkimuksen feministisen median tutkimuksen epistemologisten pohdintojen kronologiasta on todettavissa, että nais erityinen ja postmoderni näkökulma kulkevat käsikädessä toisiaan poissulkematta. Tämän perusteella teksteissä on laajalti jo tavoiteltu postmodernin jälkeistä, jälleen kerran jonkunlaista kiinteämpää ja kouriintuntuvampaa subjektia kaipaavaa epistemologiaa.

Sukupuolentutkimus kirjoitettiin Tiedotustutkimuksen kolmenkymmenen vuoden mittaiseen historiaan esittelemällä feministiselle median tutkimukselle erilaisia näkökulmia lähestyä tutkimuskohdettaan. Nais erityinen, sukupuolten välistä eroa korostava tutkimus nähtiin feministisen tutkimuksen edistämiseksi elintärkeänä, onhan naisnäkökulmasta lähtevä tutkimus nimenomaan sitä työtä, jonka avulla akatemia ja niin sanottu tosielämä, yksityinen, saadaan vuoropuheluun. Universaali sukupuolinen subjekti, symbolinen Nainen tai Mies, on kuitenkin ongelma ja tämän ongelmanvyyhdin selvittämiseen tarjottiin postmodernia dekonstruktiivisuutta ja kiinteiden subjektien hajottamista. Postmodernin epistemologian nimissä alettiin vaatia huomion kiinnittämistä yhteiskunnallisten valtarakennelmien harjoittamaan konstruktivismiin. Sukupuolten välisen eron tekeminen ei tyydytä postmodernia tutkijaa, vaan eroja on kyettävä näkemään yksilöiden välillä. On siirrytty kauas siitä, mitä tieteen tutkimuksessa oli feministisestä näkökulmasta ensin tehtävä: oli ryhdyttävä vaatimaan tasa-arvokeskeistä tutkimusentekoa. Tasa-arvokeskeistä ja nais erityistä epistemologista tulokulmaa yhdisti konkreettinen sukupuoli, keskusteltiin vielä naisista ja miehistä. Postmodernin tutkimusotteen voi nähdä vastareaktion kiinteiden subjektipositioiden tutkimusmaailmalle.

Tiedotustutkimuksessa vuoteen 1994 tyrehtynyt feministisen median tutkimuksen epistemologisen keskustelun päätepiste on hajanainen. Karvosen (1992), Zilliacus-Tikkasen (1992), Savolaisen (1994) ja Ruohon (1992 ja 1994) artikkeleissa pohditaan postmodernin tutkimusotteen tilannetta, vaatimuksia, mahdollisuuksia ja

vaikeuksia. Postmodernin ihanteen dekonstruktivismi on valunut kauas feminismin alkuperäisistä tarkoituseristä: feminismin yhteiskunnallinen tehtävä on lopettaa naisten sorto. Kuinka postmoderni voisi käytännön tasolla toimia auttavana välineenä, kun naisista puhuminen sinänsä postmodernin periaatteiden mukaisesti on muuttunut mahdottomaksi?

Johanna Materon ”feministiseksi synteesisprojektiksi” nimeämä kokonaisuus voisi toimia postmodernin tutkimusotteen puutteiden tilkitsemisessä (ks. s. 48). Sukupuolieron tunnustavassa ja nais erityisyyden muistavassa epistemologioita yhdistävässä ajatuksessa voimme vielä tietää objektiivisesti jotain kieltämättä tiedon tietäjän subjektiivisuutta. Synteesisprojektissa halutaan siis pitää kiinni rationaalisuudesta, mutta samalla säilyttää kriittinen tutkimusote valistuksen ihanteita kohtaan (Matero, 1996, 263). Feministinen tutkimus täysin irrallaan kosketuspinnasta todelliseen, subjektien kokemaan elämään, ei istu feminismin ihanteisiin, sillä henkilökohtainen on feministisessä filosofiassa aina poliittista (esim. Nummijoki, 1986, 67). Kuinka poliittinen, henkilökohtainen, valta ja hierarkiat voivat kohdata yksilön, jos tutkimustasolla tämä henkilökohtaisen näkökulma sivuutetaan täysin?

8 MITÄ VOIDAAN TIETÄÄ SEURAAVAKSI?

”Löydän itseni yhä uudelleen esittämästä sitä hanakkaa feminististä paarmaa viestinnän valtavirran lehmän kiusana, paarmaa joka ei jätä rauhaan vaan nappailee sieltä täältä lihanpaloja, aiheuttaen toki pieniä rupia, hännäheilahduksia ja toisinaan jopa korjausliikkeitä, mutta häiritsemättä lehmän rauhaa märehdintää kuitenkin oleellisesti.” (Kyrölä, 2008, 75.)

Pohdinta-luvussa eritellään tutkielmassa aukijääneitä kysymyksiä ja arvioidaan tutkielmassa raportoituja vastauksia suhteessa tutkimuksen aluksi esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Aihealueen laajemman tarkastelun kannalta on mielekäästä käydä myös läpi joitain huomioita 2000-luvun mediakulttuurin tutkimusmaisemasta.

Tutkimuksessa ei tyhjentävästi kyetty vastaamaan ainakaan siihen, millaisena sukupuoli näyttäytyi Tiedotustutkimus-lehden artikkeleissa. Tämä johtui pääosin aineiston laajuuden hankalasta käsiteltävyydestä ja ihmistieteissä perustavanlaatuisesta tulkinnallisuuden ongelmasta. Mittavan aineiston yksinkertaistaminen jäykkiin käsiteluokitelmiin osoittautui mahdottomaksi ja esimerkiksi sukupuolta koskevat määritelmät onnistuttiin kirjaamaan vain liiteosiosta löytyvään muistiinpanotyyliseen aineistomatriisiin tutkijan omin sanoin ja tulkinnanvaraisesti.

Vaikka tutkitun tieteenhistorian aihepiireistä kyettiinkin lausumaan jotain, olisi ollut mielenkiintoista tehdä vertailua esimerkiksi muuhun samaan aikaan julkaistuun länsimaiseen feministiseen median tutkimukseen. Tämän tyyppisen vertailun avulla olisi kenties ollut mahdollista osoittaa Tiedotustutkimuksessa toistaiseksi katveeseen jääneitä tutkimusalueita.

Laajan aineiston analyysistä irronneet tulokset kuitenkin ovat kelvollinen kehikko sille, joka on kiinnostunut aihepiiristä ja haluaa löytää Suomessa julkaistun alan perustutkimuksen äärelle vähällä vaivalla. Näin ajateltuna feministisesti viritettyjen artikkeleiden taulukointi ja avainsanojen listaaminen palvelee tarkoitustaan.

Feministisen epistemologian ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yhdistäminen osoittautui analyysin tulosten perusteella onnistuneeksi ja tuli oletettavasti ainakin jossain määrin kanonisoiduksi, koska epistemologisen keskustelun tarvetta ei tuntunut vuoden 1994 jälkeen enää lehden sivuilla olevan. Tutkielman

analyysiluvuissa kävi kuitenkin selväksi, että 1990-luvulla tieteenfilosofiassa alaa vallannut postmodernistinen malli ei istunut feministiseen näkökulmaan aivan ongelmattomasti, ja erityisesti tähän keskusteluun toivoisi jatkoa.

Kun tarkastellaan erityisesti feministisiä epistemologioita suhteessa esimerkiksi kulttuurintutkimuksellisiin epistemologioihin, onko tavoiteltavaa, että feministinen näkökulma sulautettaisiin osaksi valtavirtatiedettä vai onko feministinen näkökulma oma spesifi alueensa aina syystäkin? Yhtäältä feministinen tiedonintressi toivoo tunnustusta tieteen suurissa paradigmoissa, mutta voiko se täysin sitä saada kun samaan aikaan valtavirtaparadigmojen rakenteita ravistellaan ja pyritään purkamaan? Saman kysymyksenasettelun edessä feministinen epistemologia on myös suhteessa median tutkimukseen. On luonteenomaista, ettei feministinen tutkimusote allekirjoita elähtäneitä tutkimusasetelmia ja –kohteita sinänsä. Sen seurauksena feminismi median tutkimuksessa on pysyvästi sekä sisällä että ulkona.

Sinikka Torkkolan (2007) sanoihin on helppo yhtyä: toisaalta on hienoa, että sukupuolentutkimus tuntuu saaneen pysyvän jalansijan meikäläisessäkin akatemiassa, mutta samalla tämä myös merkitsee sitä, että feministisen tutkimusotteen mahdollisuudet tieteenrajaisuuksien ylittämiseen ovat kaventuneet. Onhan feministeillä nyt oma alueensa, jolla tutkimustaan toteuttaa. Torkkolan mukaan media- ja viestintätieteen kohdalla tämä on nähtävissä siinä, että tieteenalakohtaisen feministisen tutkimuksen oletetaan hoituvan sukupuolentutkimuksellisissa instansseissa.

Onko yhä vain niin, että feministisestä epistemologiasta ponnistaen tutkimus todella mahdollistuu vain sukupuolentutkimuksen piirissä? Ja jos on, mistä tämä korkeakoulujärjestelmän rakenteita ajatellen kertoo?

Jotta feministisen median tutkimuksen käytänteissä pysyttäisiin kiinni mielekkyyden ja tuottavuudenkin tasolla, pelkkä postmoderni lingvistinen temppuili ei riitä. On toden teolla pyrittävä ylläpitämään jonkunlaista useat eri epistemologiset lähtökohdat yhtä aikaa huomioon ottavaa otetta, kuten Johanna Matero (1996, 263) esittää. Tämän tutkielman aineistosta olisi voinut myös tarkastella, onnistuuko tämänkaltaisen kokoelmaepistemologian hyödyntäminen sitten käytännön tasolla ja missä määrin.

Palataan lopuksi vielä pohtimaan, millaisten tutkimuskysymysten edessä 2000-luvun feministinen median tutkija työskentelee. Rosalind Gillin (2007) mukaan neoliberalismin ideaalinen subjekti on nykyajan postfeministinen nainen. Tämä nainen seikkailee mediakertomuksissa korostetun ruumiillisena, itseään hallitsevana ja hallinnoivana, objektista hurjasti haluavaksi subjektiksi individualismiin vannovaisena olentona, jossa yhdistävät samalla kertaa niin feministiset kuin anti-feministisetkin toiminnot. Gill usuttaa median tutkijoita tämän ajan henkeä heijastelevan naisolennon perään. Aivan kuin nais erityisestä postmoderniin siirryttäessä, samoin on tämä mediakulttuurin nainen tehnyt vastasiirtonsa feminismiin jo ansaittuja etuja päin.

Olennaista on pohtia, millä epistemologisella otteella uuteen haasteeseen on tartuttava, mutta selvältä vaikuttaa se, että elävällä feministisellä tiedonintressillä on yhtäläillä eläväinen kohde. Se, mitä on mahdollista tietää, ei voi nousta tietämisen esteeksi. Feministisen epistemologian typistäminen yhteen tai toiseen menetelmään ei kelpaa, kun edessä on vielä kartoittamattomien maiden maasto. Tiedonintressien tulee pysyä avoimina muutokselle ja kehitykselle, ja tämä edellyttää tieteentekijöiden välistä jatkuvaa työtä, työn raportointia ja avointa keskustelua.

AINEISTO

Tiedotustutkimus-lehti (1978:1-2008:4–5). Tiedotusopillinen yhdistys ry ja Nordicom.

PAINETUT LÄHTEET

Anttonen, Anneli; Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström (2000) (toim.): Feministejä. Aikamme ajattelijoita. Tampere: Vastapaino.

Butler, Judith (1993): Bodies that matter. On the discursive limits of “sex”. New York: Routledge.

Butler, Judith (1990/2008): Hankala sukupuoli. Alkuperäisteos Gender trouble. Feminism, and the subversion on identity. 2. painos. Suomentaneet Rossi, Leena-Maija & Pulkkinen, Tuija (2008). Helsinki: Gaudeamus.

Carey, James W. (1992): Communication as Culture. Essays on media and society. London: Routledge.

De Beauvoir, Simone (1949/1980): Toinen sukupuoli. Suomentanut Suni, Annikki. 4. painos, 2000. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Gummerus Kirjapaino Oy.

De Lauretis, Teresa (1988): Feminist studies/Critical studies. Macmillan, Basingstoke.

Do Mar Pereira, Maria (2012): ‘Feminist theory is proper knowledge, but...’: The status of feminist scholarship in the academy. Julkaisussa Feminist Theory, 2012:13(3). Sage Publishing, 283–303. Printti vastaanotettu Maria do Mar Pereiran luentotilaisuudessa Jyväskylän yliopistolla vuonna 2013.

Fairclough, Norman (1997): Miten media puhuu. Suomentaneet Blom, Virpi ja Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.

Gill, Rosalind (2007): Postfeminist media culture. Elements of a sensibility. Julkaisussa European journal of cultural studies, 2007:10(a). SAGE Publications, 147–166.

Halonen, Irma-Kaarina, Ruoho, Iris, Savolainen, Tarja ja Zilliacus-Tikkanen, Henrika (2007): Välittämisen tilassa – feminististä mediatutkimusta synnyttämässä. Jyväskylä: Minerva Kustannus.

Juvonen, Tuula, Rossi, Leena-Maija ja Saresma, Tuija (2010) (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.

Kiviniemi, Kari (2001): Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2001) (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.

Koivunen, Anu (1996): Emansipaatio. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere, Vastapaino, 77–110.

Koivunen, Anu (1996): Sorto. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere, Vastapaino, 35–76.

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996): Kritiikki, visiot ja muutos. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino, 9–34.

Kosonen, Päivi (1996): Subjekti. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino, 179–206.

Kosonen, Päivi (1996): Johdanto. Teoksessa Kosonen, Päivi (1996) (toim.): Naissubjekti ja postmoderni. Tampere: Gaudeamus, 7–19.

Kyrölä, Katariina (2008): Feministisen mediatutkijan käänne eli karpäsestä härkänen. Kolumni julkaisussa Tiedotustutkimus 2008:3, Tiedotusopillinen Yhdistys ry., 73–76.

Lappalainen, Päivi (1996): Seksuaalisuus. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino, 207–224.

Liljeström, Marianne (2004): Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.): Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Vastapaino: Tampere, 9–22.

Liljeström, Marianne (1996): Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino, 111–138.

Lloyd, Genevieve (1984/2000): Miehinen järki. ”Mies” ja ”nainen” länsimaisessa filosofiassa. Toinen painos vuodelta 1993. Suomentanut Kylmänen, Marjo, 2000. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Matero, Johanna (1996): Tieto. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996/2004) (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino, 245–270.

Metsämuuronen, Jari (2008): Laadullisen tutkimuksen perusteet. Toinen painos. Jyväskylä: International Methelp Ky.

Mäkelä, Anne, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iris (2006): Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anne, Puustinen, Liisa & Ruoho, Iris (2006) (toim.): Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 15–46.

Nieminen, Hannu ja Sihvonen, Jukka (toim.) (2001): Mediatutkimus. Näkökulmia ja kartoituksia. Turun yliopisto, Mediatutkimus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pietilä, Veikko (1997): Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tampere: Vastapaino.

Ronkainen, Suvi (2004): Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.): Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 44–69.

Rossi, Leena-Maija (2010): Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija ja Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21–38.

- Rubin, Gayle (1975): "The traffic in women: Notes on the 'political economy' of sex". Teoksessa Reiter, Rayna R. (toim.): *Toward an anthropology of women*. New York: Monthly review press, 157–210.
- Ruoho, Iris ja Torkkola, Sinikka (2010): *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Stanley, Liz ja Wise, Sue (2000): But the empress has no clothes! Some awkward questions about the 'missing revolution' in feminist theory. *Julkaisussa Feminist theory*, 2000:1(3), SAGE Publications, 261–288.
- Torkkola, Sinikka (2007): Onko sukupuoli liian lähellä? Pääkirjoitus julkaisussa *Tiedotustutkimus* 2007:2, Tiedotusopillinen yhdistys ry ja Nordicom, 2–3.
- Tripodi, Vera (2011/2014): *Sukupuolen filosofia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen ja Eurooppalaisen filosofian seura ry. Tampere: niin & näin ja Eurooppalaisen filosofian seura ry.
- Tuomi, Jouni (2007): *Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varto, Juha (1992): *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Werner, Laura (2005): Feministinen filosofia likaisena ajatteluna. Teoksessa Oksala, Johanna ja Werner, Laura (toim.): *Feministinen filosofia*. Helsinki: Gaudeamus, 11–24.

MUUT LÄHTEET

- Heikkinen, Kaija (17.10.2005): Johdatus naistutkimukseen. Luento, Joensuun yliopisto, naistutkimuksen oppiaine, luentomuistiinpanot.

LIITE 1

NIMI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	Aihepiiri	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Mainonta ja narsismi	Steinbock, Dan	1982:2, s. 51-64	fil. lis., tutkija, Suomen Akatemia	mainonnan vaikutus kuluttajiin	lehtimainokset, tarkemmin Coca-Cola- ja Mic Mac -mainonta	psyko-analyysi	kaksijakoinen; sukupuolisota käynnissä, jossa "emansipoitunut" nainen ja mies "passiivinen kohde"	kapitalismi; mainoksen ilmapiiri; sukupuoliroolit; seksuaalimurros; massakulttuuri; toisto	Hitler, Adolf; Benjamin, Walter
Mainoselokuvan symbolismi. Johdantoa psykosemiotiikkaan	Steinbock, Dan	1982:4, s. 87-104	FL, VTK, tutkija, Suomen Akatemia	tv-mainokset	Barbarella-hame-mainoselokuvan psyko-semioottinen case-study	psyko-semiotiikka eli psykoanalyysi ja semiotiikka sekä elokuvahistoria	kaksijakoinen; ladattu merkityksillä ja toistoilla; "viattomia" sukupuolen esityksiä ei ole	fallos; toisto; tiedostettu ja tiedostamaton; viattomuus	Freud, Siegmund
Silmäyksiä - Aistien antropologiaan	Sironen, Esa	1983:3, s. 33-41	YK, Jyväskylän yliopisto	median kuluttaminen, tarkemmin pornografian kuluttaminen	pornografia; Helsingin Sanomien yleisöosaston kommentit aiheesta	kulttuuri-historiallinen analyysi (ei aukikirjoitettu)	kaksijakoinen; kulttuurisesti tuotettu; "sukupuolten aistillisuuden erilainen muodostuminen" eli biologinen erilaisuus	katse; katseluhalu; fallinen katse; naisspesifit toiveet; "feministit" mainittu ensi kertaa TT-lehdessä	Adorno, Theodor; Irigaray, Luce; Simmel, Georg
Työväestön perhe-elämä ja television välinekäyttö	Alasuutari, Pertti	1984:4, s. 14-20	YK, assistentti, Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaali-psykologian laitos	television käyttötavat	yhteiskuntatieteelliset julkaisut sekä 1985 julkaistun "lähiöravintola-projektin" haastattelut	"tematisointi kulttuuritutkimuksen näkökulmasta"	kaksijakoinen; sosiaaliin käytäntöihin kiinnittynyt; ydinperheessä jatkuvasti elävä mutta samalla vakiintunut	sukupuolten välinen suhde; ydinperhe; vapaa-aika; viihde; alkoholinkulutus	(vain kertasitaatteja)
Sotaharjoitusjutut ja varustelukulttuuri	Timonen, Ilkka	1986:1, s. 37-47	YK, Tampere	sotaharjoituksista kertovien lehtijuttujen rakentamien mielikuvien tarkastelu	kaksi Helsingin Sanomien sotaharjoituksista kertovaa juttua	"sisällönerrittely, tarkemmin diskurssi-analyysi"	kaksijakoinen; sidoksissa sosiaaliin sopimuksiin	ideologia; sota; varustelu; sukupuolten välinen tasa-arvo	Pietilä, Veikko; Hall, Stuart; Winship, Janice
Naiset, julkisuus ja journalismi	Halonen, Irma-Kaarina	1986:3, s. 3-10	YTL, vs. apulaisprofessori, TaY:n tiedotusopin laitos, TT-lehden istuva päätoimittaja	journalismi patriarkaatin keskeisenä valta-alueena; naisjournalismin ideointi	nykyjournalismi yleensä	essee	sosiaalisesti konstruoitu; eriarvoistaa yksilöitä julkisuudessa	julkisuus; naistutkimus; naisnäkökulma; naistietoisuus; roolit; vapautuminen; naisjournalistinen diskurssi	ruotsalaisen Aftonbladetin naistoimittajien julkaisema "Dokumentet", 1979

LIITE 1

NIMI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYyli	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Naistutkimus – paradigmaaaste?	Saarinen, Aino	1986:3, s. 11–25	HL, assistentti, yhteiskunta-tieteiden tutkimus-laitos, Tampere	naistutkimuksen kysymyksen-asettelut suhteessa yhteiskunta-tieteelliseen tutkimukseen	naistutkimuk-selliset julkaisut, ei tarkemmin määritelty	tieteen-filosofinen kirjoitelma	sosiaalisten, yhteiskunnallisten sopimusten sitoma; ideologisoitu; normatiivinen	feminismi; purkamisprojekti; rakentamis-projekti; toimiva subjekti; julkinen/yksityinen; sukupuoli-järjestelmä	Harding, Sandra; Reiter, Rayna; Rubin, Gayle
Perhesuhteita ja penkkiurheilua. Naisten ja miesten tv-ohjelmavalintojen eroista	Kalkkinen, Marja-Leena	1986:3, s. 26–32	VTK, tutkija, Oy Yleisradio Ab	naisten ja miesten erilaiset tv:n katselu-tottumukset	Yleisradion tv-yleisön seuraamis-tutkimukset vuodelta 1985	”kvanti-tatiivinen erittely”	kaksijakoinen; roolitettu; ylläpidetty	naiset; miehet; perhe; ylläpitotehtävä	Yleisradion tv-lähetysten seuranta-tutkimukset vuodelta 1985
Nainen on toinen televisiossakin. Ajatuksia ohjelmatarjonnan tasapuolisuudesta	Savolainen, Tarja	1986:3, s. 33–41	yht. yo, Tampere	sukupuolten väliset erot joukkotiedotus-käyttäytymisessä	Dorothy Hobsonin tutkimus (englantilaisista kotiaideistä), Irja Idmanin lisen-si-aattityö (suoma-laisista tehdas-työläisistä)	vertaileva analyysi	sosiaalinen kategoria; ”tiedotusopissa syrjäytetty” kategoria	yksityinen; julkinen; vapautuminen; naisten kokemukset; valtakulttuuri; alakulttuuri; alistaminen	Hobson, Dorothy; Idman, Irja
Katsefallos ja kiimaisen naisen arkkityyppi	Näre, Sari	1986:3, s. 42–52	VTK, Helsinki	pornoletien mieskuluttajien pyykkisen rakenteen heijastuminen pornon naiskuviin	395 ”nakukuvaa” ja 113 ”panojuttua” 1980-luvulla ilmestyneistä suomalaisista miestenlehdistä	myyttitutkimus, ”struktu-ra-listinen metodi”	binäärinen; historiallisesti rakentunut; essentiaaleihin sopimukseen sidottu	patriarkaalinen kulttuuri; myytti; fallos; symbolinen järjestys	Jung, Carl Gustav; Lévi-Strauss, Claude
Kerronnan merkitys feministisessä elokuvassa	Ollila, Anne	1986:3, s. 53–63	FK, Turku	feministi-tutkijoiden elokuvan kerronnasta esiinnostamat kysymykset	feministisen elokuva-tutkimuksen teorian, ei tarkemmin määritelty	vertaileva analyysi	ideologisesti ylläpidetty; ”nainen konstruoitu ikuisiksi, myyttiseksi ja muuttumattomaksi”	ideologia; miehinen diskurssi; naisellinen diskurssi; patriarkaalinen; purkaminen	de Lauretis, Teresa; Doane, Mary Ann; Kuhn, Annette; Mulvey, Laura
Naisjournalistin huoneentaulu	Nummijoki, Seija	1986:3, s. 64–71	toimittaja, Helsinki	naisjournalistien solidaarisuus-ohjeet	naisjournalistien Joukkotiedotus-tutkimuksen naistukiryhmässä 1986 ideoidut työskentelyohjeet	essee	binäärinen; yhteiskunnallisten rakenteiden ylläpitämä; myös mies on sukupuoli	naisnäkökulma; alistaminen; sortaminen; feminismi; naisjournalismi; tasa-arvo	Nenola, Aili; Rantalaiho, Liisa
Naiset ja julkisuus: länsimainen uutiskäsitys	Halonen, Irma-Kaarina	1988:2, s. 3–8	(TT-lehden päätoimittaja 1988) ei mainintaa	sukupuoli-järjestelmän rakentuminen ja suomalainen uutisjournalismi	vuoden 1986 Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Iltta-Sanomat	essee	historiallisesti rakentunut; järjestelmällisesti ylläpidettävä	journalistinen kulttuuri; yksityinen; julkinen; yhteiskunnallinen sukupuoli-järjestelmä; uutisdiskurssi	Negt, Oskar; Kluge, Alexander; van Zoonen, Liesbet

LIITE 1

NIMI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPOULEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Puhuvatko mies ja nainen samaa kieltä?	Lautamatti, Liisa	1988:2, s. 9-12	ei mainintaa	joukkoviestimien käyttämä kieli naisliikkeen näkökulmasta ja naisten oma suhtautuminen kielenkäyttöön poliittisina valintoina	"psykologien" havainnot, ei tarkemmin määritelty	essee, jossa pohjustuksena yksittäisiä tutkimuksia ja kirjoittajan omia havaintoja	sosiaalisesti rakennettu; yhteiskunnallisin käsityksin rakennettu; kieli perinteistä asemaa ylläpitävänä tekijänä	sukupuolijärjestelmä; solidaarisuus; maskuliininen; feminiininen; sukupuoliroolit; androsentrinen näkökulma; feminismi; "me naiset"	Baker-Miller, Jean
Tyttökullat emansi-paation asialla	Ahonen, Ulla & Rajalahti, Hanna	1988:2, s. 13-18	ei mainintaa	feministinen televisio-tutkimus	amerikkalainen tilannekomedia Tyttökullat	tapaustutkimus, "sukupuolille annettuja merkityksiä tutkitaan suhteessa yhteiskunnalliseen sukupuoli-järjestelmään"	uusinnettu; sukupuolillisesti tuotettu	yksityinen; julkinen; maskulttuuri; alakulttuuri; annetut merkitykset; sukupuoli-ideologia; myötäkarvaan ja vastakarvaan tulkitseminen; miehinen diskurssi	Mulvey, Laura
Kulttuurisen mykkyuden äänitorvi. Miten naistenlehteä voi ymmärtää?	Karttunen, Anu	1988:2, s. 19-24	YTM, Tampere	naistenlehdet kulttuurisena muotona	viisi Me Naiset -lehden ja viisi Anna-lehden numeroa vuodelta 1986	"ei sisällönanalyysi vaan ymmärtävä tulkinta"	biologian ja sosiaalisen sopeutumisen kautta syntynyt	hallintakoneistot; valtakulttuuri; alakulttuuri; massakulttuuri; kulttuurinen toiseus; feminismi	Baker Miller, Jean; Brunsdon, Charlotte; Saarinen, Aino
Sisällä, ulkona vai molempia? Naiset journalistisessa diskurssissa	Pajunen, Pirjo	1988:2, s. 25-32	ei mainintaa	naisten suhde journalistiseen diskurssiin	"uutiskieli esimerkkinä journalistisesta diskurssista" yhdellä Helsingin Sanomien jutulla v. 1988 elävöitettyinä	essee, jossa yhdistetty laaja teoriapohja lyhyeen empiiriseen sisällönanalyysiin	subjektipositioitu; sukupuoli-järjestelmä	yksityinen; julkinen; katsefallos; kokemukset; Toinen; vieraantumisen tunne; tekstien ideologisuus; tekstin sukupuolistaminen	Kristeva, Julia; Lacan, Jacques; Young, Iris Marion
Uro(s)tekojen anatomiaa. Sankaruuden tuottamisesta seikkailukertomuksissa	Karvonen, Erkki	1988:2, s. 33-44	ei mainintaa	sankaruuden tuottaminen kulttuuri-teollisuuden sankaritaruissa	sankarihahmot yleisesti, Tarzan-hahmo esimerkkinä	semioottis-narratiivinen vertaileva analyysi sekä diskurssianalyysi	kontrastoitu; yhteiskunnallisesti tuotettu; ideaalistettu	sankari; sankaruus; miehisuus; julkinen; yksityinen; ihannehahmo	Freud, Siegmund; Greimas, A. J.; Mulvey, Laura
Hävitä stereotyyppi, kadotat saippuaopperan	Winship, Janice	1988:3, s. 3-11	tutkija, Polytechnic of Wolverhampton, Iso-Britannia	joukkotiedotusvälineiden sukupuoli-stereotyyppioiden tutkimus	joukkotiedotusvälineitä koskeva stereotyyppiä tutkimus, sekä Winshipin seminaariteksti vuodelta 1988	vertaileva analyysi ja essee	ideologisesti merkitty; representoitu; historiaan sidottu	sukupuoli-representaatio; feministit; sukupuoli-roolit; naiskuvat; subjektiasemat; stereotyyppiä representoiva	Ang, Ien; Brunsdon, Charlotte

LIITE 1

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Uudet vaatteet, vanhat aatteet. Lesböhahmot Yhdysvaltain televisiossa	Moritz, Marguerite J.	1988:4, s. 18-29	Coloradon yliopisto, USA	lesbohahmot Yhdysvaltain televisiossa	viisi parhaan katseluajan yhdysvaltalaisista tv-sarjaa	hypoteesista lähtevä analyysi, jossa sovelletaan palauttamisen ja tekstuaalisen monimerkityksisyyden käsitteitä	esitetty; heteronormatiivinen; stereotypisesti kuvattu; heteroseksuaalisten, valkoisten ja kapitalististen miesten tekemien esitysten vaikuttama	naiskuva; homoseksuaalisuus; lesbolaisuus; feministinen elokuvateoria; seksuaalisuus; henkilökohtaiset oikeudet; julkisuus ja julkinen ilmitulo; tabu; poissaolo	Kaplan, E. Ann; Kuhn, Annette; Moritz, M.
"Mä en haluu mekkoo!" Naispuolisen katsojan jäljillä	Ruoho, Iiris	1992:1, s. 62-70	YTK, tutkija, Tampereen yliopisto	Julia Kristevan naisliikkeen kolmijaaon suhteuttaminen naiskuva-tutkimuksen ja naiskatsojia koskevan tutkimuksen historiaan	Kristevan naisliikkeen historia ja tiedotusopillisen naistutkimuksen teorian historia, tarkemmin rajaamaton	tieteenfilosofinen esse	representoitu; historiallisesti konstruoitu; (liian usein) abstrahoitu, eriytymätön ryhmä; tuotettu ja uusinnettu	naiskuva; lajityypit; katsoja; yleisö; katsojapositio; korkeakulttuuri; populaarikulttuuri; naiskatsoja; mieskatsoja	Ang, Ien; Kristeva, Julia; Brown, Mary Ellen; Hobson, Dorothy; Lauretis, Teresa de; Mulvey, Laura
Sukupuolen tutkimus kulttuuritutkimuksena	Karvonen, Erkki	1992:1, s. 71-74	YTK, tutkija, Tampereen yliopisto	sukupuolen tutkimuksen piirissä käydyt representaatio-keskustelun suhteuttaminen yhteiskunta-tieteelliseen representaation tutkimukseen	tarkemmin määrittelemätön "traditio-naalinen" tiedotusopillinen tutkimus ja sukupuolen tutkimus	tieteenfilosofinen esse, em. Iiris Ruohon käsikirjoituksen eräänlainen vastine	representoitu; uusinnettu; konstruoitu	merkitys; ymmärrys; välittävä tekijä; kulttuurinen järjestys; symbolinen järjestys; gender; Mies; Nainen; miehet; naiset	Carey, James W.; De Lauretis, Teresa; Dürkheim, Emile
Utmaning för kvinnoforskningen	Zilliacus-Tikkanen, Henriikka	1992:1, s. 75-80	pol. lic. överlärare, journalistik vid Svenska Social- och kommunal-högskolan	naistutkimuksen teoreettinen kehitys	tarkemmin määrittelemätön tiedotusopillinen naistutkimus	tieteenfilosofinen esse, em. Iiris Ruohon käsikirjoituksen eräänlainen vastine	konstruoitu; representoitu	feminiinisyyden; maskuliinisyyden; sex/gender; teoreettinen instabilititeetti	Fox Keller, Evelyn; Harding, Sandra
Perhesarja lajityyppinä. Ruusun aika ja perheen artikulaatio	Ruoho, Iiris	1993:2, s. 75-85	YTK, assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, TT-lehden toimituskuntaa	televisiosarjan lajityyppi-ominaisuudet	Ruusun aika -niminen perhesarja ja 18 sarjan katsojan haastattelua	sisällönerrittely	representoitu; toistettu; uusinnettu; tulkittava	sosiaaliluokka; kulttuurinen pääoma; kulttuurinen kompetenssi; katsojasubjekti; sukupuolisopimus; miesten ja naisten lajityypit	Ang, Ien; Brunsdon, Charlotte; Modleski, Tania

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPOULEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Yhdestä moneen. Viestinnän oppihistorioiden välttämättömyydestä	Rantanen, Terhi	1994:2, s. 21–29	vs. apulais-professori, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	viestinnän oppihistoria (yhtäältä feministisestä tiedon intressistä katsoen)	yhdysvaltalainen viestinnän tutkimus	tieteen-filosofinen esse	neutralisoitu; häivytetty	vaimennetut subjektit; paradigma; koulukunta; oppialahistoria	Carey, James W.; Hardt, Hanno; Hertzog, Herta; Pietilä, Veikko
Maistuisiko omena pahan tiedon puusta, oi Eeva? Feministisen tutkimuksen metodologiasta	Savolainen, Tarja	1994:2, s. 31–41	tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	feministisen metodologian yhdistäminen viestinnän tutkimukseen	aiempi feministinen tutkimus	tieteen-filosofinen esse	luonnollisena pidetty ilmiö, joka on saatettava uuteen valoon; hierarkioiden ja alistusjärjestelmien alainen; luonnollistettu; rakennettu ainakin osin diskursiivisella tasolla	yksityinen; reproduktio; naiskulttuuri ja -traditio; subjekti; naisten alistaminen; sukupuolisokeus; valtakulttuuri; toinen; sukupuoli-järjestelmä	Harding, Sandra; Rantalaiho, Liisa; Saarinen, Aino
Saippuoiden feministinen kritiikki: Naiseuden ja saippuoiden yhteydestä eron politisointiin	Ruoho, Iiris	1994:2, s. 42–55	assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, TT-lehden toimituskuntaa	feministiset tulkinnat television saippua-oopperoista	saippua-oopperoiden aiempi feministinen tutkimus	tieteen-filosofinen esse	representoitu; koodattu; politisoitu	Nainen; sukupuoli-ero; naiserytinen tutkimus; toiseus; miesdiskurssi; feministinen tutkimus	Braidotti, Rosi; Brown, Mary Ellen; Brunsdon, Charlotte; de Lauretis, Teresa; Kaplan, E. Ann
Suuret ja merkittävät versus uhkeat ja verevät. Suomalaisen elokuvan sukupuolistettu historiankirjoitus	Savolainen, Tarja	1995:1, s. 15–25	VTM, tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	suomalaisen elokuva-historiankirjoituksen sukupuoli-ideologisuus	suomalaisen elokuva-historian tekstit	sisällön-analyysi	roolitettu; uusinnettu; tuotettu; merkityksellistetty	sukupuoli-ideologia; subjekti; patriar-kaalinen kulttuuri; naiskuva; naisidentiteetti; naisten syrjintä; <u>suurmieskaanon</u>	Allen, Robert C.; Gomery, Douglas; Toiviainen, Sakari; Uusitalo, Kari
”Tyttörukat kulttuurin ansassa” Syömähäiriöt ja niiden esittämisen politiikka	Saukko, Paula	1995:2, s. 40–54	ei mainintaa	syömähäiriöiden esittäminen viestimissä ja esittämistapojen piilotettu piilittisuus	syömähäiriöitä käsittelevä kirjallisuus, kaksi amerikkalaista lehtijuttua sekä kirjoittajan oma kokemus anorexia nervosasta	diskurssi-analyysi ja esse	roolitettu; kulttuurisesti idealisoitu; esityksissä luonnollistettu	käsitykset naiseudesta; miehin katse; politisointi; sukupuoli-roolit	Bordo, Susan; Butler, Judith; ⁴¹ Foucault, Michel; Probyn, Elspeth

⁴¹ Butler mainittu lähdeluettelossa ensi kertaa, ei tässä artikkelissa tosin kovinkaan keskeinen lähde.

LIITE 1

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
"Jos toi sun äijä olis nainen..." Naisellisen ja miehekkään rajat suomalaisissa parisuhdevisailuissa	Ojajarvi, Sanna	1996:2, s. 6-19	VTM, Helsinki	television parisuhdevisailujen sukupuoli-representaatiot ja sukupuoli-järjestelmä	Tosihemmot, Napakymppi ja Tuttu Juttu -tv-ohjelmat	sisällönanalyysi, diskurssianalyysi	tuotettu; performatiivinen; rakennettu; uusinnettu; stereotyyppisesti representoitu	heteroseksuaalinen matriisi; feminiinisyys; maskuliinisuus; sukupuoli-politiikka	Butler, Judith; Bonner, Frances; de Lauretis, Teresa; Fiske, John; White, Mimi
Parhaan katseluajan pauloissa. Tuotannolliset paineet ja sukupuolikuvasto television viihde- ja fiktio-ohjelmissa	Nikunen, Kaarina	1997:2, s. 72-82	YTM, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos	television tuotannolliset paineet viihde- ja fiktio-ohjelmissa ja paineiden merkitys sukupuoli-kuvastolle	Yleisradion tasa-arvotoimikunnan teettämä raportti, jota Nikunen ollut tekemässä	sisällönanalyysi	esitetty; tuotettu; arvotettu; normitettu; idealisoitu; konstruoitu; omilla valinnoilla rakennettu	Nainen; Mies; feminiinisyys; maskuliinisuus; sukupuolikuvastot; dikotomia; hierarkia; representaatio	de Lauretis, Teresa; Hirsch, Paul; Newcomb, Horace; Ruoho, Iiris
Häät televisiossa, televisiohäissä. Speaktaakkeleita yksityisen ja julkisen rajamailta	Paasonen, Susanna	1997:2, s. 40-50	HuK, elokuva- ja televisiotiede, Turun yliopisto	häät televisiossa ja niiden yhteys hääteollisuuteen sekä "tosielämän" häihin	erilaisia hääaiheisia tv-aineistoja	sisällönanalyysi	performatiivinen; roolitettu	julkinen; yksityinen; performatiivisuus; heteromatriisi; heteroseksuaalisuus; sukupuoli-performanssi; sukupuolittaminen; avioliitto	Butler, Judith; Friedberg, Anne; Parker, Andrew; Sedgwick, Eve Kosofsky
Paperiin piirretty mies. Cosmoksen, Men's Healthin ja Miehen Glorian mieskuva	Penttilä, Mikko	1999:2, s. 22-29	fil. yo., Turun yliopisto, engl. filologian laitos	miehille suunnattujen lehtien mieskuva	Cosmos, Men's Health ja Miehen Gloria -lehdet, 1999/1	sisällönanalyysi	ruumiillinen; myyttinen; tuotettu	maskuliinisuus; patriarkaallinen; ruumiillisuus; Tosimies	Easthope, Antony; Gilmore, David
Sukupuoli sanomalehtien sivuilla. Lammin likka kultaa heitti, mutta Tohmajärven karhu pelasti Suomen maineen	Pirinen, Riitta	1999:2, s. 30-43	YTM, LitL, tutkija, Tampereen yliopisto, sosiologian laitos	urheilu-journalismin tapa käsitellä mies- ja naisurheilijoita, urheilu miesten maailmana	Helsingin Sanomien ja Aamulehden juttuja Atlantan olympialaisten miesten ja naisten keihäänheitosta vuodelta 1996	diskurssi-analyysi	sosiaalisesti konstruoitu; representoitu; merkityksellistetty; binaarinen oppositiopari	hierarkkinen sukupuolijärjestys; toiseuttaminen; androsentrisyys; sukupuolisokeus; binaarisuus; androsentrinen uutiskynnykset	Hargreaves, Jennifer; Kane, Mary Jo
Naisongelma eli kuinka naispuolisia verkkokäyttäjää puhutellaan	Paasonen, Susanna	1999:4, s. 34-50	FM, tutkija, Turun yliopisto, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, elokuva- ja tv-tiede	verkon sisällönsuunnittelijoiden tavat huomioida verkon käyttäjien sukupuoli	erilaiset sukupuolierolle rakentuvat tietoverkon käyttöä pohtivat suomalaistekstit	diskurssi-analyysi	toistettu; fiktiivinen; normatiivinen; konstruoitu; enemmän tekemistä kuin olemista; paikoittain biologisoitu	prototyyppi; sukupuoli-teknologia; sukupuolikategoriat; naisten väliset erot; itsestänselvyytys; sukupuoli-ero; Naiset; Miehet; subjektivoituminen	Butler, Judith; de Lauretis, Teresa; Foucault, Michel; Kolari, Jukka; Rautio, Kristiina
Kun sivistyksen pidäkkeet murtuvat	Mäkelä, Anna	2000:4, s. 48-63	VTM, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	seksuaalisen väkivallan uutisoiminen	kaksi Helsingin Sanomien raiskausjuttua vuodelta 1999	diskurssi-analyysi	tuotettu; uusinnettu; representoitu; ero luonnollistettu	ideologinen kutsu; stereotypia; systeeminen misogynia;	Fairclough, Norman; Walby, Julia

LIITE 1

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Raakoja surmia ja kadonneita tekijöitä. Murha-itsemurhien sukupuolitettu uutisointi	Nikunen, Minna	2001:3, s. 32-47	YTM, tutkija, Tampereen yliopisto, nais-tutkimuksen laitos	kahden rikostapauksen käsiteltävät suomalaisessa lehdistössä	17 lehtijuttua, Helsingin Sanomista, Aamulehdestä, Ilta-Sanomista, Iltalehdestä ja alueellisista lehdistä	jäsenyyss-kategorisointi (Harvey Sacksin mukaan)	konventionaalinen esitys; kategorioihin sidottu; toistettu; uusinnettu; luonnollistettu ero	sukupuolikategoriat; motiivikonstruktiot; tekijäisyys; uhrius; perhe; heteroseksuaalisuus; moraalinen järjestys	Jayuusi, Lena; Dahlgren, Peter; Sacks, Harvey
Perhesarjojen tekijät ja todellisuuskuvat	Ruoho, Iiris	2001:3, s. 64-77	YTL, yliassistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos	perhesarjojen tekijöiden käsitykset tekemiensä sarjojen realiteetista	TV2:n 13 sarjadraaman tekijän haastattelut, jotka ovat osa Ruohon väitös-tutkimusta	haastatteluiden artikulaatio-teoreettinen jäsentely	ylläpidetty; esitetty; merkityksellistetty; biologisoitu; sukupuoli-sopimuksen sitoma	sukupuolisopimus; "todellisuus"; fakta ja fiktio; yhteiskunnallinen sukupuolijärjestelmä	Grossber, Lawrence; Hall, Stuart; Pateman, Carole
Kirjoittamisen kokemus. Suomalaisen naiskirjailijoiden haastattelut aikakauslehdissä	Kivimäki, Sanna	2002:2, s. 4-20	FM, tutkija, Tampereen yliopisto, nais-tutkimuksen laitos	naiskirjailijoiden haastattelut aikakauslehdissä	69 lehtihaastattelua Suomen Kuvalehdestä, Seurasta ja Kotiliedestä vuosilta 1963, 1973, 1983 ja 1993	diskurssianalyysi	konstruoitu; relationaalisesti kuvattu; representoitu; paikallaan pidetty; suhteessa miehiin ja heteroseksuaalisuuteen	julkinen; yksityinen; sukupuolitunut; naistoimijuus	Halonen, Irma Kaarina; Heinämaa, Sara; Julkunen, Raija Lappalainen, Päivi; Moi, Toril
Kalle on aivan tavallinen homo. Homoseksuaalisuuden representaatio saippuasarjassa Salatut Elämät	Virtanen, Ilona	2002:2, s. 22-33	FM, opintoneuvoja, Turun yliopisto, media-tutkimuksen laitos	homo-seksuaalisuus Salatut elämät -saippuasarjassa	vuosien 2000-2001 Salatut elämät -sarjan jaksot, joissa käsitellään Kallea	diskurssianalyysi	tuotettu; ylläpidetty; seksuaalisesti moninaisempi	homoseksuaalisuus; heteromatriisi; tavallisuus; toiseus; seksuaalisuus; ulostuleminen	Ang, Ien; Butler, Judith; Kekki, Lasse
Playboy-viulisti ja porno-ori. Ruumiillisia rajanylityksiä julkisesityksissä	Kyrölä, Katariina	2002:2, s. 34-49	fil. yo., opiskelija, Turun yliopisto, media-tutkimuksen laitos	ruumiillisuuden tuottaminen Linda Lampeniuksen ja Henry Saaren media-esityksissä	tarkemmin määrittelemätön joukko Ilta-Sanomien ja 7 Päivää -lehden sekä muiden lehtien juttuja ynnä Internet-sivostoja ja tv-esiintymisiä	diskurssianalyysi	tuotettu; tietyin ehdoin kuvattu; ruumiillinen	ruumiillisuus; sukupuolitettut normit; julkinen; yksityinen; heteroseksuaalinen normi; heteromatriisi; parodiointi; sukupuolitettu ruumis	Butler, Judith; Bordo, Susan; Dyer, Richard; Gledhill, Christine; Grosz, Elisabeth
Musliminainen mielikuvien kuilussa	Männistö, Anssi	2002:2, s. 50-65	YTT, tutkija, Tampereen yliopisto, Rauhan- ja konfliktin-tutkimuskeskus	musliminaisten mediakuvat	aiempi tutkimus sekä lehtiaineisto: Time ja Suomen Kuvalehti 1956-1995	diskurssianalyysi	merkityksellistetty; tuotettu; biologisoitu; symbolisoitu; politisoitu; staattiseksi käsitetty	mielikuvat; representaatio; politisointi	Lewis, Reina; Tucker, Judith E.

LIITE 1

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	Aihepiiri	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Kovat kundit eivät tanssi?	Rovio, Janne	2002:2, s. 66–77	FM, Turun yliopisto, media-tutkimuksen laitos	tanssin ja taitelemisen yhdistäminen Hollywoodin martial arts-elokuvissa	Jean-Claude van Dammen tähdittämät elokuvat Kickboxer (1989) ja Kaksoisisku (1991)	temaattinen vertailu ja diskurssi-analyysi	representoitu; paikalleen järjestely; uudelleen järjesteltävissä	maskuliinisuus; ruumis; fetisointi; erotisointi; tähtikuva; uudelleen järjestäminen	Burt, Ramsay; Mulvey, Laura; Tasker, Yvonne
Sukupuolen paikkoja ikämatriisissa	Halonen, Irma Kaarina	2002:3, s. 2–13	YTT, tiedotusopin lehtori, Turun yliopisto, media-tutkimuksen laitos	iän ja sukupuolen esittäminen mediassa, erityisesti naisten elämäntapaan media-representaatiot	aiempi tutkimus ja tarkemmin määrittelemättömät havainnot nykyjournalismista	diskurssi-analyysi	representoitu; sidoksissa matriiseihin; uusinnettu; ruumiillistettu	kulttuurinen toiseus; kulttuurinen marginaalisuus; heteromatriisi; ikämatriisi; tabu; karnevalisointi; camp; legendarisoiminen; ikäistäminen	Hartley, John; Vakimo, Sinikka
Ally McBeal – julkisuuden koukussa	Nikunen, Kaarina	2002:3, s. 50–66	YTM, tutkija, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos	Ally McBeal-tv-sarjan julkisuus suomalaisissa ilta- ja naistenlehdissä	Ilta-Sanomat, Iltalehti, Me Naiset, Helsingin Sanomat ja muita lähteitä ajalta 1998–2002, sekä 15 katsoja-haastattelua ja 12 kirjettä Aamulehteen	diskurssi-analyysi	idealisoitu; rakennettu; jatkuvan taistelun ja määrittelyn kohde; hallinnan alue	sarjajulkisuus; naiskuva; genre; puhuttelutapa; oletettu naiskatsoja-kunta; monitulkintaisuus; tuotantajulkisuus; sukupuoliteknologia; oikeanlainen nainen	Connell, Ian; Gripsrud, Jostein; Sparks, Colin
Missä liha? Kyberavaruuskuvasto ja ruumiittomuuden merkitykset	Paasonen, Susanna	2003:3, s. 4–16	FT, pt. tuntiopettaja, Tampereen yliopisto, mediakulttuuri	kyberavaruuskielikuvan identiteettiä ja paikantuneisuutta koskevat ongelmat erityisesti media-tutkimuksessa	termiä koskeva aiempi tutkimus sekä fiktio	diskurssi-analyysi	stereotyyppien varassa kuvattu; representoitu; performatiivinen; kategorioiden jatkuvaa materialisoitumista	identiteetti; sukupuoli-identiteetti; liukuva identiteetti; ruumiittomuus; subjektiveetti; toiseus; sukupuolikategoriat	Butler, Judith; Mäkelä, Tapio; Stone, Allucquere Rosanne; Turkle, Shelly
Sopuisia ja äänekkäitä keskusteluja. Rocklehti Rumban naiskuvat	Kantola, Katariina	2003:4, s. 62–85	fil. yo., Turun yliopisto, mediatutkimus	aikakauslehti Rumban rakentamat naiskuvat	puolentoista vuoden Rumbalehdet ajalta 2001–2003	”lähiluku” (ja diskurssi-analyysi)	luonnollistettu; representoitu; rakennettu; performatiivinen	naiskuva; sukupuolikuvasto; sukupuolikuvat; marginalisointi; rockdiskurssi; patriarkaaliset narratiivit; naisten poissaolo	Butler, Judith; Frith, Simon; Lähteenmaa, Jaana; Whiteley, Sheila
Nyt se näkyy, nyt taas ei. Heteronormatiivisuuden ja homoseksuaalisuuden esillepano Helsingin Sanomissa	Juvonen, Tuula	2004:2, s. 34–55	YTT, tutkija, Tampereen yliopisto, nais-tutkimuksen laitos	homo-seksuaalisuuden käsittely	94 juttua Helsingin Sanomista 12/2002–2/2003	sisällön-analyysi ja teemoittelu (eli diskurssien nimeäminen)	merkitys-kamppailujen kohde; toistettu	julkisuus; intiimi yksityisyys; heteronormatiivisuus; vaientaminen; kaappattaminen; nimeäminen; heteronormatiiviset käytännöt	Butler, Judith; Juvonen, Tuula (itse); Pietikäinen, Sari

LIITE 1

ARTIKKELI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Piilossa kilojen alla. Lihavuus, sukupuoli ja seksuaalisuus 7 Päivää -lehdessä	Kyrölä, Katariina	2004:3, s. 22-38	FM, tutkija, Turun yliopisto, mediatutkimus	lihavan ruumiillisuuden sukupuolitettu suoraan juorulehdessä	52 juttua 7 Päivää -lehestä aikaväliltä 1993-2002	sisällön-analyysi ja teemoittelu (eli diskurssien nimeäminen)	heteronormin alainen; representoitu; tuotettu; luonnollistettu	ruumiillisuus; henkilökohtainen; yksityinen; sukupuolitettu hoikkunormi; äiti-ruumiillisuus; abjekti	Bordo, Susan; Butler, Judith; Sandberg, Helena
Kaapitetut. Seksuaalinen suuntautuminen nuorten nettikeskusteluissa	Laukkanen, Marjo	2004:3, s. 49-62	YTM, jatko-opiskelija, Lapin yliopisto, mediatieteen laitos	seksuaalisen suuntautumisen tuottaminen nettikeskusteluissa	tyttöjenlehti Demin nettisivut keväältä 2003	diskurssianalyysi	performatiivinen; toistettu; normatiivinen; aktiivisesti tuotettu	homoseksuaalisuus; kaappi; parodia; toiseus; näkymättömyys; hegemoninen heteroseksuaalisuus; heteronormatiivisuus	Butler, Judith; Brown, Michael P.; Fairclough, Norman; Juhila, Kirsi; Sedgwick, Eve Kosofsky
Tiedenäiset suomalaisten sanoma- ja aikakauslehtien haastatteluissa	Husu, Liisa & Tainio, Liisa	2004:4-5, s. 56-76	VTT, tutkija, Helsingin yliopisto, tutkijakollegium & FT, dosentti, Helsingin yliopisto, tutkijakollegium	suomalaisten sanoma- ja aikakauslehtien luoma kuva tiedenäisistä	94 tiedenäisten haastattelua suomalaisista sanoma- ja aikakauslehdistä vuosilta 1997-2002	diskurssianalyysi	kielillisin keinoin esiintuotu; korostetusti luonnehdittu; suhteutettu; ulkonäön ja olemuksen luonnehdintaa	stereotypia; perhe; kulttuurinen luonnollisuus; kielenkäytön arvojärjestykset; tiedepolitiikka	Fairclough, Norman; Husu, Liisa (itse); LaFollette, Marcel
Naurettava sukupuoli - Koomisen rakentuminen Billy's pizza -mainoselokuvassa	Sarpavaara, Harri	2005:4-5, s. 43-54	YTT, yliassistentti, Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaali-psykologian lts	komiikan kytkäytyminen sukupuolen esittämiseen tv-mainoksessa	MTV3:n syksyllä 1999 esittämä Billy's Pizza -tv-mainos	"lähiluku"	tuotettu; performatiivinen; jäsenetty; uusinnettu; muovattu	mainonta; sukupuolisterotypiat; sukupuoliteknologia; ambivalenssi; camp; sukupuoli-järjestelmän horjuttaminen	Barthes, Roland; Butler, Judith; de Lauretis, Teresa; Rossi, Leena-Maija
Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet	Töyry, Maija	2008:1, s. 21-34	VTT, professori, Taideteollinen korkeakoulu, aikakauslehti-journalismi	naistenlehdet instituutiona	viisi naistenlehteä, ilmestymis-hajonta 1782-2008	"käsiteanalyysi"	sukupuoli-sopimuksen puitteissa neuvoteltu; tuotettu	sukupuolisopimus; sukupuoliero; naistenlehdistö; konsepti; genre; sukupuolijärjestelmä	Holmes, Tim; Töyry, Maija (itse); Virkkunen, Jaakko
Homo-Marskin päivät mediamyrskyn silmässä - Hankala seksuaalisuus Uralin perhosen vastaanotossa	Karkulehto, Sanna	2008:5, s. 56-79	FT, vs. professori, Oulun yliopisto, kirjallisuus	Mannerheimin henkilökuvaan liittyvän normien-vastaisen seksuaalisuuden esittäminen Suomen mediassa	40 eri lehdistä kerättyä juttua sekä Yleisradion A-Talk -keskustelu-ohjelma "Uralin Perhonen"	sisällönanalyysi ja teemoittelu	tuotettu; historiallisesti merkityksellistetty; heteronormatiiviin sidottu	mediakohu; kulttuurisota; homoseksuaalisuus; toisin toistaminen; queer; sankarius; kanonisoitu historia; homofobia	Juvonen, Tuula; Karkulehto, Sanna; Kangasvuo, Jenny; Kunelius, Risto
Queer-yhteisöt islamin vaihtoehtoisena äänenä	Linjakumpu, Airi	2008:5, s. 80-99	YTT, politiikka-tieteiden yliopiston-lehtori, Lapin yliopisto, yhteiskunta-tutkimuksen laitos	islamilaisten queer-yhteisöjen rakentuminen internetissä	tarkemmin määrittelemätön englannin-kielinen internet-aineisto	diskurssianalyysi	esitetty; luonnollistettu; performatiivinen; suhteessa heteromatriisiin	queer; internetin julkisuudet; vastakkaiset julkisuudet; päällekkäiset identiteetit; heteronormatiivinen hegemoninen diskurssi	Butler, Judith; Bunt, Gary; Whitaker, Brian

LIITE 2

NIMI	KIRJOITTAJAT	JULKAISU	KIRJOITTAJIEN TAUSTA	AIHEPIIRI	AINEISTO	KIRJOITUKSEN TYYLI	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	KESKEISET KÄSITTEET	KESKEISET LÄHTEET
Naiset, julkisuus ja journalismi	Halonen, Irma-Kaarina	1986:3, s. 3-11	YTL, vs. apulais-professori, TaY:n tiedotusopin laitos, TT-lehden istuva päätoimittaja	journalismi patriarkaatin keskeisenä valta-alueena; naisjournalismin ideointi	nykyjournalismi yleensä	essee	sosiaalisesti konstruoitu; eriarvoistaa yksilöitä julkisuudessa	julkisuus; naistutkimus; naisnäkökulma; naistietoisuus; roolit; vapautuminen; naisjournalistinen diskurssi	Aftonbladetin naistoimittajien julkaisema "Dokumentet" vuodelta 1979; Rantalaiho, Liisa
Naistutkimus - paradigmahaaste?	Saarinen, Aino	1986:3, s. 11-25	HL, assistentti, yhteiskuntatieteiden tutkimus-laitos, Tampere	naistutkimuksen kysymyksenasettelut suhteessa yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen	naistutkimukselliset julkaisut, ei tarkemmin määriteltä	tieteenfilosofinen kirjoitelma	sosiaalisten, yhteiskunnallisten sopimusten sitoma; ideologisoitu; normatiivinen	feminismi; purkamisprojekti; rakentamisprojekti; toimiva subjekti; julkinen/yksityinen; sukupuolijärjestelmä	Harding, Sandra; Reiter, Rayna; Rubin, Gayle
Naisjournalistin huoneentaulu	Nummijoki, Seija	1986:3, s. 64-71	toimittaja, Helsinki	naisjournalistien solidaarisuus-ohjeet	naisjournalistien Joukkotiedotustutkimuksen naistukiryhmässä 1986 itse itselleen ideoimat työskentelyohjeet	essee	binäärinen; yhteiskunnallisten rakenteiden ylläpitämä; myös mies on sukupuoli	naisnäkökulma; alistaminen; sortaminen; naisasialiike; feminismi; naisjournalismi; tasa-arvo	Nenola, Aili; Rantalaiho, Liisa
"Mä en haluu mekkool!" Naispuolisen katsojan jäljillä	Ruoho, Iiris	1992:1, s. 62-70	YTK, tutkija, Tampereen yliopisto	Julia Kristevan naisliikkeen kolmijaon suhteuttaminen naiskuva-tutkimuksen ja naiskatsojia koskevan tutkimuksen historiaan	Kristevan naisliikkeen historia ja tiedotusopillisen naistutkimuksen teorian historia, tarkemmin rajaamaton	tieteenfilosofinen essee	representoitu; historiallisesti konstruoitu; (liian usein) abstrahoitu, eriytymätön ryhmä; tuotettu ja uusinnettu	naiskuva; lajityypit; katsoja; yleisö; katsojapositio; korkeakulttuuri; populaarikulttuuri; naiskatsoja; mieskatsoja	Ang, Ien; Kristeva, Julia; Brown, Mary Ellen; Hobson, Dorothy; Lauretis, Teresa de; Mulvey, Laura

LIITE 2

Sukupuolen tutkimus kulttuuri-tutkimuksena	Karvonen, Erkki	1992:1, s. 71–74	YTK, tutkija, Tampereen yliopisto	sukupuolen tutkimuksen piirissä käydyin representaatio-keskustelun suhteuttaminen yhteiskunta-tieteelliseen representaation tutkimukseen	tarkemmin määrittelemätön tiedotusopillinen tutkimus ja sukupuolen tutkimus	tieteenfilosofinen essee, em. Iiris Ruohon kirjoituksen eräänlainen vastine	representoitu; uusinnettu; gender	merkitys; ymmärrys; välittävä tekijä; kulttuurinen järjestys; symbolinen järjestys; Mies; Nainen; miehet; naiset	Carey, James W.; De Lauretis, Teresa; Durkheim, Emile
Utmaning för kvinnoforskningen	Ziliacus-Tikkanen, Henrika	1992:1, s. 75–80	pol. lic. överlärare, journalistik vid Svenska Social- och kommunal-högskolan	naistutkimuksen teoreettinen kehitys	tarkemmin määrittelemätön tiedotusopillinen naistutkimus	tieteenfilosofinen essee, em. Iiris Ruohon kirjoituksen eräänlainen vastine	konstruoitu; representoitu	feminiinisyys; maskuliinisuus; sex/gender; teoreettinen instabiliteetti	Fox Keller, Evelyn; Harding, Sandra
Yhdestä moneen. Viestinnän oppihistorioiden välttämättömyydestä	Rantanen, Terhi	1994:2, s. 21–29	vs. apulais-professori, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	viestinnän oppihistoria (yhtäältä feministisistä tiedon intressistä katsoen)	yhdysvaltalainen viestinnän tutkimus	tieteenfilosofinen essee	neutralisoitu; häivytetty	vaimennetut subjektit; paradigma; koulukunta; oppialahistoria	Carey, James W.; Hardt, Hanno; Hertzog, Herta; Pietilä, Veikko
Maistuisiko omena pahan tiedon puusta, oi Eeva? Feministisen tutkimuksen metodologiasta	Savolainen, Tarja	1994:2, s. 31–41	tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos	feministisen metodologian yhdistäminen viestinnän tutkimukseen	aiempi feministinen tutkimus	tieteenfilosofinen essee	luonnollisena pidetty ilmiö, joka on saatettava uuteen valoon; hierakoiden ja alustusjärjestelmien alainen; luonnollistettu; rakennettu ainakin osin diskursiivisella tasolla	yksityinen; reproduktio; naiskulttuuri ja -traditio; subjekti; naisten alistaminen; sukupuolisokeus; valtakulttuuri; toinen; sukupuolijärjestelmä	Harding, Sandra; Rantalaiho, Liisa; Saarinen, Aino
Saippuoiden feministinen kritiikki: Naiseuden ja saippuoiden yhteydestä eron politisointiin	Ruoho, Iiris	1994:2, s. 42–55	assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Tiedotus-tutkimus-lehden toimituskuntaa	feministiset tulkinnat television saippua-oopperoista	saippua-oopperoiden aiempi feministinen tutkimus	tieteenfilosofinen essee	representoitu; koodattu; politisoitu	Nainen; sukupuoliero; nais erityinen tutkimus; toiseus; miesdiskurssi; feministinen tutkimus	Braidotti, Rosi; Brown, Mary Ellen; Brunsdon, Charlotte; de Lauretis, Teresa; Kaplan, E. Ann